

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Viktorie Tesařová

**Svoboda projevu v mediálním prostředí a její
meze. Ochrana novinářů.**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Veronika Křesťanová, Dr.

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 24. 08. 2024

Ráda bych vyjádřila své upřímné poděkování JUDr. Veronice Křesťanové, Dr., za její neocenitelnou podporu, odborné vedení a cenné rady během psaní této diplomové práce. Její trpělivost, vstřícnost, konstruktivní zpětná vazba a odborné znalosti byly pro mě nesmírným přínosem a výrazně přispěly k úspěšnému dokončení této práce.

V Praze dne 24. 08.2024

Viktorie Tesařová

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 216 815 znaků včetně mezer.

V Praze dne 24. 08. 2024

Viktorie Tesařová

Obsah

1. SEZNAM ZKRATEK	7
2. ÚVOD	8
3. LIDSKOPRÁVNÍ ZÁKLAD	10
3.1. SVOBODA PROJEVU V MEZINÁRODNÍCH PRAMENECH PRÁVA.....	10
3.2. SVOBODA PROJEVU V EVROPSKÝCH PRAMENECH PRÁVA.....	10
3.3. SVOBODA PROJEVU NA ÚSTAVNÍ ÚROVNI	12
3.3.1. Cenzura.....	13
3.3.1.1. Kvazicenzurní zásahy do svobody projevu.....	18
4. TEORIE	19
4.1. PROJEV A PROSTÉ JEDNÁNÍ.....	19
4.1.1. Trestněprávní odpovědnost za projevy	20
4.1.2. Formy projevu.....	22
4.2. VÝROKY.....	23
4.2.1. Skutková tvrzení.....	23
4.2.2. Hodnotové soudy.....	25
4.2.3. Hybridní výroky	27
4.3. PROJEVY NENÁVISTNÉ, URÁŽLIVÉ, KONTROVERZNÍ A PROVOKATIVNÍ.....	28
4.3.1. Nenávistný projev	29
4.3.1.1. Urážlivý projev.....	33
4.3.1.2. Retreat vs anonymity.....	33
4.3.1.3. Provokativní projevy, karikatura.....	34
4.4. POMĚŘOVÁNÍ SVOBODY PROJEVU S JINÝMI PRÁVY.....	36
4.4.1. Konflikt svobody projevu a ochrany osobnosti.....	36
4.4.2. Konflikt svobody projevu a práva na soukromí.....	37
4.4.3. Konflikt svobody projevu a svobody vyznání.....	37
4.4.4. Parametry ovlivňující proporcionalitu	39
4.4.4.1. Prostorová dimenze	39
4.4.4.2. Veřejně známá osoba, veřejně činná osoba, zásada legitimního očekávání	41
4.4.4.2.1. Svoboda projevu soudců nejen v mediálním prostředí	42
4.4.4.2.2. Ochrana soudců před svobodou projevu.....	45

4.4.4.3. Veřejný zájem	47
4.4.4.4. Zvlášť zranitelná osoba	49
4.5. ZÁSAH DO DOBRÉ POVĚSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	50
5.VYBRANÁ JUDIKATURA NAVAZUJÍCÍ NA TEORETICKOU ČÁST – TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PROJEVU, KONFLIKT SE SVOBODOU NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ, KOMERČNÍ PROJEVY	58
5.1. TRESTNÍ KAUZY ČLENŮ SKUPINY AKTIVISTŮ ZTOHOVEN – TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PROJEVU,.....	58
5.2. K HANLIVÉMU VYOBRAZENÍ REPREZENTANTŮ ŘÍMSKOKATOLICKÉ VÍRY V RÁMCI DIVADELNÍHO PŘEDSTAVENÍ V KONTEXTU SVOBODY PROJEVU – KONFLIKT SE SVOBODOU NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ.....	61
5.3. POSOUZENÍ PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ OMEZUJÍCÍHO KOMERČNÍ PROJEV VE VĚCI KIWI.COM A RYANAIR DAC.....	62
6.VYBRANÁ JUDIKATURA KE SVOBODĚ PROJEVU V MEDIÁLNÍM PROSTŘEDÍ, OCHRANA NOVINÁŘSKÉHO ZDROJE.....	63
6.1. SPORY ČEZ A GREENPEACE VE VĚCI SATIRICKY UPRAVENÉHO REKLAMNÍHO SPOTU.....	63
6.1.1. Tříkrokový test podle autorského zákona	67
6.2. POLICEJNÍ ZÁSAH V BUDOVĚ ČESKÉ TELEVIZE – OCHRANA NOVINÁŘSKÉHO ZDROJE	67
6.3. PRÁVO NOVINÁŘE NA OCHRANU SVÝCH ZDROJŮ, SVOBODA SLOVA A ULOŽENÍ POŘÁDKOVÉ POKUTY ZA NEDOSTAVENÍ SE K PODÁNÍ VYSVĚTLENÍ.....	68
6.4. SVOBODA PROJEVU A OCHRANA JMÉNA – ÚSTAVNÍ STÍŽNOSTI TOMIA OKAMURY.....	70
6.5. PORUŠENÍ SVOBODY PROJEVU STĚŽOVATELKY, KTERÁ CHTĚLA VERBÁLNĚ VYJÁDŘIT NESOUHLAS S POCHODEM PRAGUE PRIDE, ZE STRANY POLICIE ČR.....	72
6.6. STATISTIKA ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU O SVOBODĚ PROJEVU.....	74
7.OCHRANA SVOBODY PROJEVU V OBDOBÍ NAPĚTÍ A KONFLIKTU	85
7.1. VÁLKA NA UKRAJINĚ.....	85
7.2. BLOKACE NEZÁKONNÉHO A DEZINFORMAČNÍHO OBSAHU	88
7.2.1. Relevantní ustanovení k blokaci nezákonného obsahu v aktuální právní úpravě.....	89
7.2.2. Pojem dezinformace.....	92
7.2.3. Blokace webové stránky X Blokace webové platformy	93
7.2.3.1. Rozsudek ESLP ze dne 1. prosince 2015 ve věci Cengiz a ostatní proti Turecku	94

7.2.4. Blokace dezinforewebu AC24 ze strany T-mobile, blokace webů sdružením CZ.NIC, rozhodnutí soudů.....	95
8. OCHRANA NOVINÁŘŮ	97
8.1. DOSAVADNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA	100
8.2. SMĚRNICE PROTI STRATEGICKÝM ŽALOBÁM PROTI ÚČASTI VEŘEJNOSTI (SLAPPS)	101
8.2.1. Koalice proti strategickým žalobám proti účasti veřejnosti v Evropě (CASE).....	105
8.2.2. Mediálně známé případy SLAPPS.....	106
8.2.2.1. Maltská novinářka Daphne Caruana Galizia.....	106
8.2.2.2. Donald Trump v letitém sporu proti Timothy L. O'Brienovi.....	107
8.2.2.3. Kritika polské vládní strany ze strany nezávislého denního tisku Gazeta Wyborcza a profesora práva Wojciecha Sadurskiho.....	108
9. ZÁVĚR.....	110
10. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	111

1. Seznam zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ČR	Česká republika
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993, Sb., Ústava České republiky
LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
EU	Evropská unie
OSN	Organizace spojených národů
NSL	National security law
INLA	Irish National Liberation Army
SLAPP(s)	strategic lawsuit(s) against public participation
CASE	The Coalition against SLAPPs in Europe
ČEZ	ČEZ, a. s.
Greenpeace	Greenpeace Česká republika, z. s.
USA	Spojené státy americké
ÚZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace
Covid-19	Corona virus disease 2019

2. Úvod

Svoboda projevu je základní svobodou tvořící stěžejní pilíř demokracie. To stejné platí pro nezávislou žurnalistiku. Napříč historií až do současnosti čelila svoboda projevu různým hrozbám, od kruté cenzury za období komunistického režimu v minulém století, přes nástup sociálních sítí po ruskou agresi na Ukrajině. Síla demokracie se odráží právě v tom, jak dokáže společnost a justice o svobodu projevu pečovat a čelit projevům leckdy urážlivým, nenávistným a kontroverzním. Zda se rozhodne je tolerovat či omezovat, a případně do jaké míry.

Tato diplomová práce je rozdělena do 4 bloků. První část se zabývá čistě vymezením esenciálního jádra svobody projevu v jednotlivých lidskoprávních katalogích, a to jak českých, tak evropských a mezinárodních. Druhá teoretická část se zabývá podstatou projevu, výroku, různými formami a druhy projevů a výroků. Práce mimo civilní právo zabloudí krátce i do práva trestního, když řeší problematiku trestněprávní odpovědnosti za protiprávní projevy. Práce si mimo jiné klade za cíl vymezit urážlivé, kontroverzní a nenávistné výroky a skrze soudní judikaturu popsat jejich hranice pro účely následné diskuse. Jedním z klíčových pojmů, které jsou prostředkem při poměrování základních práv je proporcionalita.

Svoboda projevu je nejčastěji poměřována s osobnostními právy, právem na soukromí, ale velmi zajímavé jsou úvahy soudů při řešení konfliktu s náboženskou svobodou či téma svobody projevu soudců v kontrastu s požadavky na jejich mlčenlivost a důstojnost a etiku soudcovského stavu.

Cílem této práce je dále představit svobodu projevu z co možná nejširšího pojetí a teoretické konstrukty demonstrovat na bohaté judikatuře zejména Nejvyššího a Ústavního soudu a ESLP, čemuž je věnována třetí část práce, rozdělená do dvou bloků týkajících se případů z nemediálního a mediálního prostředí. Na jednotlivých případech ukazují, proč bylo rozhodnutí soudu významné z hlediska svobody projevu a kde považují za vhodné, kriticky zhodnotím přístup soudu v konkrétním případě. Přístupy ke svobodě projevu jsou odlišné v různých zemích a různých právních systémech. Například při přístupu k nenávistným výroky se nabízí zajímavé srovnání s USA. Do této části spadá také kapitola o ochraně

svobody projevu v období napětí a konfliktu, jež je velmi aktuální a prezentuje, kterým hrozbám svoboda projevu v současnosti čelí a v budoucnu ještě čelit může.

Optikou principu právního státu je potřeba zasahovat do svobody projevu v co nejmenším možném rozsahu, ale je otázkou, zda tento přístup dodržuje Ústavní soud, a zda je jeho přístup většinově spíše restriktivní a svobodu projevu častěji omezuje, než chrání, a tedy je ke kontroverzním projevům tolerantnější. Tuto otázku se v diplomové práci pokusím zodpovědět stejně jako to, zda je Ústavní soud ve svém rozhodování dlouhodobě konzistentní.

Poslední – čtvrtá část práce - se věnuje ochraně novinářů. Ochranu novinářů, nezávislosti médií a svobody tisku považuji za téma číslo jedna v současné Evropě i ve světě pro demokracii, o to spíše v období válečného konfliktu, vysokého podílu extremistických stran ve vedení států a často ne tak docela nezávislé justice. Mohlo by se vzhledem ke statistikám, které v diplomové práci nabízím, zdát, že EU situaci řeší pozdě. Možná to tak i je, ale iniciativa a kroky, které činí EU k lepším zítřkům pro nezávislý tisk, považuji za správné a klíčové.

3. Lidskoprávní základ

3.1. Svoboda projevu v mezinárodních pramenech práva

Svoboda projevu je jedna ze základních lidských svobod, tudíž je zakotvena v lidskoprávních dokumentech na úrovni mezinárodní, evropské, ústavní a prolíná se i do národních podzákoných právních předpisů. Postupujeme-li směrem z mezinárodní úrovně, nejprve nalezneme svobodu projevu v preambuli Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, kdy byla deklarace přijata Valným shromážděním OSN. V preambuli je uvedeno, že „*vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšiti svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu*“. Článek 19 ji dále doplňuje o právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice. Oproti dokumentům, které práce zmiňuje dále, Všeobecná deklarace lidských práv neobsahuje povinnosti a odpovědnost, jež se ke svobodě projevu vážou a omezují ji. Pojetí svobody projevu ve Všeobecné deklaraci lidských práv lze tím pádem chápat pouze jako východisko dalších lidskoprávních dokumentů. Vzhledem k právní nezávaznosti, a tedy i nevymahatelnosti Všeobecné deklarace lidských práv, je absence existence jakýkoliv limitů svobody projevu v rámci dokumentu srozumitelná.

Po impulsu, kterým pro lidská práva bylo přijetí Všeobecné deklarace lidských práv, došlo roku 1976 k formulaci dalších lidskoprávních základů, kdy Česká republika je členem velmi významného Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech do svobody projevu při jejím vymezení ve článku 19 zahrnuje v prvním odstavci *právo zastávat svůj názor bez překážky* a v odstavci druhém *svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle vlastní volby*. Mimo svobodu projevu je, jak z citace vyplývá, v článku 19 vymezeno také právo na informace.

3.2. Svoboda projevu v Evropských pramenech práva

Na evropské úrovni je stěžejní úprava svobody projevu obsažena v Evropské úmluvě o lidských právech sjednané v rámci Rady Evropy roku 1950, čili jen dva roky po podpisu Všeobecné deklarace lidských práv, a to konkrétně v článku 10. Článek 10 garantuje v rámci svobody projevu svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice, a zároveň nebrání státům, aby

vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem. ESLP upozornil na to, že ochrany dle článku 10 EÚLP nepoživají jen projevy příznivé a obecně přijímané, ale také projevy kontroverzní či znepokojující, což je důsledkem plurality, svobody myšlení a tolerance.¹

V článku 10 odst. 2 si lze povšimnout, že v rámci limitace svobody projevu obsahuje EÚLP některé důvody, které v jiných lidskoprávních dokumentech nenalezneme, a to nikoli pouze jazykovým výkladem. Omezení je dle odst. 2 možné „*v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“ Materiální výčet důvodů omezení je skutečně širší, než jaký nabízí LZPS. Vzhledem ke skutečnosti, že EÚLP zavazuje přímo a před vnitrostátním právem má přednost, jedná se o zajímavý jev, a to ani tak v situaci, kdy přiznává jednotlivci více práv, ale právě za okolností, že zásah do práv jednotlivce je extenzivnější, než jaký připouští ústavní zákon, protože tehdy by ústavní úroveň měla dostat přednost.

Druhým lidskoprávním dokumentem, jenž vznikl tentokrát na půdě EU, je Listina základních práv EU, pro většinu členských států² právně závazná ode dne přijetí Lisabonské smlouvy dne 1. 12. 2009. Listina základních práv EU je součástí primárního práva EU a svobodu projevu a informací upravuje v článku 11. V odst. 1 je zakotveno, že „*Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.*“ Odst. 2 zaručuje respektování svobody a plurality sdělovacích prostředků. Meze omezení základního práva článek 11 Listiny základních práv EU neobsahuje.

¹ ŠUBERTOVÁ, Zuzana a Vladimír KAŠPAR. *Svoboda projevu a médií v mezinárodním právu a praxi*. Praha: Syndikát novinářů České republiky, 1996, s. 14.

² pozn. Listina základních práv EU není právně závazná pro Polsko

3.3. Svoboda projevu na ústavní úrovni

Na ústavní úrovni je svoboda projevu v usnesení č. 2/1993, Listině základních práv a svobod, jež má sílu ústavního zákona, zaručena v rámci druhého oddílu v článku 17 spolu s právem na informace, a to tak, že dle odst. 2 *každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu*. Jedná se o jednu ze základních svobod, která tvoří esenciální pilíř demokratické společnosti.

Právo na informace, resp. právo vyhledávat, přijímat a šířit informace lze považovat za integrální součást svobody projevu, jelikož popření práva na informace činí svobodu projevu bezcennou.³ Vzájemný vztah svobody projevu a práva na informace se zároveň jeví jako reciproční, což se nevylučuje s předchozí myšlenkou z důvodu, že pakliže není omezeno sdělení, které směřuje ze strany jednotlivce či státu, nemůže být omezen adresát, kterému toto sdělení směřuje. Jinými slovy, v případě vůle jedné osoby předat informaci přijímajícímu subjektu, nelze omezit právo této osoby informaci přijmout. Složka práva na informace, právo informace vyhledávat a sbírat, je navíc inherentní součástí svobody tisku a první fázi novinářské činnosti.⁴

Ústavní omezení svobody projevu je obsažené v článku 17 odst. 4, a sice následovně: *„Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“* Formální podmínkou omezení svobody projevu je forma zákona, nikoliv podzákoné právní předpisy. Paralelně to koresponduje s článkem 4 odst. 2 LZPS. Materiálním hlediskem ústavních limitů je zájem demokratické společnosti a nezbytnost ochrany práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejná bezpečnost a ochrana veřejného zdraví a mravnosti. S výrazným omezováním základních práv pro účely ochrany veřejného zdraví jsme se setkali v období koronavirové pandemie, kdy se Ústavní soud zabýval právě formální podmínkou omezení základních práv, když dovodil, že *„čl. 6 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky nicméně*

³ ŠUBERTOVÁ, Zuzana a Vladimír KAŠPAR. *Svoboda projevu a médií v mezinárodním právu a praxi*, s. 32.

⁴ *nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 3. 2010 (N 68/56 SbNU 761; 123/2010 Sb.)*.

umožňuje, aby zákon vymezil pouze základní práva a svobody, do nichž může být zasaženo povinnostmi stanovenými rozhodnutím vlády, a vládě tak ponechal uvážení, jaké konkrétní povinnosti a v jakém rozsahu stanoví. V tomto případě tedy ústavní zákon připouští, aby byl základ určité povinnosti vymezen nikoliv v zákoně, ale teprve v rozhodnutí vlády, aniž by tím omezoval možnost stanovit zákonem meze tohoto oprávnění vlády.“⁵

3.3.1. Cenzura

Nepřípustnosti cenzury, jež je explicitně vyjádřena v odst. 3 článku 17 LZPS, je vyhrazen zvláštní prostor v separátním odstavci. Speciální pozornosti se jí dostává zejména z důvodu historického kontextu, kdy s jistou formou cenzury jsme se mohli v Československu setkat již od roku jeho vzniku 1918. Nejprve za první republiky fungovala cenzura následná. Ta spočívá v dodatečném upravování textů autorů, začerňování textu, vyjímání celých jeho částí, a za první republiky schvalování státními orgány, tedy policejním orgánem a státním zastupitelstvím, které ačkoliv již takové jednání státních orgánů bylo v rozporu s platně přijatou ústavou, některé texty zcela konfiskovaly.

Za druhé republiky se zavedla kontrola předběžná, která byla vykonávána ministerstvem vnitra, jež spočívala v kontrole textů ještě před jejich zveřejněním. Předběžnost je kmenovým znakem i cenzury následné, ovšem u předběžné cenzury docházelo k absolutnímu znemožnění vydání textů, které tak v mnoha případech skončily „v šuplíku“. Na předběžnou cenzuru navázaly v době německé okupace mezi lety 1939–1945 němečtí okupanti.

Za minulého komunistického režimu fungovala cenzura a média samotná jako nástroj neobjektivní komunistické propagandy. Její realizace, účel, prostředky a dopady se měnily s fázemi režimu, kdy hovoříme o cenzuře jinak před rokem 1968, po roce 1968, či po roce 1980. Světlo světa spatřily za minulého režimu obecně tehdy legální cestou pouze cenzurované a propagandisticky konformní texty a objektivní, avšak neprorežimní zpravodajství, bylo krutě postihováno. Být jako autor ve svém textu propagandisticky konformní znamenalo být loajální k tehdejší pozici vedoucí komunistické strany ve státě a

⁵ usnesení sp. zn. Pl. ÚS 10/20 ze dne 5. 5. 2020 (U 10/100 SbNU 565).

konvenční s marxisticko-leninskou ideologií. Omezena byla jak svoboda projevu soukromých autorů, tisku, zpravodajství, tak právo občanů na informace, a to autoritativním způsobem, jak za pomoci předběžné, tak následné cenzury. Docházelo k zakazování autorů, textů, zatýkání, v době normalizace udělování pokut. Od 80. let se více než o zvolnění režimu cenzury hovoří o postupném rozšiřování přísného komunikačního rámce, v němž se novináři a veřejně činné osoby pohybovali. Stát tehdy spoléhal zejména na autocenzuru, tedy sebeomezení autorů.⁶

Je potřeba mít na paměti, že navzdory narativu, že cenzura není přípustná za žádných okolností a žádným způsobem, bez ohledu na povahu projevu, existují v moderní společnosti nezbytné nástroje, které svým způsobem za cenzuru mohou být označeny, jelikož, byť zčásti, plní její funkce. Česká společnost je ale i v důsledku událostí minulého režimu k těmto nástrojům velmi citlivá, a i globálně platí trend opatrnosti a zdrženlivosti v jejich užívání. Svoboda projevu je statek, který musí být pečlivě chráněn, což si společnost uvědomuje stejně tak, jako dynamiku, s níž v rámci svobody projevu v rámu moderních možností přichází nové hrozby. Vzhledem k pluralitě myšlení ve společnosti je klíčová tolerance k projevům všeho druhu a k různým názorovým směrům. Bylo by velmi zpátečnické, pokud by někdo měl možnost rozhodovat o tom, jaké myšlení, přesvědčení či jeho projev je normální, který je, a který již není společensky akceptovatelný. Natožpak, aby oným rozhodcem byl zákonodárce a autoritativně povoloval, který projev, ačkoliv v mezích zákona, nezapadá do společenského normálu.

Zcela zásadní není otázka, zda-li je jistá forma cenzury před či za hranicí přípustnosti, nýbrž otázka, zda ta či která činnost je ze své podstaty cenzurou. Před rokem 1968 byla cenzura zorganizována a právně zkonstruována tak, že zároveň existovala i neexistovala. Každý ji mohl vnímat dle svého přesvědčení a tento stav nahrával především politikům, kteří v očích veřejnosti nechtěli mít tvář cenzorů.⁷ O demokratický přístup se nejedná bezesporu

⁶ KLIMEŠ, David. *Doporučeno nezveřejňovat: fungování propagandy, cenzury a médií v pozdně normalizačním Československu*. Praha: Academia, 2022, s. 75.

⁷ ANDREAS, Petr a Martin ŠTEFEK, eds. *Optimální cenzurou bude kádrová politika: tisková politika v období tzv. normalizace 1968-1989 = The optimal censorship will be cadre policy: press politics in the „normalisation“ era 1968-1989*. Praha: Academia, 2023, s. 105.

v případě, kdy cenzura je legálním nástrojem, tedy má svou oporu v právním řádu, nicméně možná závažnější je právě popsany stav, kdy cenzura existuje navzdory svému zakotvení v právním řádu, a tedy široká veřejnost se tváří, že neexistuje a zákon porušován není. Oba případy mají v historii naší země své zastoupení.

Navzdory tomu s rozmachem internetu a zejména sociálních sítí, a s tím spojenou možností komunikovat rychlostí okamžiku napříč kontinenty se zejména některé západní státy rozhodly řešit problematiku nenávistných výroků právě zákonnou regulací formou zákonů o nenávistných projevech, která není ničím jiným než cenzurou svého typu. Otázkou zůstává, do jaké míry je tato cenzura efektivní v porovnání s tím, o jak intenzivní zásah do svobody projevu se jedná. Podle Nadine Strossenové existují daleko efektivnější a mírnější nástroje, jimiž lze nenávistným výrokům čelit. Mezi tyto řadí protiprojev, podporu znevýhodněných osob, vzdělávání, tzv. silnější a tenčí kůži, omluvy, projevy úředníků vlády a univerzit, dosah a interakci, inkluzivnější univerzity či vlastní omezení.⁸ Pro některé z uvedených nástrojů jsou společné znaky prevence, pozitivního protipřístupu a osobního ztotožnění.

Bez pochyby mohou být popsány nástroje účinnější než cenzura formou zákonů o nenávistných projevech. Potřebné je ovšem zhodnocení účinnosti v čase, kdy zejména nástroje, které působí preventivně, jako například vzdělávání, budou mít parametry dlouhodobého, logisticky náročného a nákladného projektu a s jejich upřednostněním se podstatně snižuje schopnost rychlé reakce na dynamicky se rozvíjející variabilitu, dosah a povahu výroků. Co je důležité, že se nejedná o čistě právní nástroje, proto rozhodující otázkou pro účel volby jednoho z uvedených protipólů je, zda nenávistným výrokům chceme čelit rovnou zákonnou úpravou, a zda je to nezbytné a přiměřené.

LZPS v čl. 17 odst. 4 stanoví, že *Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti*. Ústavní základ pro omezení svobody projevu zákonem zde je, samozřejmě se nesmí jednat o zásah svévolný a musí být maximálně šetřeno lidských práv. V tomto ohledu

⁸ STROSSEN, Nadine. *Nenávist: proč bychom se jí měli bránit pomocí svobody projevu, nikoli cenzurou*. Andrea PRINZOVÁ, přel.. Praha: Institute H21, 2021, s. 207–235.

hovoříme o právu relativním, jelikož je omezení svobody projevu připouštěno, na rozdíl od práv absolutních, mezi které řadíme například zákaz mučení v článku 7 odst. 2 LZPS. K omezování svobody projevu dochází nejčastěji právě z důvodu ochrany práv a svobod druhých. Nejčastější kolizí lidských práv, kdy jsou navzájem poměřována pro účely upřednostnění jednoho a omezení druhého, je konflikt svobody projevu a ochrany osobnosti obecně, konkrétně práva na soukromí osoby.

Navzdory zkušenosti z minulého století není cenzura praktikou, která by patřila minulosti. Ruku v ruce s nedemokratickými systémy má své místo i v některých současných státních politikách. Typickým příkladem je Čínská lidová republika. Současná čínská vláda poslední roky používá jeden z nejpropracovanějších systémů cenzury na celém světě. Přistupuje k precizní kontrole informací, aby se obrnila vůči nástrahám digitálního věku. Je proslulá tvrdými represemi proti menšinám, disidentům a zejména novinářům, kdy počet vězněných nekonformních novinářů, mnohdy držených v podmínkách s životem neslučitelnými, udržuje Čínu v tomto ohledu ve světové špičce.⁹

Za polední roky nezbyly Číně prakticky už žádné demokratické závazky, kterých by mohla v současné době dostát, nejsou zde dodržována lidská práva a nejsou zachovány hodnoty právního státu. Svoboda projevu je v Číně omezována již od příčky vzdělávacího systému, kdy například v rámci vzdělávacích institucí Konfuciových center, která slouží k výuce čínského jazyka, historie a kultury a jejich prezentace do zahraničí, jsou události na kampusu kontrolovány čínskou vládou a studenti přistupují ve strachu ze ztráty benefitů k samocenzuře.¹⁰ Pouze velmi okleštěný a neúplný tok informací z tisku směřující na západ jsme mohli zaznamenat během pandemie onemocnění covid-19, evidujeme jej v rámci boje o nezávislost Tchaj-wanu nebo například ve sportovní sféře při zmizení čínské tenistky Pcheng Šuaj v roce 2021.

⁹ MCHANGAMA, Jacob. *Svoboda projevu: od Sokrata po sociální sítě*. Andrea PRINZOVÁ, přel.. Praha: Institute H21, 2022, s. 386.

¹⁰ KUČEROVÁ, Michaela. Konfuciovy instituty: Čínská kultura se špetkou propagandy? [online]. 2022, roč. 2022, č. 4. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/307957/1/2?vtextu=%C4%8D%C3%ADnsk%C3%A1%20kultura%20se%20%C5%A1petkou%20propagandy> [cit. 2024-07-06].

V soukromé sféře je hlavním účelem přísné cenzury zamezení úniku informací do světa skrze sociální sítě, zejména kritiky směřující dovnitř státního zřízení a zamezení jakékoliv jednotě občanů a vzájemné informovanosti v tomto ohledu. Shrnutím, jedná se o zcela typické totalitní rysy a záměry. V roce 2020 po nepokojích směřujících proti nedemokratickému zřízení byl dokonce přijat zákon o národní bezpečnosti, který nese anglickou zkratku NSL znamenající National Security Law, v překladu národní právo bezpečnosti. Ten, ačkoliv v člancích 4 a 5 stanoví, že při zajišťování národní bezpečnosti musí být respektována a chráněna lidská práva a dodržovány zásady právního státu, zavádí nové trestné činy, instituce, pravomoce a postupy pro dohled nad bezpečnostním právem a jeho prosazování. Tyto se setkaly s nelibivou reakcí demokratických zemí z důvodu omezování svobody projevu. Obavy z potenciálu zákona vedly demokratické státy až k uplatnění mezinárodních sankcí.¹¹

Krátce se vrátím k pandemii covid-19, kdy autoritativní cenzura čínské vlády vykryštovala na povrch možná nejsilněji za poslední roky. Čínské město Wu-chan bylo ohniskem následné pandemie covid-19 a na první případy a hrozící nebezpečí tamní lékaři od zárodků nemoci upozorňovali, ovšem až následně s časovým odstupem vyšlo najevo, jak přísně byli lékaři cenzurováni, aby došlo k zatajení šíření viru a jeho následků. Lékaři přihlížející zrodu pandemie byli nařčeni z rozšiřování nepravdivých informací a provádění nezákonných aktivit. Jakékoliv zmínky v kyberprostoru přiživující narativ přítomných lékařů byly cenzurovány. Existují postoje, které nesdílí podezření komunistické strany ze zatajování informací v samotném počátku pandemie covid-19¹², ale jedná se spíše o názory menšinové.

¹¹ YOUNG, Simon N.M. The Law of the People's Republic of China on Safeguarding National Security in the Hong Kong Special Administrative Region. *International Legal Materials*. 2021, roč. 60, č. 1. DOI: 10.1017/ilm.2020.64

¹² KŘEPELKA, Filip. Právo pandemie covidu-19: náčrt celkového obrazu. [online]. 2020, roč. 2020, č. 2. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/287691/1/2?vtextu=Pr%C3%A1vo%20pandemie%20covidu-19%3A%20n%C3%A1%20C4%8Drt%20celkov%C3%A9ho%20obrazu> [cit. 2024-07-06]

3.3.1.1. Kvazicenzurní zásahy do svobody projevu

V české rozhodovací praxi se můžeme setkat s tzv. kvazicenzurními zásahy uložením povinnosti zdržet se šíření určitých informací předběžným opatřením ve smyslu § 74 a násl. občanského soudního řádu. Jak uvádím výše, aplikace nástrojů majících povahu cenzury je prostředek *ultima ratio*. Ústavní soud podporuje toto stanovisko, když zdůrazňuje, že „preventivní (kvazicenzurní) zásah do svobody projevu spočívající v zákazu určitým způsobem se vyjadřovat, resp. šířit určité výroky, je ve svobodné demokratické společnosti krajním prostředkem ochrany osobnostních práv.“¹³

K preventivním zásahům do svobody projevu je optimální přistoupit pouze ve chvíli, kdy by porušení osobnostních práv hrozilo v takovém rozsahu, že by neexistovalo jiného prostředku, kterým by mohlo být dosaženo spravedlivého balancu mezi ochranou osobnosti a svobodou projevu. Jinými slovy, intenzita zásahu do osobnostních práv musí být natolik vysoká, že si soud své rozhodnutí upozadit svobodou projevu, jako legitimní obhájí. Je právě v rukou soudů, kde se bude pohybovat pomyslná hranice, při jejímž překročení už se nejedná o výrok hraniční, ale způsobilý ohrozit, či přímo již ohrožující ústavně garantovaná práva jiné osoby. Tím spíše zásadní je, aby soudy pečlivě zvážily nezbytnost a důvodnost nařízení předběžného opatření v případě, kdy vyjádření názoru či veřejný projev je primárním účelem dané činnosti, příkladmo karikatury a parodie, čímž se zabýval Ústavní soud.¹⁴

Závěrem této problematiky je potřeba upozornit, že předběžné opatření je ze své povahy institut výjimečný, předběžný, dočasný, a to bez výjimky. Z toho důvodu není možné připustit, aby jen na jeho základě byla práva dotčených účastníků omezena na delší dobu či dokonce trvale.¹⁵ Ve chvíli, kdy se soudy dostatečně pečlivě nezabývají primárním účelem

¹³ usnesení sp. zn. II. ÚS 2843/17 ze dne 24. 10. 2017.

¹⁴ náleží sp. zn. I. ÚS 3169/19 ze dne 31. 3. 2020 (N 58/99 SbNU 173).

¹⁵ JIRSA, J., BERAN, V., HAVLÍČEK, K., JANEK, K., KORBEL, F., MOTTL, T., PALKO, D., PETR, B., TREBATICÝ, P., VACKOVÁ, M., VANČUROVÁ, K., VOJTEK, P., DOLEŽAL, M., LICHOVNÍK, T., SEDLÁK, V. *Občanský soudní řád, 1. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]* [online]. Wolters Kluwer, . Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/209/1/2?vtextu=74> [cit. 2024-07-06].

projevu a následky omezení svobody projevu a předběžné opatření navzdory posouzení jeho dopadů nařídí, může dojít k tomu, že „*fakticky prejudikují konečný výsledek sporu, neboť v důsledku napadených rozhodnutí byla svoboda projevu stěžovatele fakticky znemožněna*“.¹⁶ To je samozřejmě problematické, jelikož v rámci předběžného opatření se ve věci samé zpravidla nerozhoduje, ani se rozhodnutí v meritu věci neprejudikuje. Jeho smyslem je předběžná úprava poměrů či odvrácení bezprostředně hrozící újmy, nikoliv hlubší hmotněprávní posouzení věci, jímž se soud při nařízení předběžného opatření vůbec nezabývá. Výjimku může tvořit v případě zdržovacího nároku situace, kdy je nezbytné zabránit rozšiřování újmy, které bezprostředně hrozí, čímž se tato diplomová práce zabývá v podkapitole 6.1. v rámci sporů ČEZ a Greenpeace.

4. Teorie

4.1. Projev a prosté jednání

U svobody projevu je v první řadě nezbytné vymezit pojem projevu a tím i hranice, kdy se ještě jedná o projev, jenž je předmětem ústavního práva na svobodný projev, jak jej stanoví článek 17 LZPS, a kdy se jedná o prosté jednání, nebo projevení se, chceme-li, které této ochrany nepožívá, jelikož jeho cílem či účelem není se vyjádřit ve smyslu, který definují dále. Jinak řečeno, ne každý projev je projevem ve smyslu svobody projevu. A contrario, projevem ve smyslu svobody projevu může být za určitých okolností prakticky cokoliv. K deklarované definici, projev lze definovat jako „*vyjádření názoru, myšlenky, idejí, vědomostí, znalostí, představ či přání slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem*“.¹⁷ Projev nemusí být verbální, jedná se o jakékoliv, byť neverbální vyjádření postoje, názorového poselství nebo myšlenky, tedy jak je uvedeno slovem, tiskem, obrazem, ale i stylem účesu, oděvu, tetováním, symbolickým gestem či hudbou. Verbální a neverbální projev se navíc mohou navzájem doprovázet a provázaně působit společně současně, kdy pod režim svobody projevu můžeme řadit pouze jednu jeho část, a to jak slova, tak činy. Z uvedených důvodů není optimální nahrazovat pojmy svoboda projevu a svobody slova jako rovné substituty, jelikož je zcela očividně svoboda slova pojmem daleko užším.

¹⁶ *nález sp. zn. I. ÚS 3169/19 ze dne 31. 3. 2020 (N 58/99 SbNU 173)*.

¹⁷ HENDRYCH A KOL. *Právní slovník*, 3. vydání [online]. C. H. Beck, 2009. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxha4tpnjsxm&refSource=toc#> [paywall], [cit. 2024-07-06]

V zahraničních zdrojích se typicky jedná o rozlišení pojmů „*freedom of expression*“ a „*freedom of speech*“, neboli „*right to a free speech*“.

Vícera kritéria pro účely rozlišení mezi projevem ve smyslu svobody projevu a prostým jednáním nabízí doc. Michal Bartoň. Jsou jimi kritérium změny situace popsané dříve K. Greenawaltem, které se zabývá vlivem projevu na normativní prostředí a potenciálem měnit situace a poměry, zadruhé se jedná o expresivitu jednání a jeho symboliku, kdy projev nese názorové poselství oproti projevům neutrálním, jakým může být například pokyn zákazu vjezdu na soukromý pozemek. Třetím kritériem, se kterým Bartoň pracuje je vyloučení fyzického násilí a způsobení škody na majetku z režimu svobody projevu, dále pak kritérium vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti nebezpečí. Posledním kritériem je podle něj forma projevu mlčením či nečinností při vynucování projevu jinou stranou. Za sporné kritérium označuje společenskou hodnotnost projevu.¹⁸ K expresivitě jednání uvádí následující: „*Míra symboličnosti či expresivity určitého jednání tak není závislá pouze na subjektivní představě jedajícího o tom, v jaké míře určitým jednáním zároveň vyjadřuje názor či postoj, ale též na objektivním zhodnocení možnosti a schopnosti okolí (tj. průměrného jedince) takto daný projev též vnímat.*“¹⁹ Mimo uvedená kritéria je v každé specifické situaci signifikantní také časové hledisko. To může mít v mnoha případech vliv na posouzení povahy projevu či dokonce jeho zákonnosti. Ústavní soud dává hezký příklad: „*Určité rozhodnutí orgánu veřejné moci se nejprve jeví jako zákonné (presumpce správnosti), nicméně později je na základě přezkumného řízení zrušeno, a bude tak postaveno najisto, že se jednalo o rozhodnutí nezákonné.*“²⁰ To je potřeba zdůraznit, jelikož to platí navzdory totožnosti výroku v obou případech.

4.1.1. Trestněprávní odpovědnost za projevy

Krátce se v tomto bodě dotknu ještě trestněprávní odpovědnosti související s podstatou projevu, případně ochranou projevu, jelikož úzce souvisí s jedním z kritérií, a sice s vyloučením fyzického násilí a způsobení škody na majetku. Zde je nezbytné určit, kdy učiněný projev, byť zcela zjevně v trestněprávní rovině nepřijatelný, je opravdu vyjádřením

¹⁸ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 42–62.

¹⁹ *Ibid.*, s. 49.

²⁰ *nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 3. 2. 2015 (N 23/76 SbNU 325)*.

nějakého osobního stanoviska, proto považují kritérium expresivnosti a symboliky za zásadní. Projevy mohou mít pro společnost negativní i pozitivní přínos. Mnohdy je hranice, jak může být projev vyložen a pochopen velmi tenká a stejně riskantní je balanc na hraně trestněprávní a civilněprávní odpovědnosti na jedné straně a ústavní ochrany na straně druhé.

Zároveň platí, že hledání této rovnováhy se liší napříč právními systémy. Nemáme jediný ideální globální koncept svobody projevu. Historická kontinentální zkušenost je odlišná od té zámořské, kdy v USA se vychází z tzv. metafory volného trhu myšlenek a hranice, kdy už se aplikuje *imminent danger test* a projev je považován za nebezpečný, je v gesci soudů. Ústava USA chrání svobodu slova, ale vše ponechává k otázce interpretace.²¹ Ochrana svobody projevu v USA je daleko volnější než v Evropě, ovšem je otázkou, zda nastavení, které určil Nejvyšší Soud USA již někdy během 20. století je způsobilé v takové formě přežít nástrahy moderní doby. Některé společenské škodlivé jevy, jako antisemitismus, rasismus, jsou samy o sobě tak škodlivé, že lze do budoucna očekávat „utahování smyčky“ i v zámořském soudnictví.

Jako dobrý příklad k problematice trestněprávní odpovědnosti za učiněné projevy se nabízí situace, kterou musely operativně a pohotově řešit některé české vysoké školy dne 11. 3. 2024, kdy byl vysokým školám zaslán anonymní email s požadavkem výkupného a hrozbou střelby. Univerzita Karlova mimo jiná opatření zaslala studentům email s pokyny, v němž stálo: „*pokud můžete, utečte, pokud nemůžete utéct, schovejte se, pokud se nemůžete schovat, bojujte!*“ V dané situaci se jedná pravděpodobně o pokyn, který je neutrálním výrokem nespádající do režimu svobody projevu. Absentuje zde šíření nějakého subjektivního názoru či poselství. Lze na něm ale demonstrovat, jak málo stačí, aby to tak nebylo. Nebezpečným projevem mající potenciál ohrozit společnost by se výrok stal, kdyby se jednalo o zveřejnění nebezpečné myšlenky nemající pravdivé opodstatnění, a tedy možnost kvalifikovat jednání jako trestný čin šíření poplašné zprávy dle ust. § 357 trestního zákoníku. Výrok obsahuje mimo jiné jako krajní řešení výzvu k boji, což vzhledem ke skutečnosti, že situace byla označena za bezpečnou a výuka nebyla přerušena, mně osobně přišlo jako řešení velmi nešťastné a mající potenciál vyvolat paniku. Takováto výzva k přímému fyzickému násilí by

²¹ ČERVÍNEK, Zdeněk. *O limitech svobody projevu: Rozhovor s Michalem Bartoněm* [online]. Dostupné z: <https://ceskepodcasty.cz/epizoda/180027> [cit. 2024-07-06].

mohla opět mít trestněprávní důsledky jako účastenství ve formě návodu podle ust. § 24 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku. Vzhledem ke své vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti by se dalo polemizovat i o tom, zda výrok nespadá do režimu svobody projevu a není osobním postojem k dané situaci některé osoby z vedení univerzity. Adresný může výrok být bez ohledu na vzdálenost, tedy i distanční formou, pakliže je adresovaný konkrétnímu subjektu.

V zásadě lze uvést, že u svobody slova nelze jednoduše označit výrok za trestný. Vždy záleží na kontextu. Například nemohu uvést, že hákový kříž sám o sobě je projevem, který by měl být trestněprávně postihnut. Může se jednat o recesi, provokaci, umělecké dílo či obálku knihy. A priori deklarovat, že symbol sám o sobě je protiprávní není možné, je nezbytné znát veškeré okolnosti pro takové posouzení.²²

4.1.2. Formy projevu

Závěrem tohoto bodu uvedu, že projev může mít několik forem, která mají svá specifika. Umělecký projev může být vyjádřen slovem, hudbou, obrazem, oděvem či zásahem do integrity těla například již zmíněnou formou tetování. U uměleckého projevu se nejčastěji poměřují základní práva na svobodu projevu a svobodu umělecké tvorby obsaženou ve článku 15 odst. 2 LZPS a ochranu majetku. Typickým příkladem uměleckých projevů poškozujících majetek druhých osob jsou graffiti. U zásahů do integrity lidského těla opět hraje roli, zda se jedná o tělo vlastní či cizí, kdy bez souhlasu se u zásahu do cizí integrity nemůže jednat o projev mající ústavní ochranu. Umělecký projev se velmi často překrývá s další formou projevu, a sice projevem politickým. Zde je ideálním příkladem politická satira jako umělecko-politický projev a karikatura jako její specifická forma, a v jejímž případě se omezení svobody projevu děje zejména z důvodu ochrany lidské důstojnosti.²³ Čistě politické projevy tvoří zvláštní kategorii z toho důvodu, že politici v Poslanecké sněmovně či Senátu požívají hmotněprávní imunity na základě článku 27 odst. 1 Ústavy ČR, v důsledku čehož jejich projevy podléhají pouze disciplinární komisi komory, ovšem za

²² Ibid.

²³ BROZ, Jan. Karikatura v judikatuře Ústavního soudu: ochrana důstojnosti versus svoboda projevu. [online]. 2018, roč. 26, č. 3. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/CPVP2018-3-6> [cit. 2024-07-06]

projevy v parlamentu nemohou být stíhány. To se, jak také judikoval Nejvyšší soud, vztahuje nicméně pouze na trestněprávní odpovědnost, soukromoprávní odpovědnost vyloučena není.²⁴

V neposlední řadě diversifikujeme od uvedených ještě čistě apolitický komerční projev, na nějž rovněž dopadají záruky plynoucí z práva na svobodu projevu dle čl. 17 odst. 1 LZPS, a který bývá omezován zejména ze sledování záměru ochrany spotřebitele, jiného soutěžitele či poctivé hospodářské soutěže a je poměřován obecně se základním právem podnikat podle článku 26 odst. 1 LZPS. Jelikož se komerční projevy vztahují zejména k ekonomickým zájmům autora a příjemce, ingerence státu je umožňována ve větší míře. Restriktivněji to platí ve chvíli, kdy projev obsahuje mimo komerční informace také informaci nekomerční povahy.²⁵

4.2. Výroky

4.2.1. Skutková tvrzení

V teorii rozlišujeme dvě základní kategorie výroků. Jedná se o skutková tvrzení a hodnotící, nebo také hodnotové soudy. Jejich rozlišení je klíčové zejména z důvodu jejich ochrany, která se radikálně liší. Nejvyšší soud předložil následující definici skutkového tvrzení: „*Skutkové tvrzení se opírá o fakt, objektivně existující realitu, která je zjistitelná pomocí dokazování, pravdivost tvrzení je tedy ověřitelná.*“²⁶ Výklad pojmu skutkového tvrzení Nejvyšší soud dále rozšiřuje v rámci rozhodnutí z dubna roku 2007, kdy uvádí, že „*V zásadě platí, že pravdivá informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud není podána tak, že zkresluje skutečnost, či není natolik intimní, že by odporovala právu na ochranu soukromí a lidské důstojnosti.*“²⁷ Oproti hodnotovým soudům u skutkových tvrzení není rozhodný vztah mezi subjektem a obsahem výroku, nýbrž mezi subjektem a skutečností.²⁸

²⁴ *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 23 Cdo 672/2021, uveřejněný pod číslem 26/2023 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.*

²⁵ ANTOŠ, Marek, Jan WINTR, a UNIVERZITA KARLOVA, eds. *Poměrování základních práv.* Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 45.

²⁶ *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2591/2011.*

²⁷ *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3263/2006.*

²⁸ HERCZEG, Jiří. Dopad virtuální koule aneb meze politické satiry. . 2011, roč. 2011, č. 7, s. 229.

V případě nedostatku objektivitě se o skutkové tvrzení nemůže jednat, nicméně i vzhledem k rozsahu rozhodovací praxe a intenzitou, jakou tato problematika soudy zatěžuje je patrné, že hranice je zde velmi tenká.

To, že výrok nesmí zkreslovat skutečnost, neplatí absolutně. Zde je na místě pracovat také s tím, co je zdrojem informace, neboli, co je účelem poskytnutí informace. Jiný účel, než periodický ne odborný tisk bude mít zpravidla výrok obsažený v odborném textu, článku, literatuře, který si v širším kontextu klade za úkol čtenáři – příjemci informace – poskytnout celkový rámec a úplnou informaci včetně veškerých detailů. V běžném periodickém tisku naopak není možné očekávat, že vzhledem k rozsahu a pozornosti či zájmu cílové skupiny autor textu poskytne vyčerpávající výklad, nýbrž platí, že zpravidla přistoupí ke zjednodušení. Zkreslení informace zjednodušením v případě, že v celkovém rámci má pravdivý ráz, je v dané situaci akceptovatelné. Tak judikoval i Ústavní soud, když odmítl požadavek naprosté přesnosti skutkových tvrzení, což by v konečném důsledku vedlo k vytváření nerealistických a nesplnitelných nároků na novináře.²⁹ Důležitý je samozřejmě záměr takového zjednodušení, kdy nesmí být cílem autora čtenáře zmást a uvést jej v mylné domněnky záměrně. Zjednodušením se myslí spíše okleštěné, úderné sdělení, mající za cíl podat jednoznačnou informaci obsahující esenciální pravdivý základ a v případě, že si příjemce má zájem informace doplnit, je tak schopen na základě pravdivého východiska učinit jinak a jinde.

U obsahově nepravdivých skutkových tvrzení nedochází k žádnému poměrování základních práv, jelikož jsou považována bez výjimky za nepřipustné zásahy do osobnostních práv jiného. To samo o sobě neznamena, že pravdivá skutková tvrzení jsou chráněna bez dalšího. Příkladem, kdy skutkové tvrzení chráněno nebude, je právě popsané zkreslení reality, vytržení a zasazení výroku do jiného kontextu, kdy výrok již nebude v celku mít pravdivý odraz. Na druhou stranu není možné u skutkových tvrzení požadovat maximalisticky absolutní soulad s objektivní realitou za všech okolností, jelikož i lidské poznání má své limity a požadavek absolutní pravdivosti by byl nejen nerealistický, ale zejména by bylo velmi obtížné onu pravdivost s menší či větší mírou jistoty rozpoznat a ověřit.³⁰

²⁹ *nález sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000 (N 19/17 SbNU 133).*

³⁰ *nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 3. 2. 2015 (N 23/76 SbNU 325).*

Ve vztahu k zavinění platí, že odpovědnost za zásah do osobnostních práv uveřejněním informací ve formě ať už nepravdivého, či pravdivého, přesto například zkreslením závadného skutkového tvrzení, je v zásadě subjektivní. Ústavní soud nicméně připouští i zásah do osobnostní sféry bez zavinění, tedy objektivně.³¹ Mezi zveřejněním informace, která se dotýká soukromé sféry jiného a zasažením této soukromé sféry musí být kauzální nexus a zásah do osobnostních práv musí dosahovat určité míry intenzity, která není při dosaženém lidskoprávním standardu ve společnosti akceptovatelná.

4.2.2. Hodnotové soudy

O něco složitější výklad je u pojmu hodnotového soudu, ev. hodnotícího soudu, ev. hodnotového úsudku, jenž ani v judikatuře Ústavního soudu není vykládán jednotně.³² Pro hodnotové soudy je charakteristické, že mají subjektivní povahu. Jsou vyjádřením vnitřního přesvědčení, emocí, preferencí či vkusu. Lidé jsou přirozeně zvyklí hodnotit veškeré vjemy kolem sebe, vytvářet si na věci názory a zaujímat svá vlastní stanoviska, jimiž se osobnostně vymezují. To utváří nejen náš vlastní obraz, ale i zkušenost, na jejímž základě následně vytváříme další a další soudy. Ačkoliv se jedná o postoj vlastní jednotlivci vycházející z jeho vnitřního přesvědčení, není vyloučeno, že stejné přesvědčení sdílí větší množství osob. Každý jednatel posuzuje skutečnosti z různých pohledů, kupříkladu z hledisek morálních či náboženských. Posuzuje tak pro sebe akceptovatelnost na základě svého vymezení z těchto hledisek. Shodu v postojích lze presumovat v rámci života specifické komunity či generace, kultury, náboženství, národa. Jako jsou rozmanití lidé, tak se ovšem vždy liší i jejich názory.³³

ESLP označil za leckdy složité rozlišit skutková tvrzení od hodnotících soudů, zejména když se jedná o tvrzení týkající se motivace jednání třetí osoby, přiklonil se však k názoru, že výroky o motivech nebo případných záměrech jiných představují spíše hodnotové úsudky

³¹ *nález sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000 (N 19/17 SbNU 133).*

³² *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3263/2006.*

³³ TELEČ, Ivo. Skutková tvrzení nebo hodnotící úsudky. [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/skutkova-tvrzeni-nebo-hodnotici-usudky-116009.html> [cit. 2024-07-07].

než skutková tvrzení, která by mohla být dokázána. K tomu ESLP ve stejné věci upozorňuje na to, že „i hodnotové soudy musí spočívat na dostatečném skutkovém základě.“³⁴ Lze shrnout, že ač urážlivý, kontroverzní či provokativní hodnotový soud, je stále v mezích ústavnosti, je-li založen na faktickém základě, a tedy dostává se mu ústavní ochrany.

Jednodušší se zdá rozlišení hodnotových soudů od skutkových tvrzení v oblasti hospodářské soutěže, která je prostředím pro hodnotové soudy velmi typickým. Je to totiž právě kritika a recenze, co tvoří legitimní a esenciální součást trhu. Dvojnásobně uvedené platí například v oblasti umělecké, filmové či v gastronomii. Ty se řadí mezi obory lidské činnosti, které nejsou lehce měřitelné, není možné je snadno kategorizovat či odstupňovat. Ústavní soud hovoří o tzv. *estetických soudech*, které vykládá jako „*hodnocení uměleckých kvalit výkonných umělců, na něž mohou existovat zcela legitimně různé názory, neboť umění nelze nikdy exaktně definovat, představuje důležitou součást trhu idejí, který je ve srovnání s ochranou trhu vyšší, v zásadě neporovnatelnou hodnotou.*“³⁵ Ústavní soud dále upozorňuje, že „*není a ani nemůže být v kompetenci veřejné moci jakýmkoliv způsobem mezi hodnotícími výroky podle jejich domnělé opodstatněnosti diskriminovat.*“³⁶

Legitimitu hodnotících soudů v předmětné oblasti navíc umocňuje veřejný prostor, v němž jsou kritiky pronášeny a diskutovány. Samozřejmě žádná ochrana není bezbřehá, a i zde je vzdálený břeh ve formě nekalosoutěžního jednání či ochrany osobnosti, na který je potřeba pamatovat. K omezení svobody projevu se v případech kritiky přistupuje spíše restriktivně, a to, pokud žalobce prokáže, že kritika není férová či činěná v dobré víře. Člověk hodnotící v dobré víře si nemusí být vědom nepravdivých informací, na základě, nichž svůj výrok činí, může být sám adresátem zkreslené informace či dokonce lži, jíž pojal za pravdivou. Zde je potřeba dodat také druhou část, a sice že pravděpodobně nepostačí, že žalobce prokáže

³⁴ rozhodnutí ESLP stížnost č. 48311/10 ze dne 10.7.2014 ve věci *Axel Springer AG proti Německu* (č. 2) [section V]; [ECLI:CE:ECHR:2014:0710JUD004831110] [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2248311/10%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CLIN%22%5D,%22itemid%22:%5B%22002-9955%22%5D%7D> [cit. 2024-07-07].

³⁵ *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2013, sp. zn. 23 Cdo 120/2013.*

³⁶ *Ibid.*

popsané, ale bude povinen prokázat i to, že vynaložil dostatečnou snahu k ověření informace a získání běžného přehledu o stavu věci, pokud informace nevyplývá z odborného zdroje, kde lze očekávat jistou míru odbornosti autora bez nutnosti ověřování. Jinak, tedy bez předpokladu, že osoba vyvine alespoň minimální úsilí ke zjištění stavu věci, by odvolávání se na dobrou víru bylo až příliš laciné. Důkazu pravdy hodnotové soudy nicméně nepodléhají.³⁷ Obecně by se dalo shrnout, že kritika je oprávněná, splňuje-li tři předpoklady, a to věcně důvodného dostatečného skutkového základu, věcnosti a přiměřenosti obsahu.³⁸

Ústavní soud se zabýval také povahou výroků o zákonnosti některých jednání, tedy jejich souladu s právem očima autora, kdy se přiklání k postoji, že vyjádření autora o protiprávnosti jednání je vyjádřením jeho přesvědčení o interpretaci zákona určitým způsobem, a tedy jednoznačným příkladem hodnotového úsudku, nikoliv skutkovým tvrzením.³⁹ O hodnotový soud se tím pádem může jednat i při výskytu výroku v odborné publikaci. V takovém případě je dle mého uvážení žádoucí, aby z povahy výroku bylo patrné, že se jedná o autorovo stanovisko k věci, nikoliv o nenapadnutelný fakt, což je možné učinit jednoduše, a to zvolenou jazykovou formulací.

4.2.3. Hybridní výroky

Hybridní výroky, alias výroky hodnotící se skutkovým základem, popsal Ústavní soud jako „výroky, které v sobě kombinují skutkový základ i prvek hodnocení“⁴⁰. V předmětné věci se posuzoval projev ve formě podání, za nějž byla stěžovateli uložena pořádková pokuta, které slouží jako skvělý příklad hybridního výroku. V dotčeném podání stěžovatel namítal nesouhlas s postupem soudkyně okresního soudu a vyjadřoval své výhrady vůči němu. Z námitek byl patrný názor stěžovatele, že soudkyně byla z projednávané věci vyloučena pro podjatost. Podání bylo značně negativní a stěžovatel nešetřil kritikou. Předmětný projev dle názoru Ústavního soudu kombinuje skutkový a hodnotící prvek. Výroky obsažené v předmětném podání proto Ústavní soud hodnotí jako hybridní.⁴¹

³⁷ *nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 3. 2. 2015 (N 23/76 SbNU 325).*

³⁸ TELEČEK, Ivo. *Skutková tvrzení nebo hodnotící úsudky.*

³⁹ *nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 3. 2. 2015 (N 23/76 SbNU 325).*

⁴⁰ *nález sp. zn. I. ÚS 750/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 9/80 SbNU 107).*

⁴¹ *Op.cit. nález sp. zn. I. ÚS 750/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 9/80 SbNU 107).*

Dalším příkladem hybridního výroku, kde soud shledal mimo faktické tvrzení také hodnotový podtext, je publikační činnost stěžovatele, historika zaměřeného na téma holocaustu, jenž ve svém článku mimo jiné odkazoval na jiný publikovaný názor a vyjádřil se tak, že „*omlouvav politika, který byl znám svými antisemitskými názory, znamená cíleně se účastnit procesu probíhajícího v krajně pravicovém tisku, tedy procesu zlehčování Telekiho rasistické politiky a jevu označeného jako „decimování Židů“*“.⁴²

U uvedených výroků je patrné, že je nelze označit ryze jako skutková tvrzení nebo hodnotové soudy. U hybridních výroků se tato přísná dichotomie opouští, a naopak se pracuje s pomyslnou průsečnicí mezi oběma břehy skutkového tvrzení a hodnotícího soudu, pojmem hybridního výroku, který již v judikatuře evropských soudů není výjimkou ani horkou novinkou. U hybridních výroků je potřeba vždy určit, do jaké míry a jaký mají skutkový základ, a zda je výrok úměrný tomuto skutkovému základu, tedy není excentrický. Toto posouzení závisí v každém konkrétním případě na specifických okolnostech jednotlivého případu, a ty je všechny v celku potřeba vzít v potaz. Ústavní soud vedle shledání skutkového základu pracuje s kritérii příznačnými naopak spíše pro hodnotící soudy, a sice (1) vůči komu kritika směřuje, (2) kdo kritizuje, (3) co, (4) kde a (5) jakou formou.⁴³

4.3. Projevy nenávistné, urážlivé, kontroverzní a provokativní

Jak je již pojednáváno výše v této práci, je důsledkem plurality a svobody smýšlení, že ochrany za určitých okolností požívají vedle projevů neškodných a společensky běžně akceptovaných rovněž projevy urážlivé, kontroverzní či provokativní. „*Svoboda projevu jako taková vztahuje nejen na informace nebo myšlenky příznivě přijímané či považované za*

⁴² rozhodnutí ESLP stížnost č. 5380/07 ze dne 1. 12. 2009, konečný dne 1. 3. 2010 ve věci KARSAI proti Maďarsku [section II]; [ECLI:CE:ECHR:2009:1201JUD000538007] [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%225380%2F07%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-95920%22%5D%7D> [cit. 2024-07-07].

⁴³ Op.cit. náleží sp. zn. I. ÚS 750/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 9/80 SbNU 107).

neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují: tak tomu chtějí pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti.“⁴⁴

U vztahu demokracie a demokratické společnosti a svobody projevu je otázkou, zda se v rámci silné demokracie svoboda projevu blíží absolutní povaze. Ptáme se, zda je silná demokracie ta, která všechny nenávistné, urážlivé, kontroverzní a další projevy unese, nebo je pevná demokracie ta, která je zavčas a řádně postihuje. V USA vládne narativ, že jsou USA silnou demokracií a veškeré výše uvedené „závadné“ projevy jako společnost unesou, čili je svobodou projevu chrání. V Evropě preferujeme včasné zásahy, aby nedocházelo k šíření zla.

4.3.1. Nenávistný projev

Nenávistný projev, v zahraniční literatuře někdy užívaný pojem „*incitement to hatred*“, neboli možná nejčastěji užívaný anglicismus – „*hate speech*“ – lze identifikovat jako extrémní či extremistický projev, urážlivý projev, rasistický či homofobní, antisemitský, protimuslimský či sexistický projev, proměnlivý a závisející na objektu nenávisti. Ochrana před nenávistným projevem obsahuje řadu znaků či spíše předmětů ochrany jako etnikum, rasu, gender, sexuální orientaci, náboženství, národnost, původ atp.⁴⁵ Nenávistný projev lze popsat lehce diversifikovaně jako projev urážlivý, ponižující, difamační, negativně stereotypizující nebo podněcující k nenávisti, diskriminaci či násilí vůči lidem na základě jejich rasy, etnické příslušnosti, národnosti, náboženství, sexuální orientace, zdravotního postižení apod.⁴⁶ Jedná se o popis květnatý, což je důsledek toho, že nelze s jistotou říct, co vlastně lze za nenávistný projev považovat, jelikož interpretační právní rámec neposkytl ani mezinárodní soudy. Vymezení hranic nenávistného projevu je ale zejména v dikci soudů. Otázkou zůstává, zda vůbec lze nenávistný projev definovat vzhledem k dynamice

⁴⁴ rozhodnutí ESLP stížnosti č. 40660/08 a č. 60641/08, ze dne 7. 2. 2012 ve věci Von Hannover proti Německu (č. 2) [GC] [online], § 101. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2240660%2F08%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-109029%22%7D%7D> [cit. 2024-07-07].

⁴⁵ PEJCHAL, Viera. *Hate speech and human rights in Eastern Europe: legislating for divergent values*. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, 2020, s. 30.

⁴⁶ BROWN, Alexander. WHAT IS HATE SPEECH? PART 1: THE MYTH OF HATE. [online]. 2017, roč. 36, č. 4. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10982-017-9297-1> [cit. 2024-07-07]

celosvětového růstu jeho fenoménu, a zda to je vhodné. Za vhodnější spíše považují práci se soudní rozhodovací praxí a hledání podobností mezi jednotlivými případy a analogie než dedukce nevyhnutelně platných závěrů z předem stanovených premis.⁴⁷ Platné závěry a definice je pro jejich zkosnatělost vhodnější použít na méně progresivních místech. Navzdory tomu lze dodat, že nenávistný projev způsobuje újmu, proto v demokratické společnosti má být regulován, konfrontován a společnost proti nenávisti chráněna.⁴⁸

Nejvyšší soud USA spatřuje v nenávistných projevech politický projev, jenž má zvláště vysokou hodnotu a oproti nechráněným kategoriím, kam patřily v minulosti pomluvy, komerční reklama, nemravnost, urážky nebo provokace, spadá pod plnou ochranu prvním dodatkem Ústavy USA. Nyní se nechráněné projevy vztahují na pobídky k bezprostřednímu protiprávnímu jednání, agresivní projevy, vyhrožování, obscénnost, dětskou pornografii, difamační projevy, nepravdivá tvrzení, narušení soukromí nebo sexuálně explicitní a nemravné projevy, kdy kategorický přístup Nejvyššího soudu USA lze vnímat jako sebeomezení soudu, který zařadí projev do některé z kategorií, a ten buď kategoricky chráněn zcela je, nebo zcela není. Tím se Nejvyšší soud USA při užití kategorizace vyhýbá rozhodováním *ad hoc* v jednotlivých případech a pečlivému přezkoumávání a rezignuje na pouhý racionální přezkum a kategorizaci.⁴⁹

Projevy by měly být trestné až v situaci, kdy bezprostřední násilí skutečně hrozí, schvaluje se, nebo se páchá. Stále nepanuje shoda na přístupu k některým jevům, jako je například schvalování genocidy, holocaustu. Každý „pozitivní“ výrok o genocidě nemusí být jejím zpochybněním, ale může se jednat o příspěvek do historické debaty. Je nezbytné vyhodnotit míru nebezpečnosti pro demokratický systém. Opět platí, že v USA by se kvůli rozdílným hranicím tolerance možná tam, kde v Evropě bude výrok trestný, o trestnost nejednalo. V USA by kupříkladu schvalování holocaustu nestíhali, pokud by výrok neohrožoval další společnost, v Evropě ovšem s přihlédnutím ke stanovisku ESLP podobné výroky stíháme,

⁴⁷ KÁČER, Marek a Peter ŠAJMOVIČ. *Obmedzovanie slobody prejavu v radikalizujúcej sa spoločnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 98.

⁴⁸ PEJCHAL, Viera. *Hate speech and human rights in Eastern Europe*, s. 29.

⁴⁹ ANTOŠ, Marek, Jan WINTR, a UNIVERZITA KARLOVA, eds. *Poměrování základních práv*, s. 47.

ač přiměřeně dle konkrétních okolností.⁵⁰ Navzdory tomu, že to neplatí absolutně, antisemitismus, rasismus, většina politických atentátů či i násilných trestných činů jsou formou projevu názoru, a to tak extrémně vadného, že jsou z ochrany svobody projevu vyloučeny.

Benevolence USA ve svobodě projevu má své v této práci již dříve nastíněné demony. Banalizace zla je nebezpečná už ve svých počátcích, jelikož v jejím důsledku dochází k jeho šíření. Pokud bude společnost schvalovat extrémně vadné jednání jako je genocida, holocaust, antisemitismus, pak si po čase zvykne, že takové jednání je něco normálního. Nejednotnost v názoru k této problematice je patrná i v rámci Evropy, byť ta přistupuje k trestání podobných výroků přísněji. V rozhodnutí ESLP ve věci Perinçek proti Švýcarsku z roku 2015⁵¹, kdy se soud zabýval výrokem stěžovatele, právníka a předsedy krajně levicové turecké Strany práce, v nichž stěžovatel popíral arménskou genocidu, ESLP rozhodl, že byla porušena stěžovatelova svoboda slova v poměru 10 soudcům ku sedmi. Co je ale zajímavější, dokonce čtyři soudci ESLP předmětný projev zařadili do kategorie projevů zcela nechráněných, tedy na opačnou stranu spektra.

První dodatek Ústavy USA chrání projevy „pohrdavé“, „kontroverzní“, „nepříjemné“, „nechutné“, „zraňující“, „nevhodné“, „neslušné“, „urážlivé“, „zavádějící“, „útočné“, „odporné“, „hanlivé“, „zjevně útočné“, „provokativní“, „sprosté“, „šokující“, „znepokojivé“, „zneklidňující“ či „vulgární“.⁵² Vyčerpávající výčet adjektiv pouze podtrhuje skutečnost, že dva nenávistné projevy nebudou působit totožný dopad a není možné jednoznačně povahu nenávistného projevu definovat a popsat důvody, proč jej za nenávistný označujeme. Zároveň lze říci, že povaha projevu a jeho ochrana je odvozena právě od jeho dopadů a újmy, kterou projev potenciálně či reálně vyvolá neboli emocí, které zanechá, a sice, zda je například přímým osobním útokem, zda způsobí šok a paniku, nebo

⁵⁰ ČERVÍNEK, Zdeněk. *O limitech svobody projevu: Rozhovor s Michalem Bartoněm*.

⁵¹ rozhodnutí ESLP stížnost č. 27510/08 ze dne 15. 10. 2015 ve věci PERİNÇEK proti Švýcarsku [GC]; zveřejněno v *Reports of Judgments and Decisions 2015 (extracts)*; [ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD002751008] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158235%22%5D%7D> [cit. 2024-07-07].

⁵² STROSSEN, Nadine. *Nenávist*, s. 71–72.

psychické zranění. To ovšem nelze číst tak, že bychom mohli či měli zakázat projev pouze z toho důvodu, že by mohl mít negativní důsledky.

ESLP navzdory nemožnosti pojem nenávistného projevu přesně definovat pomocí různých výkladů a aspektů ve své judikatuře kontinuálně pracuje na charakteristice nenávistných projevů. V četných judikaturních závěrech rozlišuje nenávistné projevy rasistické, nábožensky, politicky či sexuálně orientované nebo nenávistné projevy směřující proti národu, z nichž každý přináší svá specifika. ESLP aplikuje dvě řešení, jak zbavit nenávistné projevy ochrany zaručené EÚLP, pokud jim ochrana náležitá nemá, a sice jednak aplikací článku 17 EÚLP, upravující zákaz zneužití práv, kdy předmětný projev nabude formu nenávistného projevu a směřuje proti základním hodnotám EÚLP, a jednak aplikací omezení zakotvených v člancích 10 odst. 2 a 11 odst. 2. Druhé řešení ESLP aplikuje v situaci, kdy předmětný projev, byť nenávistný, není způsobilý zasáhnout základní hodnoty představované EÚLP.⁵³

Ačkoliv v kapitole o cenzuře pojednávám o zákonech o nenávistných projevech jako o cenzuře svého typu a považuji je za nejefektivnější v krátkodobém horizontu, nepovažuji je za optimální, legitimní a proustavní řešení. Ukazuje se však, že mezi hrozbami, které moderní doba přináší, se k nim státy přesto uchylují. Dne 1. 4. 2024 nabyl účinnosti skotský *Hate Crime and Public Order Act 2021*, tedy právě zákon proti nenávistným projevům. Byť se vláda domnívá, že ochrana před předsudky a nenávistnými projevy nemá potenciál ohrozit svobodu projevu, akademickou i běžnou veřejností přijetí nového zákona zahýbalo, a to nikoliv pozitivně. Například Adam Tomkins, profesor veřejného práva na Glasgowské univerzitě, se ovšem domnívá, že záruky, které předpis poskytuje na ochranu svobody projevu jsou dostačující a nebude-li nesprávně pochopen, jedná se o právní předpis

⁵³ ČAPEK, JAN. Trestně právní aspekty nenávistných projevů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. [online]. 2013, roč. 2013, č. 1. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/44515/1/2?vtextu=Trestn%C4%9B%20pr%C3%A1vn%C3%AD%20aspekty%20nen%C3%A1vistn%C3%BDch%20projev%C5%AF%20ve%20sv%C4%9Btle%20judikatury%20Evropsk%C3%A9ho%20soudu%20pro%20lidsk%C3%A1%20pr%C3%A1va> [cit. 2024-07-07].

bezpečný.⁵⁴ Zákon přináší nový trestný čin vyvolávání nenávisti vyhrožováním nebo urážlivým chováním kvůli věku, zdravotnímu postižení, náboženství, sexuální orientaci a transgenderové identitě. Pachateli tohoto trestného činu hrozí až sedm let nepodmíněného trestu odnětí svobody. Nejslabším postačujícím znakem pro tento trestný čin je skutečně pouze „urážlivé“ chování, které by za urážlivé považoval rozumně smýšlející člověk. Obžaloba prokazuje pouze skutečnost, že podněcování nenávisti bylo „pravděpodobné“ nikoliv nutně záměrné či zamýšlené.⁵⁵ Jedná se o ohrožovací trestný čin dle české právní doktríny.

4.3.1.1. Urážlivý projev

Urážlivé projevy, které v zahraniční literatuře nejsou pojmenované jinak než „*offensive speech*“, stojí hierarchicky pod projevy nenávistnými. Újma, kterou působí, či jsou potenciálně způsobilé vytvořit, nedosahuje takové intenzity, jako u projevů nenávistných. Zásadním rozdílem je u nenávistného projevu potenciál překlenout se do naplnění skutkové podstaty trestného činu, kdy u urážlivých projevů by se jednalo o extenzivní zásah do svobody projevu v disproportionálním poměru intenzity, jakou pouhý urážlivý projev způsobuje újmu. Jinak řečeno, proti urážlivému projevu se zpravidla bude dotčená osoba bránit žalobou na ochranu osobnosti podle občanského zákoníku, kdežto u nenávistného projevu naplňujícího skutkovou podstatu například trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod ve smyslu § 356 trestního zákoníku bude dotčený podávat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

4.3.1.2. Retreat vs anonymity

Zajímavý koncept pro vznik nenávistných a urážlivých projevů přináší Heikki Heikkilä, když dělí soukromí na dva shodně důležité rozměry – *retreat and anonymity* – čili ústraní či odstup a anonymitu. Anonymita poskytuje jednotlivcům dočasné osvobození od

⁵⁴ COOK, James. Scotland's new hate crime law comes into force. [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-68703684>[cit. 2024-07-07].

⁵⁵ ACTS OF THE SCOTTISH PARLIAMENT. *Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021*, PART 3, Offences of stirring up hatred, Section 4[online]. 2021 asp. 14. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/4> [cit. 2024-07-07].

zodpovědnosti a odpovědnosti, se kterou by jinak museli pracovat a známým kontroverzním produktem anonymity jsou právě nenávistné projevy.⁵⁶ Je velmi zajímavé, že nenávistné projevy vycházejí z podstaty soukromí, z anonymity, ale zároveň jsou to nenávistné projevy, které zasahují leckdy do samotné sféry soukromí a osobnostních práv vysokou intenzitou.

4.3.1.3. Provokativní projevy, karikatura

Dalším typem projevů, které lze samostatně vyčlenit jsou projevy provokativní. Jejich separátní pojetí ovšem neznamená, že se jejich množina nemůže prolínat s množinou projevů urážlivých či nenávistných.

Typickým příkladem je případ stížnosti fotbalového fanouška skotského fotbalového týmu Celtic Glasgow, v němž vydal rozhodnutí ESLP v roce 2015.⁵⁷ Ten byl za jednání posouzené jako výtržnictví sankcionován trestem zákazu návštěvy fotbalových utkání na území Spojeného království po dobu dvou let, když na derby proti týmu Glasgow Rangers oblékl dres s nápisy „INLA“ a „*FUCK YOUR POPPY REMEMBER DERRY*“. Derby obou týmů mají historický a náboženský podtext a soupeři jsou velkými rivaly. První nápis představoval zkratku *Irish National Liberation Army*, tedy zákonem zakázané organizace Irské národní osvobozené armády. Druhý nápis provokativně směřoval k vlčímu máku jako symbolu úcty k padlým vojákům a vzpomenu tragédii v irském městě Derry, kde v roce 1972 bylo zavražděno 13 civilistů britskými vojáky. ESLP přisoudil velkou váhu místu a času, kdy byl popsán projev učiněn, jelikož tyto zintenzivily způsobilost projevu urazit fanoušky protějšího týmu a vyprovokovat násilné nepokoje. Vzhledem k citlivosti sféry, do níž byl projev namířený a jeho povaze a bezprostředním účinkům se tak nejednalo pouze o projev provokativní, ale rovněž o projev nenávistný.

⁵⁶ HEIKKILÄ, Heikki. *Canaries in the Coalmine : Why Journalists Should Be Concerned by Privacy*. In: *Freedom of expression and media in transition: studies and reflections in the digital age* [online]. Göteborg: Nordicom, 2016. Dostupné z: http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/publikationer-hela-pdf/freedom_of_expression_and_media.pdf [cit. 2024-07-07].

⁵⁷ *rozhodnutí ESLP stížnost č. 58060/13 ze dne 3.3.2015 ve věci MAGUIRE proti Spojenému Království [Section IV]; ;[ECLI:CE:ECHR:2015:0303DEC005806013]* [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-153510%22%5D%7D> [cit. 2024-07-07].

K odlišení provokativních projevů od ostatních je potřeba v některých případech použít jiná kritéria hodnocení. Cílem provokativního projevu je adresáta zesměšnit, urazit, vyprovokovat, vyvolat v něm negativní emoce, leckdy je činěn v nadsázce a s daleko nižší mírou vážnosti, než jiný vážně myšlený text. V rámci novinářské činnosti ESLP uchýlení se k jistému stupni nadsázky či dokonce provokace výslovně očekává, což již před časem judikoval v případě Prager a Oberschlick proti Rakousku z roku 1995, čímž v podstatě označil provokaci jako presumovanou součást novinářské svobody, a sice jako součást legitimní.⁵⁸

Podobný přístup ESLP jako v předchozím odstavci je patrný i ve vztahu k politikům. Výtržnictví jako trestný čin je svobodou projevu a je stíháno za to, jak vyznívá. Michal Bartoň uvádí na příkladu kauzy skupiny Ztohoven z roku 2016, že k projevu názoru, který by splnil podobný či stejný účel by bylo postačující, kdyby tehdy skupina prezidentskou standardu namísto rozstříhání pouze ukradla a následně mohla vrátit. K vyjádření názoru má podle něj docházet také za vlastní peníze. Vždy samozřejmě záleží, co stanoví veřejná moc, nicméně k likvidaci cizího majetku by docházet nemělo. Typickým nástrojem svobody projevu, který nemá likvidační následky je polévání věcí barvou, zpravidla červenou, kdy zásadní roli hraje, zda je barva omyvatelná či nikoliv, což vede k zcela rozdílným právním i faktickým důsledkům.⁵⁹ Skutečnost, že politici by měli očekávat vyšší míru kritiky jako veřejně činné osoby má ovšem vyznívat symbolicky, nikoliv tak, že se na ně vztahuje ochrana vlastnictví v nižší míře. Vlastnictví ve smyslu čl. 11 LZPS je jedno a je chráněno pro všechny stejně. Nemohu tak trvale poničit fasádu sídla politické strany neomyvatelnou barvou a ospravedlnit takový čin kritikou. ESLP míní extenzivním chápáním zásahů do osobní sféry politiků spíše právě možnost humoru, politické satyry, parodie či karikatury. O veřejně činných osobách dále více uvádím v podkapitole 4.4.4.2. této diplomové práce.

⁵⁸ *rozhodnutí ESLP stížnost č. 15974/90 ze dne 26.4.1995 ve věci PRAGER A OBERSCHLICK proti Rakousku [Chamber], zveřejněno v A313; ;[ECLI:CE:ECHR:1995:0426JUD001597490] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Prager%20a%20Oberschlick%22%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22%22CHAMBER%22%22%22itemid%22:%5B%22001-57926%22%22%7D> [cit. 2024-07-07].*

⁵⁹ ČERVÍNEK, Zdeněk. *O limitech svobody projevu: Rozhovor s Michalem Bartoněm.*

U satiry, parodie, karikatury a humoru je v pozadí posouzení jejich důsledků práce se stereotypy. Ty nemusí nutně postojově sledovat autor, nicméně ve společnosti je jejich existence patrná. Nadsázka z podstaty věci jistým způsobem tyto stereotypy překonává a úmyslně překračuje hranici za cílem pobavit. Jednání tohoto typu je pro orgány činné v trestním řízení vůbec nejproblematičtější, jelikož je velmi komplikované odlišit, kdy se jedná o nadsázku, a kdy o skutečně míněný, například rasistický výrok. Obecně se trestné činy v oblasti slov prokazují daleko složitěji.

4.4. Poměrování svobody projevu s jinými právy

4.4.1. Konflikt svobody projevu a ochrany osobnosti

Právo na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a ochranu dobrého jména máme zakotvené v LZPS v čl. 10 odst. 1. Souhrnným označením tzv. osobnostní práva jsou na zákonné úrovni upravena v občanském zákoníku v §§ 81 a násl. Osobnost člověka je ve smyslu § 81 odst. 1 občanského zákoníku chráněna včetně všech jeho přirozených práv, kdy ochrany ožívají dle odst. 2 *zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy*. Skutečnost, že se jedná o práva přirozená znamená také povinnost ctít požadavky, které Ústava ČR klade v čl. 1 odst. 1, tedy úctu k právům a svobodám člověka a občana, v souladu, s níž musí být práva posuzována.

Pro úvod této kapitoly považuji za vhodné citovat Nejvyšší soud, který judikoval, že *„každé zveřejnění nepravdivého údaje nemusí automaticky znamenat neoprávněný zásah do osobnostních práv; takový zásah je dán pouze tehdy, jestliže existuje mezi zásahem a porušením osobnostní sféry příčinná souvislost a jestliže tento zásah v konkrétním případě přesáhl určitou přípustnou intenzitu takovou mírou, kterou již v demokratické společnosti tolerovat nelze.“*⁶⁰ Uvedená citace představuje dobrý základ řešení konfliktů základních práv a jejich poměrování.

⁶⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2591/2011.

4.4.2. Konflikt svobody projevu a práva na soukromí

Právo na soukromí je dílčím právem spadajícím do skupiny osobnostních práv, samostatně je upraveno v čl. 10 odst. 2 LZPS, který obsahuje právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. V občanském zákoníku nalezneme nedotknutelnost soukromí upravenou v ustanovení § 86.

4.4.3. Konflikt svobody projevu a svobody vyznání

Neméně zajímavé než u kolize s osobnostními právy a právem na soukromí jsou případy, kdy svoboda projevu koliduje se svobodou vyznání. Svoboda vyznání má ústavněprávní základ v čl. 15 LZPS. V čl. 15 odst. 1 LZPS je zaručena svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání a právo náboženské vyznání změnit, či být zcela bez něj. Podle odst. 3 téhož článku je s výhradou další zákonné úpravy zakázáno nutit kohokoliv vykonávat vojenskou službu jeho svědomí či náboženskému vyznání navzdory.

V EÚLP je svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání pevně zakotvena v čl. 9 a předchází tak článku o svobodě projevu. Nad rámec LZPS EÚLP výslovně zmiňuje právo náboženské vyznání či přesvědčení změnit. V obou lidskoprávních dokumentech, tedy LZPS a EÚLP lze pozorovat patrný blízký vztah svobody projevu a svobody vyznání, jelikož jedním z inherentních práv vztažených ke svobodě vyznání je právě i možnost jej svobodně sám nebo společně s jinými, soukromě či veřejně, různými způsoby - bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů – projevovat, jak stanoví čl. 9 odst. 1 EÚLP.

V tematicke konfliktu se svobodou vyznání existují dva pojmy, které považují za důležité, a sice náboženskou neutralitu a náboženské cítění. Náboženská neutralita chráněná státem zaručuje, že vedle sebe bez konfliktu mohou existovat různá náboženská přesvědčení, do těch nesmí být rušivým způsobem zasahováno a každý své právo může volně realizovat. Je typickým znakem laického státu, který vystupuje jako strážce tolerance. *„Minimální tolerance jednotlivců se projevuje v nezasahování do svobod druhých, resp. v dodržování*

*zákonů, které svobodu druhých osob chrání.*⁶¹ V případě, kdy se Nejvyšší soud zabýval nošením muslimského šátku na půdě školy dovodil, že záleží samozřejmě na *ad hoc* posouzení. „*Souhlasí s odvolacím soudem, že školy mají zůstat prostředím neutrálním, namítá však, že v samotném nošení viditelného náboženského symbolu nelze spatřovat narušení takovéto neutrality. Ta totiž neznamená absolutní vytěsnění víry a nevylučuje nošení náboženského symbolu ve škole.*“⁶² Náboženská neutralita tedy nerovná se absolutní vytěsnění víry, klíčová je tolerance.

Náboženské cítění je pojem používaný v české literatuře a judikatuře. „*Obsahem pojmu by mělo být prima vista v případě zásahu do náboženského cítění dotčeno forum internum věřícího.*“⁶³ Zásah do náboženského cítění jednotlivce může mít mimo vnitřní sféru zásadní dopad také do vnější sféry a vnějších projevů víry, což může vést k situacím, kdy projevy namířené obecně vůči celé církvi, náboženskému přesvědčení či skupině věřících se pro přesvědčení věřícího dotknou jeho náboženského cítění a ten se cítí pak adresně, osobně, případně bezprostředně dotčen. Takovému jevu se říká tzv. kolektivní či skupinová difamace.⁶⁴ V případě ústavní stížnosti kardinála Dominika Duky, jímž se tato práce detailněji zabývá v podkapitole 5.2., byl tento jev shledán důvodem absence aktivní věcné legitimace.

Byť v České republice tomu tak není, v jiných právních rádech můžeme nalézt trestně či správněprávní delikt blasfemie neboli rouhání. Příklady jsou Rakousko či Turecko. V těchto zemích jsou projevy obdobného typu, jako v případě stížnosti kardinála Dominika Duky, trestány jako protizákonné navzdory jejich neadresnosti. V Rakousku se jednalo například o

⁶¹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M. A KOL. *Listina základních práv a svobod: Komentář.* [online]. Systém ASPI: Wolters Kluwer, , pozn. čl. 2. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/46500/1/2/komentar-wkcr-c-2-1993-sb-listina-zakladnich-prav-a-svobod-komentar> [2024-07-11].

⁶² *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 348/2019.*

⁶³ *nález sp. zn. II. ÚS 2120/21 ze dne 4. 10. 2022, ř. 59.*

⁶⁴ HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. A KOL. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2021, s. 240.

filmové vyobrazení Boha coby staříka klanícího se Ďáblu či duševně postiženého Ježíše Krista. Potrestaný projev byl zaměřen proti osobě uctívající církev, jenž je součástí náboženské komunity.⁶⁵ V Turecku je asi nejznámější případ z roku 2005, kdy byl vydavatel knihy potrestán za knižní tvrzení, že Mohamed v době půstu, po večeři, před modlitbou vykonal pohlavní styk, který jím nebyl zakázán ani s mrtvolou, ani se zvířetem.⁶⁶ Vše uvedené bylo trestáno jako delikt blasfemie.

Závěrem této podkapitoly upozorním na názor vyjádřený ESLP ve věci Wingrove proti Spojenému království, kdy ESLP dovedl, že při omezení svobody projevu z důvodu zásahu do náboženského cítění jednotlivce, je potřeba dát smluvním státům EÚLP dostatečně volný prostor pro uvážení.⁶⁷ Vzhledem k náboženské diversitě v jednotlivých zemích Evropy i celého světa není možné hranice omezení svobody projevu v této oblasti harmonizovat a jednotně nastavit. To by mohlo vést k extenzivním zásahům do svobody projevu tam, kde to není nezbytné a přiměřené, a tím i oslabování svobody projevu jako takové a demokracie jako celku.

4.4.4. Parametry ovlivňující proporcionalitu

4.4.4.1. Prostorová dimenze

Ustanovení § 86 občanského zákoníku říká, že „*Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam,*

⁶⁵ rozhodnutí ESLP stížnost č. 13470/87 ze dne 20. 9. 1994 ve věci OTTO-PREMIER-INSTITUT proti Rakousku [Chamber]; zveřejněno v A295-A; [ECLI:CE:ECHR:1994:0920JUD001347087] [online]. Dostupné

z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2213470/87%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-57897%22%5D%7D> [cit. 2024-07-13].

⁶⁶ rozhodnutí ESLP stížnost č. 42571/98 ze dne 13. 9. 2005 ve věci Í.A. proti Turecku [Section II]; [ECLI:CE:ECHR:2005:0913JUD004257198] [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-70113%22%5D%7D> [cit. 2024-07-13].

⁶⁷ rozhodnutí ESLP stížnost č. 17419/90 ze dne 25. 11. 1996, ve věci WINGROVE proti Spojenému Království [Chamber]; zveřejněno v Reports 1996-V; [ECLI:CE:ECHR:1996:1125JUD001741990] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58080%22%5D%7D> [cit. 2024-07-13].

využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou, nebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit. Ve stejném rozsahu jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy.“ Ustanovení tak chrání soukromou sféru člověka, konkrétně zmiňuje soukromé prostory a soukromé písemnosti.

Navzdory prozatimní absenci úpravy reagující na prudký rozvoj informačních technologií přímo v uvedeném ustanovení občanského zákoníku se diskutuje nad potřebností rekonceptualizace práva na soukromí osob a konceptu *e-privacy* čili přenesení jeho právní ochrany do kyberprostoru.⁶⁸ V mediálním prostředí bývá v současné době nejvíce ohroženo soukromí buď v kyberprostoru nebo v dlouhodobém hledisku v prostorové dimenzi. Svoboda projevu je chráněna v online prostředí stejně jako v tom offline.

Prostorovou dimenzí se v úpravě rozumí zákaz *narušit soukromé prostory*. Soukromé prostory pak nelze vykládat restriktivně pouze jako prostory užívané k bydlení chráněné ochranou obydlí. Naopak „*autonomní naplňování soukromého života a pracovní či zájmové aktivity spolu úzce souvisejí, a proto nelze činit ostré prostorové oddělení soukromí v místech užívaných k bydlení od soukromí vytvářeného v místech a prostředí sloužících k pracovní či podnikatelské činnosti anebo k uspokojování vlastních potřeb či zájmových aktivit.*“⁶⁹ Z extenzivního výkladu soukromých prostor vychází ve své rozhodovací praxi i ESLP, nebo například německý ústavní soud. Za soukromou prostorou je považován pronajatý hotelový pokoj či přídatné prostory náležející k bydlení. U poboček právnických osob a kancelářských prostor panují neshody a respekt k jejich soukromí patrně záleží ad hoc na posuzované situaci. Například u advokátních kanceláří bylo v minulosti ESLP rozhodnuto, že u svobodných povolání není zcela dobře možné oddělit soukromou a pracovní sféru, a že se právo na soukromí i na tyto prostory musí vztahovat.⁷⁰

⁶⁸ PETROV, VÝTISK, BERAN A KOL. *Občanský zákoník, 2. vydání (2. aktualizace, 2023)*. C. H. Beck, 2023, pozn. § 86 - Právo na soukromí.

⁶⁹ *Ibid.*, pozn. § 86.

⁷⁰ *rozhodnutí ESLP stížnost č. 13710/88 ze dne 16. 12. 1992 ve věci NIEMIETZ proti Německu [Chamber], zveřejněno v A251-B; ;[ECLI:CE:ECHR:1992:1216JUD001371088] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2213710/88%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%2213710/88%22%5D%7D>*

Zcela mimo soukromé prostory, jak je chápeme v mezích extenzivního výkladu ochrany obydlí, figuruje v judikatuře ESLP pojem tzv. *secluded place*. Ve třetím díle seriálu monacké princezny Von Hannover proti Německu popsal ESLP získávání fotografií paparazzi leckdy pod konstantním stresem a tlakem a na hranici stalkingu. V uvedeném případě byly v bulvárním tisku zveřejněné fotografie princezny pořízeny na pláži v soukromém plážovém klubu, a to na stovky metrů daleko. ESLP došel k závěru, že za daných okolností spadá místo pod doktrínu definovanou Spolkovým ústavním soudem *secluded place*. Ze strany princezny bylo zcela legitimní očekávání soukromého prostoru izolovaného či skrytého místa a zásah do práva na soukromí označil ESLP za nepřijatelný.⁷¹

4.4.4.2. Veřejně známá osoba, veřejně činná osoba, zásada legitimního očekávání

U veřejně známých osob, tedy různých celebrit, a veřejně činných osob, tedy úředníků, politiků a dalších, hovoříme o jejich povinnosti snášet některé zásahy do soukromé sféry. Ve věci Von Hannover proti Německu ESLP rozhodl, že je nezbytné diverzifikovat osoby „*par excellence*“ a veřejné úředníky, aby se řádně vědělo, kdo se nachází v přísně chráněné sféře, a kdo by měl legitimně očekávat nějaký zásah do soukromí.⁷² Přesto pouhá skutečnost, že osoba patří do jedné z těchto dvou skupin, ještě neznamená, že je zásah pokaždé povolen, a to v neomezené míře. K rozvinutí zásady legitimního očekávání existuje tzv. „*reasonable*

22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57887%22]} [cit. 2024-07-07].

⁷¹ rozhodnutí ESLP stížnost č. 8772/10 ze dne 19. 9. 2013 ve věci VON HANNOVER proti Německu (č. 3)[Section V];[ECLI:CE:ECHR:2013:0919JUD000877210] [online]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:\[%22FRE%22\],%22appno%22:\[%228772/10%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-126362%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:[%22FRE%22],%22appno%22:[%228772/10%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-126362%22]}) [cit. 2024-07-07].

⁷² rozhodnutí ESLP stížnost č. 59320/00 ze dne 24. 6. 2004, konečné dne 24. 9. 2004, ve věci VON HANNOVER proti Německu [Section III]; zveřejněno v Reports of Judgments and Decisions 2004-VI; [ECLI:CE:ECHR:2004:0624JUD005932000] [online]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-61853%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-61853%22]}) [cit. 2024-07-07].

expectation of privacy test” neboli test přiměřeného očekávání soukromí, který rozebírá ESLP například ve věci *Peev* proti Bulharsku.⁷³

4.4.4.2.1. Svoboda projevu soudců nejen v mediálním prostředí

K osobám veřejně činným je zajímavý exkurz ke svobodě projevu soudců. Ta se nevtahuje pouze na veřejné projevy učiněné v rámci výkonu funkce soudce, ale také na soukromé či osobní názory projevené v souvislosti s jejím výkonem, byť například mimo soud. Stanovisko CCJE č. 25 ke svobodě projevu soudců označuje charakter svobody projevu vzhledem k institucionální povaze funkce soudce za ambivalentní, jelikož výroky soudců mohou být veřejností vnímány jako objektivní hodnocení a přisuzovány celé instituci.⁷⁴ Jednotlivý soudce tak může být vnímán jako zosobnění celé justice a špatný marketing má potenciál způsobit škodu justici jako celku.⁷⁵ Soudce má stejné právo na svobodu projevu jako jiný občan, nicméně vzhledem k příslušnosti soudcovskému stavu je povinen respektovat zásady a povinnosti z toho vyvěrající a vzhledem k přičitatelnosti svých výroků celé instituci dle toho vystupovat.

Etický kodex Soudcovské unie České republiky pracuje ve vztahu k soudcovským projevům s pojmy obezřetnosti a zdrženlivosti. Projevy soudce nesmí ohrožovat důvěru v jeho nestrannost, ovlivňovat průběh řízení, i toho, které soudce sám neřídí, či budit jakékoliv pochybnosti, nebo vyjadřovat jeho politické názory.⁷⁶ Práva, či chceme-li, zájmy, k jejichž poměrování dochází jsou svoboda projevu soudce a legitimní zájem demokratické

⁷³ rozhodnutí ESLP stížnost č. 64209/01 ze dne 26. 7. 2007, konečné dne 26. 10. 2007, ve věci *PEEV* proti Bulharsku [Section V]; [ECLI:CE:ECHR:2007:0726JUD006420901] [online], ř. 38, 39. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-81914%22%7D> [cit. 2024-07-07].

⁷⁴ CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE). *CCJE Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges* [online]. 2022, č. IV bod 27. Dostupné z: <https://rm.coe.int/opinion-no-25-2022-final/1680a973e9%0A%0A> [cit. 2024-07-08].

⁷⁵ ČERVÍNEK, Zdeněk. *Soudci na sítích: Rozhovor s Martinem Kopou* [online]. Dostupné z: <https://ceskepodcasty.cz/epizoda/180031> [cit. 2024-07-08].

⁷⁶ ANGYALOSSY, HAVELEC A KOL. *Etický kodex* [online]. 2020, č. II. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/32489/0/Etický+kodex+soudce.pdf/1877c233-a33d-4fc1-8b49-2596ed7dc611> [cit. 2024-07-08].

společnosti na zachování důvěry veřejnosti v justici. Při vyjádřeních soudce ve veřejném prostoru, do médií či na sociálních sítích, do hledání rovnováhy promlouvají výrazně také práva a ochrana dalších osob. Příkladem může být presumpce nevinoty nebo zvláštní ochrana obětí ve trestních věcech, kdy, byť zde bez pochyby je veřejný zájem na poskytnutí některých informací ohledně trestního řízení, soudci musí volit slova pro svá vyjádření zvláště obezřetně. Z toho mimo jiné vyplývá, že rozdělovat musíme v tomto ohledu skutečnosti, které soudce sdělit ze zákona oprávněně absolutně není a skutečnosti, jejichž sdělení je porušením soft law či nedůstojné, nevhodné a byť neohroží fungování a rozhodování justice prakticky a ve zraku veřejnosti, je potřeba jej kárně řešit.

V mediálním prostředí platí zásady, že soudci by se měli zdržet jakéhokoliv osobního využívání vztahu s novináři a využívání médií k případům, navzdory provokacím. V případě kritiky rozhodnutí ze strany médií by se soudce měl vyhnout reakcím a namísto nich reagovat jasným a dostatečným odůvodněním rozhodnutí, případně by soudci měla být zaručena dostatečná institucionální podpora.⁷⁷ Existují ovšem situace, kdy je vyjádření soudce ve veřejném prostoru dokonce žádoucí. Při zachování všech zásad formovaných v rámci Bangalorských zásad⁷⁸ a dodržení zákona by soudci pro vzdělávací a odborně informativní účely měli do veřejného prostoru být oprávněni vstupovat. Zapojovat by se sice neměli do veřejných společenských kontroverzí, měli by tak nicméně činit v záležitostech politicky kontroverzních, tím spíše, ovlivňují-li přímo fungování či nezávislost justice. Vyjádření jsou žádoucí také v oblasti vládní činnosti, zákonodárné činnosti či její interpretace.⁷⁹ V zásadě lze shrnout, že nezáleží tolik na platformě či vláknu, kde soudce vystupuje, ale jak se tam chová a soudcovský stav tak reprezentuje.

⁷⁷ CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE). *CCJE Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges*, č. V, body 41, 42.

⁷⁸ *THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT* [online]. 2002. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf [cit. 2024-07-08].

⁷⁹ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *COMMENTARY ON THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT* [online]. 2007, pozn. body 136, 138, 139. Dostupné z: https://www.unodc.org/conig/uploads/documents/publications/Otherpublications/Commentry_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf [cit. 2024-07-08].

Jako příspěvek do *debaty o otázkách obecného zájmu v souvislosti s legislativními reformami, které se dotýkají soudního systému* označil ESLP i vyjádření stěžovatele, soudce Okresního soudu v Kluži, na svém facebookovém profilu, kde stěžovatel sdílel odkaz na kontroverzní rozhovor se státním zástupcem, v němž státní zástupce upozorňoval na problémy, s nimiž se státní zástupci při obstarávání své agendy setkávají. Stěžovatel jeho vyjádření podpořil svým souhlasem a pochválil jej za jeho vyjádření o propouštění nebezpečných vězňů, legislativních změnách organizace soudnictví a lynčování soudců.⁸⁰

Ke sdílení obsahu na sociálních sítích soudci ESLP zároveň upozorňuje na rizika, která taková činnost přináší. Příspěvek je v online prostoru po sdílení zachován po velmi dlouhou dobu a během pár okamžiků se může rozšířit po celém světě.⁸¹ Sociální média mají trvalou kapacitu pro ukládání, což zvyšuje riziko profilování.⁸² Za regulérní projev osobního postoje je považováno právě i pouhé přesdílení obsahu, jeho přeposlání či „lajkování“ příspěvků, a to i za okolností, že je soudce činí nikoliv pod svým vlastním jménem, ale pod pseudonymem.⁸³ Vystupování soudců na sociálních sítích může v konečném důsledku vést i k jejich vyloučení z rozhodování konkrétních případů. V minulosti bylo právě pouhé lajkování příspěvku důvodem namítným v kasační stížnosti ve věci týkající se obchvatu v Mikulově. Jeden ze soudců Nejvyššího správního soudu olajkoval příspěvek vyjadřující se k rozsudku krajského soudu na sociální síti LinkedIn, což stěžovatel považoval za veřejné vyjádření jeho názoru k dané problematice a projevení sympatie k pohledu jedné ze stran před konečným rozhodnutím celé věci. Daný soudce nefiguroval v senátu, který o věci

⁸⁰ *rozhodnutí ESLP stížnost č. 16915/21 ze dne 20. 2. 2024 ve věci DANILEȚ proti Rumunsku [Section IV]; [ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD001691521] [online], pozn. body 71-75. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-231084%22%5D%7D> [cit. 2024-07-08].*

⁸¹ *Ibid.*, pozn. bod 76.

⁸² CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE). *CCJE Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges*, č. V, bod 70.

⁸³ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *NON-BINDING GUIDELINES ON THE USE OF SOCIAL MEDIA BY JUDGES* [online]. Dostupné z: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf [CIT. 2024-07-08].

rozhodoval, tudíž námitka podjatosti byla vyřízena nesouhlasně, ovšem soudci by na možnost vznesení námítky podjatosti z obdobných důvodů měli pamatovat.⁸⁴

Na působení soudců na sociálních sítích je problematická skutečnost, že mohou sdílet jakýkoliv obsah, a to mimo jiné z důvodu absence tzv. *gatekeepingu*. Gatekeeper je zpravidla překládán jako „strážce přístupu“ mající pod kontrolou podobu konečného obsahu a nastavování regulí pro jeho zveřejnění. Gatekeeping ve veřejném prostoru má i veřejné následky. Nejsou-li k dané platformě alternativy, může prostřednictvím těchto regulí docházet k omezení volného trhu myšlenek a zároveň možností účasti uživatelů na veřejných záležitostech.⁸⁵ Jako gatekeepers fungují zejména tradiční média, která se ale přesouvají do stínu sociálních sítí.

Na druhou stranu oproti soudcům, kteří stále zastávají názor, že soudce má komunikovat „*pouze svými rozsudky*“, řada soudců, příkladem nynější soudce správního úseku Krajského soudu v Brně JUDr. Martin Kopa Ph.D. či současný předseda Ústavního soudu, JUDr. Josef Baxa, je opačného názoru, a sice, že soudci naopak na sociální sítě patří, aby blíže poznali společnost, o které rozhodují.⁸⁶

4.4.4.2.2. Ochrana soudců před svobodou projevu

S tématem svobody projevu soudců souvisí i opačný pohled, a to na ochranou soudců před svobodou projevu.

Městský soud v Praze dne 16. 5. 2019 vydal usnesení sp. zn. 22 Co 73/2019⁸⁷, v němž rozhodl ve prospěch navrhovatele – soudce - ve věci konfliktu svobody projevu a ochrany osobnosti.

⁸⁴ ČERVÍNEK, Zdeněk. *Soudci na sítích: Rozhovor s Martinem Kopou*.

⁸⁵ SVOBODA, Tomáš. Sociální sítě a veřejný zájem. [online]. 2021, roč. 2021, č. 7. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/294799/1/2?vtextu=Soci%C3%A1ln%C3%AD%20s%C3%ADt%C4%9B%20a%20ve%C5%99ejn%C3%BD%20z%C3%A1jem%20SVOBODA%20TOM%C3%81%C5%A0> [cit. 2024-07-08].

⁸⁶ ČERVÍNEK, Zdeněk. *Soudci na sítích: Rozhovor s Martinem Kopou*.

⁸⁷ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2019, sp. zn. 22 Co 73/2019.

Navrhovatel podal návrh na vydání předběžného opatření, kterým by byla odpůrkyni uložena povinnost odstranit článek z internetových stránek. Tento článek, podle navrhovatele obsahoval nepravdivé informace a neoprávněnou kritiku jeho osoby s cílem ho dehonestovat. Článek se týká podezření z podjatosti navrhovatele jako soudce v insolvenční věci zahájené v roce 2012. Podle článku navrhovatel nechal rozhodnout o návrhu svou asistentku, aniž by se z rozhodování vyloučil, přičemž důvodem podjatosti mělo být, že společnost, o jejímž návrhu se rozhodovalo, stavěla pro navrhovatele rodinný dům a garáž. Insolvenční návrh byl asistentkou zamítnut, zatímco pozdější návrh, který připadl jinému soudci, byl schválen. Článek naznačuje, že nejde jen o etický problém, ale i o podezření ze závažného porušení povinností veřejného činitele a krácení práv věřitelů.

Soud prvního stupně, poté co zjistil, že navrhovatel doložil tvrzení o obsahu článku, dospěl k závěru, že návrh není důvodný, neboť k zásahu již došlo a byl by na místě nárok odstraňovací. Odstraňovacímu návrhu však nelze formou předběžného opatření vyhovět, neboť by to nahrazovalo a předjímalo rozhodnutí ve věci samé.

Navrhovatel podal proti usnesení soudu prvního stupně odvolání s tím, že neoprávněný zásah do jeho osobnostních práv nadále trvá, protože článek je stále zpřístupňován. Tvrdí, že ochrany může požívat jen pravdivá informace a nikoli zlovolně šířená. Podle něj měla být dána přednost ochraně osobnosti před svobodou projevu, přičemž žádný jiný prostředek, než předběžné opatření, není způsobilý nastolit spravedlivou rovnováhu mezi právy navrhovatele a odpůrkyně a zabránit vzniku další újmy.

Soud připomněl, že předběžné opatření je možné použít v případech nekalé soutěže, kde je třeba zabránit vzniku nebo dalšímu šíření újmy. Odpůrkyně argumentovala, že článek byl publikován ve veřejném zájmu a v souladu s žurnalistickou etikou. Soud ale uznal, že i když odpůrkyně mohla jednat v dobré víře a bez zlovolnosti, kritika založená na nepravdivých skutečnostech nemůže požívat ochrany svobody slova.

Navrhovatel prokázal, že rozhodné skutečnosti, na kterých byla kritika založena, nebyly pravdivé. Například společnost v roce 2012 již několik let neposkytovala služby navrhovateli, stavba garáže byla ze smlouvy výslovně vyloučena a návrh nebyl zamítnut, ale odmítnut pro nedostatky. Tyto skutečnosti vedly soud k závěru, že kritika navrhovatele byla

nepodložená. Soud zdůraznil, že kritika nepodložená na pravdivých skutečnostech může vážně poškodit důvěru v soudní moc. Vzhledem k závažnosti kritiky bylo důležité chránit důvěru veřejnosti v soudní systém a jeho představitele.

Odvolací soud změnil napadené usnesení a vyhověl návrhu na předběžné opatření. Současně uložil navrhovateli povinnost podat žalobu ve věci samé. Soud tak dospěl k závěru, že je nutné chránit důvěru v soudní moc a osobnost navrhovatele i za cenu omezení svobody projevu odpůrkyně. Předběžné opatření bylo shledáno jako nezbytný a přiměřený prostředek k dosažení tohoto cíle.

Byť by soudci jako osoby veřejně činné měli snést zvýšenou míru kritiky a je ve veřejném zájmu, aby se na problémy justice v rámci tisku upozorňovalo, uvedené rozhodnutí Městského soudu považují za správné a velmi důležité, jelikož jak je uvedeno dříve v této práci, pohled na jednoho soudce může vytvářet obrázek celé justice a důvěra občanů v ní je velmi křehká na to, aby svoboda projevu nepravdivým vyjádřením o justici poskytovala ochranu.

4.4.4.3. Veřejný zájem

S osobami veřejně činnými souvisí problematika veřejného zájmu. Užití a šíření osobních údajů a informací je přísně právně regulováno a chráněno. Výjimku tvoří právě zveřejňování údajů ve veřejném zájmu. V případě řešeném před ESLP ve věci ÉDITIONS PLON proti Francii soud řešil situaci zveřejněných zdravotních údajů o zesnulém prezidentovi a poznamenal, že potřeba zasahovat do svobody projevu může být zpočátku přítomna, ale následně přestane existovat.⁸⁸ V předmětné situaci, kdy se jednalo o vážný zdravotní stav předního představitele výkonné moci již veřejný zájem, právo společnosti na informace a přínos pro veřejnou diskusi převyšovaly soukromí rodiny zesnulého prezidenta.

⁸⁸ rozhodnutí ESLP stížnost č. 58148/00 ze dne 18. 5. 2004 ve věci ÉDITIONS PLON proti Francii [section II]; zveřejněno v Reports of Judgments and Decisions 2004-IV; [ECLI:CE:ECHR:2004:0518JUD005814800] [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61760%22%5D%7D> [cit. 2024-07-08].

I zde se domnívám, záleží na posouzení konkrétní situace ad hoc. Zejména v situaci, kdy nastane smrt veřejně činné osoby. Pakliže je osoba stále ve své funkci a tím i povinna a zároveň oprávněna vykonávat pravomoci v působnosti jí svěřené, je ve většině případů společnost oprávněna k poskytnutí i tak osobních informací, jako jsou ty o zdravotním stavu. V případě, že dojde ke smrti, jako v uvedeném případě je potřeba poměřit základní práva jiným metrem a pečlivě vyhodnotit, zda skutečně má být do svobody zasaženo, či nikoliv.

K tomuto tématu stále probíhá prozatím nepravomocně ukončený spor, v němž Miloš Zeman prozatím neuspěl se svou žalobou proti lékařce Džamile Stehlíkové, která veřejně komentovala jeho zdravotní stav. Džamila Stehlíková, bývalá ministryně a lékařka, se k Zemanovu zdravotnímu stavu vyjádřila po jeho hospitalizaci v říjnu 2021. Tvrdila, že jeho problémy souvisely s chronickým alkoholismem a jaterní encefalopatií. Zeman požadoval omluvu a odškodnění za tyto výroky. Klíčový byl ve věci znalecký posudek psychiatricky, která potvrdila, že Stehlíková mohla na základě dostupných informací dojít k závěrům, které prezentovala, včetně možného vlivu nadměrného pití alkoholu na Zemanův stav. Soudkyně žalobu zamítla, neboť Stehlíková podle ní nepřekročila hranice odborné diskuse. Soudkyně ve svém rozhodnutí zdůraznila, že právo na svobodu projevu, zejména v kontextu odborné diskuse, je velmi důležité a musí být chráněno. Navíc uvedla, že Stehlíková svými výroky nezamýšlela poškodit Zemanovu pověst, ale vycházela z odborného hlediska, které bylo podloženo dostupnými informacemi a znalostmi.⁸⁹

Nabízí se srovnání informování v médiích o zdravotním stavu Miloše Zemana s informováním o zdravotním stavu princezny Kate, manželky britského prince Williama. Ta čelila na jaře roku 2024 spekulacím o svém zdravotním stavu po zveřejnění upravené fotografie, která byla pořízena po její operaci břicha. Přestože se princezna omluvila za úpravy fotografie, spekulace pokračovaly. Konspirační teorie se šířily především na sociálních sítích, včetně absurdních tvrzení, že princezna používá dvojníka, nebo že je ve skutečnosti mrtvá. Mainstreamová média situaci dále zhoršovala, i když se někteří novináři

⁸⁹ NOHL, RADEK. Zeman neuspěl se žalobou. Pít se na něm mohlo projevit, řekla totiž znalkyně. *Seznam Zprávy* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-zeman-neuspel-se-zalobou-piti-se-na-nem-mohlo-projevit-rekla-totiz-znalkyne-252679> [cit. 2024-07-31].

snažili volat po soukromí pro princeznu. Editorka deníku The Sun, Victoria Newton, uvedla, že veřejnost byla zoufalá zjistit, co je s princeznou Kate špatně, a uznala, že spekulace se vymkly kontrole. Nicméně, i tento deník publikoval video z farmářského trhu, kde byla Kate spatřena, což situaci nijak neuklidnilo.⁹⁰

Po veřejné kritice princezna Kate pod tlakem médií přiznala, že má zdravotní problém – byla jí diagnostikována rakovina a zahájila preventivní chemoterapii. Toto přiznání vedlo k diskusi o tom, do jaké míry má právo na soukromí královská rodina, a do jaké míry je ve veřejném zájmu o zdravotním stavu jejích členů informovat. Někteří argumentovali, že veřejnost má právo vědět o zdravotním stavu členů královské rodiny, protože jsou financováni z veřejných prostředků. Jiní zastávali názor, že i členové královské rodiny mají právo na soukromí, stejně jako jakýkoli jiný vládní zaměstnanec.⁹¹

Domnívám se, že v obou případech měla veřejnost právo vědět alespoň základní informace o zdravotním stavu. V obou případech se jednalo o spekulace o zdravotním stavu veřejně činných osob. U Miloše Zemana šlo na rozdíl od princezny Kate o spekulace vyvozované na základě dostupných zveřejněných informací, a to ze strany lékařky. U princezny Kate nebyly žádné dostupné informace a konspirace byly vytvářeny médii a veřejností absolutně bez jakéhokoliv podkladu. Některé konspirace zašly tak daleko, že média diskutovala, zda Kate stále žije. Takový zásah do soukromí považuji za hranici, která je právně přijatelná.

4.4.4.4. Zvlášť zranitelná osoba

Při posuzování je nezbytné brát v potaz i skutečnost, že je projev zaměřen proti osobám, kterým právo přisuzuje zvláštní ochranu. Zvláště chráněnými skupinami osob jsou ve smyslu Ústavy ČR a LZPS děti, ženy, specificky těhotné ženy, zdravotně postižení, mladiství,

⁹⁰ TOPPING, Alexandra. Out of control media left Kate with little choice over opening up about health. *the Guardian* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2024/mar/23/out-of-control-media-left-kate-with-little-choice-over-opening-up-about-health> [cit. 2024-07-31].

⁹¹ STROUP, Bobby. *Protecting Health Privacy is a Royal Pain* [online]. 2024. Dostupné z: <https://blog.petrieflom.law.harvard.edu/2024/04/06/protecting-health-privacy-is-a-royal-pain/> [cit. 2024-07-31].

národnostní menšiny a jiná etnika. Tolerance společnosti vůči nenávisným, urážlivým či provokativním projevům zaměřených proti těmto osobám by měla být nižší a v případě ochrany projevů ospravedlněná.

Ochranu zvláště chráněných osob lze ilustrovat na případu, který se dostal až k Ústavnímu soudu, týkajícímu se nenávisného výroku na internetu zveřejněného pod fotografií třídy prvňáčků teplické Základní školy Plynářská, která se skládala převážně z dětí romského a arabského původu. Obviněný pod fotografií zveřejnil výrok „*Ještěže jsou ze ZŠ Plynářská. Řešení se přímo nabízí.*“ Odsouzený argumentoval zejména tím, že se jednalo o černý humor, svérázný žert, který je ve společnosti potřebný a spadá pod ochranu svobody projevu. Ústavní soud se nechal slyšet, že „*V projednávané věci ani není podstatné, zda byl předmětný komentář myšlen jako žert, neboť existují záležitosti, o kterých Listina a zákony žertovat s ohledem na důstojnost člověka nepřipouštějí.*“⁹² Nejvyšší soud judikoval, že „*zásah do právem chráněného zájmu, kterým je v nyní posuzované věci rovnost lidí bez rozdílu národnosti, etnika, rasy, náboženství či jiných skupinových rozdílů, byl v této věci natolik výrazný, že jiný než trestněprávní postih by byl zcela nedostatečný.*“⁹³ Zároveň Nejvyšší soud upozornil na snahu vzbudit nenávisť vůči dětem, jejichž otázka měla být „*konečně vyřešena*“, a to pouze na základě jejich příslušnosti k jinému etniku. Jinou interpretaci v daném kontextu nelze spatřovat a Nejvyšší soud vyhodnotil, že obviněný „*prostřednictvím svého komentáře navrhl nepřímou děti na fotografii zplynovat, nelze mluvit o pouhé xenofobii (ve smyslu opatrnosti a nedůvěře k cizincům), ale šlo jednoznačně o projev nenávisli.*“⁹⁴

4.5. Zásah do dobré pověsti právnických osob

Jedním z dalších typických práv, které může omezit svobodu projevu je právo právnické osoby na dobrou pověst. Obráceně spory vedeny nejsou. Před položením otázky zásahu do dobré pověsti právnických osob je nezbytné si vymezit, proč tato práce pracuje s pojmem

⁹² usnesení sp. zn. III. ÚS 2696/21 ze dne 7. 12. 2021.

⁹³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2021, sp. zn. 3 Tdo 564/2021.

⁹⁴ Ibid.

dobré pověsti, nikoliv pouze pověsti. Současná právní úprava chrání i pouhou pověst, nikoliv dobrou, a to z důvodu, že pověst nemusí být žádná, či dokonce může být špatná, a i přesto ji vždy lze ještě zhoršit. Při vzniku právnické osoby nemá právnická osoba pověst k tomu okamžiku žádnou. Pojem dobrá pověst je pojem ústavního práva, se kterým LZPS pracuje v článku 10 odst. 1. Mezi pověstí a dobrou pověstí je uvedený rozdíl a pro účely této práce užívám pojmu dobré pověsti jako pojmu práva ústavního.

Otázka zásahu do dobré pověsti právnických osob je v současné době v mediálním prostoru řešena hodně. Hlavní otázkou, na které nepanuje shoda je, zda právnické osoby mají nárok z titulu zásahu do práva na dobrou pověst na náhradu nemajetkové újmy. Na jednu stranu nejsou schopny pocítovat duševní újmu, na stranu druhou by pak v tomto směru svoboda projevu byla bezbřehá, bez jakékoliv brzdy. Judikatury, kdy se soudy zabývaly touto problematikou, není mnoho, což by se mohlo změnit v blízké budoucnosti vzhledem k aktuálnosti tématu v mediálním prostoru. Ta, která již existuje, bude předmětem následujících řádků.

Prozatím nejdůležitějším nálezem Ústavního soudu, jenž se zabýval svobodou projevu v konfliktu s právem na dobrou pověst právnické osoby, je nález sp. zn. I.ÚS 3819/14 ze dne 20. 2. 2018.⁹⁵ Stěžovatelka Karlovarské minerální vody, a. s. podala ústavní stížnost kvůli rozhodnutím obecných soudů, která podle ní porušila její právo na soudní ochranu a spravedlivý proces. Předmětem předcházejících řízení byla žaloba na ochranu dobré pověsti právnické osoby proti dTest, o. p. s. kvůli článku o kvalitě balených vod.

Městský soud v Praze částečně vyhověl žalobě stěžovatelky, nařídil dTestu uveřejnit omluvu za nepřesné označení obsahu sodíku v její vodě, ale zamítl ostatní nároky týkající se tvrzení o obsahu jiných látek ve vodě Aquila Aqualinea. Odvolací soud⁹⁶ potvrdil zamítavé výroky a zrušil povinnost zveřejnit omluvu.

⁹⁵ *nález sp. zn. I. ÚS 3819/14 ze dne 20. 2. 2018 (N 27/88 SbNU 397).*

⁹⁶ *rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013, sp. zn. 3 Cmo 49/2013-269.*

Odvolací soud podle Ústavního soudu správně rozlišil mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími soudy, přičemž kritické projevy dTestu měly odbornou úroveň a nepřekročily přípustné meze kritiky. Ústavní soud také uznal, že dobrá pověst právnické osoby je chráněna Ústavou ČR, ale v tomto případě se dTest nedopustil nepřiměřeného zásahu do práv stěžovatelky.

Ústavní soud uvedl, že kritika v podobě hodnotících soudů je zcela nenapadnutelná v rámci ochrany osobnosti, pokud má určitý skutkový základ. Jinak tomu není u právnických osob. Hodnotící soudy musí být korektní, přiměřené a musí mít podklad ve skutečnosti, ale nemusí být exaktní. Zásadní je, aby takové soudy nevybočovaly z mezí přiměřené kritiky a nebyly motivovány snahou o očernění či hanobení kritizovaného subjektu. Ústavní soud dospěl k závěru, že v daném případě publikované výsledky testu a související komentáře nepředstavovaly neoprávněný zásah do dobré pověsti stěžovatelky. Kritický projev spotřebitelského sdružení byl považován za přiměřený a odborně podložený. Ústavní soud uznal, že ochrana spotřebitele je společensky významným cílem, který může ospravedlnit určitou míru kritiky výrobků, pokud je tato kritika podložena fakty a je podána přiměřeným způsobem. Ústavní soud neshledal v postupu obecných soudů pochybení, které by zasahovalo do ústavně chráněných práv stěžovatelky. Kritický projev dTestu byl přiměřený a odborný, proto byla ústavní stížnost zamítnuta. Otázkou náhrady nemajetkové újmy se Ústavní soud v této věci nezabýval.

Druhý případ, jenž v této práci stručně rozeberu, je zajímavý tím, že navzdory skutečnosti, že dovolatel relevantně zpochybnil otázku náhrady nemajetkové újmy, nevypořádal se s otázkou nekalosoutěžního jednání. Jedná se o věc, v níž bylo vydané usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2024, sp. zn. 23 Cdo 429/2023⁹⁷. Žalobkyně se domáhala omluvy a finanční kompenzace ve výši 100 000 Kč za újmu způsobenou žalovaným, kterou spojovala s neoprávněným zásahem do své dobré pověsti a s nekalosoutěžním jednáním. Soud prvního stupně její žalobu zamítl v obou těchto bodech.

⁹⁷ *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2024, sp. zn. 23 Cdo 429/2023.*

Městský soud v Praze však rozhodnutí soudu prvního stupně změnil a žalobkyni přiznal jak nárok na omluvu, tak i na finanční odškodnění. Odvolací soud svůj závěr opřel o dvě právní otázky: zaprvé o právo právnické osoby na odčinění nemajetkové újmy podle § 135 odst. 2 občanského zákoníku, a zadruhé o posouzení jednání žalovaného jako nekalosoutěžního podle § 2988 občanského zákoníku. Žalovaný jako dovolatel napadl rozsudek odvolacího soudu dovoláním, v němž namítal, že odvolací soud se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe, konkrétně od rozsudku Nejvyššího soudu z 30. listopadu 2021, sp. zn. 23 Cdo 327/2021. Podle tohoto rozhodnutí právnická osoba nemá právo na odčinění nemajetkové újmy způsobené neoprávněným zásahem do své pověsti podle § 135 odst. 2 občanského zákoníku. Dovolatel také kritizoval závěr odvolacího soudu, že se v dané věci jednalo o nekalosoutěžní jednání, aniž by toto tvrzení bylo dostatečně odůvodněno a podloženo důkazy.

Nejvyšší soud zkoumal přípustnost dovolání a dospěl k závěru, že není přípustné. Argumentoval tím, že pokud rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na dvou právních otázkách, přičemž každá z nich samostatně obstojí jako důvod pro rozhodnutí, pak dovolání nemůže být přípustné, pokud byla zpochybněna pouze jedna z těchto otázek. V tomto případě dovolatel relevantně zpochybnil pouze otázku náhrady nemajetkové újmy podle § 135 odst. 2 občanského zákoníku, nikoli však otázku nekalé soutěže. Dovolací soud také poznamenal, že posouzení jednání žalovaného jako nekalosoutěžního nebylo překvapivé, protože žalobkyně tuto možnost uvedla již ve své žalobě a odvolací soud na ni v průběhu řízení opakovaně upozorňoval.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze však nebylo v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, který následně konstatoval, že dovolání není přípustné, protože žalovaný nezpochybnil všechny právní základy, na nichž odvolací soud své rozhodnutí postavil.

Dalším případem, kdy se soudy zabývaly hmotněprávním nárokem právnické osoby na náhradu nemajetkové újmy za zásah do dobré pověsti, je případ žalobkyně Bison & Rose, s.r.o. proti Andreji Babišovi. V této věci rozhodoval zatím v nejvyšší instanci Nejvyšší soud

dne 28. 6. 2023 pod sp. zn. 23 Cdo 2683/2022.⁹⁸ Krajský soud v Praze původně rozhodl ve prospěch žalobkyně, která požadovala omluvu za nepravdivé tvrzení, které mělo poškodit její pověst. Odvolací Vrchní soud však toto rozhodnutí změnil a žalobu zamítl, přičemž zdůvodnil, že právnické osoby nemají nárok na odčinění nemajetkové újmy způsobené samotným zásahem do pověsti, jak stanovuje § 135 odst. 2 občanského zákoníku. Tento právní názor žalobkyně napadla dovoláním k Nejvyššímu soudu, který jej rovněž zamítl.

Nejvyšší soud potvrdil, že právnická osoba nemá nárok na odčinění nemajetkové újmy, pokud zákon tuto povinnost výslovně nestanoví. Podle soudu současná právní úprava takovou povinnost výslovně neobsahuje, což potvrzuje i judikatura včetně ústavních a mezinárodních východisek. Soud se opřel také o rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, které uznává rozdíl mezi pověstí právnických osob a fyzických osob. Na základě komparativního srovnání s právními úpravami v jiných evropských zemích dospěl k závěru, že právo na odčinění nemajetkové újmy právnických osob není běžnou součástí evropského kontinentálního práva.

Dále soud vysvětlil, že nelze směšovat právo na odstranění následků neoprávněného zásahu, tedy odstraňovacího nároku, s právem na odčinění nemajetkové újmy poskytnutím přiměřeného zadostiučinění právě typicky formou omluvy. Odstraňovací nárok slouží k obnovení původního stavu, aniž by musela být prokázána újma, či aby vůbec nějaká nastala, zatímco právo na zadostiučinění vyžaduje, aby byla újma prokázána. Dovolání žalobkyně bylo zamítnuto. Problematická byla nikoliv skutečnost, že by nedošlo k zásahu, jako neexistence hmotněprávního nároku. Ve věci byla podána ústavní stížnost, tudíž se jí bude v blízké době zabývat Ústavní soud.

Velmi podobný případ je spor Vojtěcha Filipa, bývalého předsedy KSČM, se spolkem Million chviliek. Obdobně jako ve věci předchozí soudy i zde dovodily, že k zásahu došlo, ale nárok na náhradu nemajetkové újmy zde není. Věcí se v poslední instanci zabýval Nejvyšší soud pod sp. zn. 23 Cdo 2494/2022⁹⁹. Filip v prosinci roku 2019 na zasedání ústředního výboru KSČM spojil spolek s kybernetickým útokem na benešovskou nemocnici,

⁹⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2683/2022.

⁹⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2494/2022.

když pronesl slova: „*Ted' si vyzkoušeli blokádu hlavního nádraží, vyzkoušeli si kybernetický teroristický útok na nemocnici a zatím jim to prochází.*“ Spolek tak na Filipa i na KSČM podal žalobu na ochranu dobré pověsti.

Městský soud v Praze ve svém rozsudku částečně vyhověl žalobě a uložil Filipovi povinnost omluvit se žalobci. Žalobu proti KSČM však zamítl. Vrchní soud v Praze změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že žalobu v plném rozsahu zamítl. Vrchní soud svůj rozsudek odůvodnil tím, že právnická osoba nemá právo na odčinění nemajetkové újmy způsobené zásahem do její pověsti podle § 135 odst. 2 občanského zákoníku. Tato otázka byla již dříve řešena a rozhodovací praxe dovolacího soudu v tomto směru byla ustálena.

Nejvyšší soud, který posuzoval dovolání žalobce, konstatoval, že otázka, zda právnické osobě přísluší právo na odčinění nemajetkové újmy způsobené neoprávněným zásahem do její pověsti, již byla vyřešena a nevyplývá z ní, že by takové právo bylo dáno. Soud totožně jako ve věci předchozí uvádí, že podle ustálené judikatury je závazek k odčinění nemajetkové újmy možný jen tehdy, pokud to zákon výslovně stanoví nebo pokud byla povinnost odčinění sjednána smluvně. V případě zásahu do pověsti právnické osoby takový závazek zákonem stanoven není.

Nejvyšší soud dále zohlednil, že z ústavní ochrany dobré pověsti podle Listiny základních práv a svobod nevyplývá nutnost chránit tuto pověst právě prostřednictvím soukromého práva právnických osob na odčinění nemajetkové újmy. Neexistuje také mezinárodní závazek, který by takovou ochranu vyžadoval. Dále se dovolací soud opírá o komparativní analýzu právních úprav v jiných evropských státech, kde právo na odčinění nemajetkové újmy pro právnické osoby není běžně přiznáváno.

V důsledku tohoto rozhodnutí se žalobce nemůže úspěšně domáhat omluvy jako prostředku k odstranění nemajetkové újmy, jelikož taková újma podle zákona právnickým osobám nevzniká. Může se však domáhat odstranění následků neoprávněného zásahu jinými způsoby, pokud by prokázal, že takový zásah trvá a způsobuje žalobci újmu.

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce jako nepřijatelné. V podstatě celé odůvodnění vycházelo z judikátu, který vydal Nejvyšší soud¹⁰⁰ až po rozhodnutí ve věci v první instanci, které je v této problematice podle mého názoru prozatím nejzásadnější. To se možná brzy změní, jelikož kromě předchozího případu se i tento bude ještě projednávat, a to na plénu Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 20/24, jemuž byla věc postoupena dne 26. června 2024 na základě usnesení sp. zn. I. ÚS 2926/23.¹⁰¹ Samotná skutečnost, že si plénum atrahovalo působnost v této věci, svědčí o její evidentní nejednoznačnosti.

Nejvyšší soud se v rámci rozhodnutí vydaného pod sp. zn. 23 Cdo 327/2021¹⁰² k otázce náhrady nemajetkové újmy právníkům osobám staví poměrně restriktivně. Podle současné právní úpravy je nárok na odčinění nemajetkové újmy možný pouze tehdy, pokud je výslovně ujednán, nebo pokud to zvláště stanoví zákon (§ 2894 odst. 2 občanského zákoníku). To znamená, že na rozdíl od náhrady majetkové škody, která je běžným důsledkem protiprávního jednání, musí být vznik závazku k náhradě nemajetkové újmy výslovně stanoven zákonem.

Právníkové osoby mají právo na ochranu své pověsti, což je jedním z jejich osobnostních práv. Toto právo však není ve všech aspektech rovno právu fyzických osob na ochranu osobní pověsti. Dovolací soud zde zdůrazňuje, že ochrana pověsti právníkové osoby neimplikuje automaticky právo na odčinění nemajetkové újmy v případě neoprávněného zásahu do této pověsti. Zákon v těchto případech nepředpokládá právo na zadostiučinění, pokud není výslovně stanoveno.

Nejvyšší soud také klade důraz na rozdílné postavení fyzických a právníkových osob. Fyzické osoby mají přirozená, nezadatelná práva, zatímco práva právníkových osob jsou jim

¹⁰⁰ *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 Cdo 327/2021, uveřejněný pod číslem 66/2022 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.*

¹⁰¹ ÚSTAVNÍ SOUD. *Projednávané plenární věci - Pl. ÚS 20/24* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/projednavane-plenarni-veci?tx_odroom%5Bdetail%5D=5162&cHash=8c2c0fbe01acec5c22e044fc2e264702 [cit. 2024-08-22].

¹⁰² *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 Cdo 327/2021, uveřejněný pod číslem 66/2022 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.*

poskytována právním řádem. Tento rozdíl je zásadní pro posuzování nároků na náhradu nemajetkové újmy, protože právnické osoby nejsou nositeli přirozených práv a nemohou mít stejné nároky na odčinění nemajetkové újmy jako fyzické osoby.

Dovolací soud rovněž analyzoval, zda by právo na odčinění nemajetkové újmy pro právnické osoby mohlo vyplývat z mezinárodního práva nebo ústavních garancí. Závěrem je, že z EÚLP, ani z jiných mezinárodních smluv, nevyplývá povinnost přiznat právnickým osobám právo na náhradu nemajetkové újmy za zásah do jejich pověsti. Stejně tak ani ústavní ochrana dobré pověsti nezakládá povinnost poskytovat právnickým osobám takovou kompenzaci. Většina evropských právních systémů nepřiznává právnickým osobám právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené zásahem do jejich pověsti, pokud není spojena s majetkovou újmou. Toto srovnání ukazuje, že přístup, který nepřiznává právnickým osobám nárok na náhradu nemajetkové újmy za zásah do jejich pověsti, je v souladu s evropskými právními tradicemi.

Dovolací soud také konstatoval, že situace, kdy by bylo možné uvažovat o existenci tzv. otevřené nepravé – teleologické - mezery v právu, tedy situace, kdy by určitý právní institut nebyl výslovně upraven, ale jeho aplikace by se nabízela na základě účelu právní normy, v tomto případě nenastává. Zákonodárce vědomě nezahrnul možnost náhrady nemajetkové újmy pro právnické osoby za neoprávněný zásah do jejich pověsti mezi zákonem přiznaná práva, a proto není na místě tuto mezeru v právu soudně dotvářet.

V následujících měsících se pravděpodobně dozvíme a bude velmi zajímavé sledovat, jak tuto problematiku „rozsekne“ Ústavní soud, zejména v již zmiňované plenární věci sp. zn. Pl. ÚS 20/24. Na toto téma by se dala vést rozsáhlá diskuse. Můj stručný osobní názor je, že skutečnost, zda je nemajetková újma spojena s újmou majetkovou či není, je irelevantní. Dovedu si představit situaci, kdy nemusí nutně dojít ke škodě, přesto k narušení dobré pověsti právnické osoby. Ta, jakkoliv ze své podstaty a z podstaty újmy nemajetkové, není schopna sice nemajetkovou újmu pociťovat, nicméně za každou právnickou osobou stojí orgán, jehož prostřednictvím právnická osoba právně jedná, a jenž právnickou osobu založil či rozhoduje o jejich zásadních záležitostech, a tedy takový zásah do pověsti bez pochyby vnímá. Pracuji-li navíc s ustanovením § 22 odst. 2 občanského zákoníku, který status osoby blízké přiznává pro *právní jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního*

orgánu nebo tím, kdo právníckou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen, analogicky v něm podporu své myšlenky nalézám. Skutečnost, že povinnost k náhradě nemajetkové újmy pro zásah do pověsti právnické osoby není výslovně v zákoně zakotvena, je problematická, a bez zákonného podkladu nevidím cestu, jak by Ústavní soud mohl existenci hmotněprávního nároku v současné době dovodit. Za mě je tudíž v gesci zákonodárce, aby situaci vyřešil, jelikož by tento institut do zákona a následně i do praxe zaveden být měl.

5. Vybraná judikatura navazující na teoretickou část – trestněprávní odpovědnost projevu, konflikt se svobodou náboženského vyznání, komerční projevy

5.1. Trestní kauzy členů skupiny aktivistů Ztohoven – trestněprávní odpovědnost projevu,

Pravděpodobně nejznámějším případem skupiny Ztohoven, kterým se zabývaly české soudy, je díky mediální pozornosti tzv. kauza rudých trenýrek, která vznikla jako protest členů skupiny Ztohoven proti výkonu funkce prezidentem Milošem Zemanem. Aktivisté přestříhli lanko na stožáru s prezidentskou standardou, tedy vlajkou prezidenta republiky, jež je jedním ze státních symbolů, tu odcizili a vyměnili za obrovské rudé trenýrky, přičemž následně ji rozstříhali a rozdali lidem. Soud pro účely svého rozhodnutí musel poměřovat svobodu projevu s vlastnickým právem. Cílem bylo reagovat na nepřijatelné chování pachatelů, vymezit zákonné hranice jednání označovaného obhajobou za demokratický projev názoru a spravedlivé uložení trestu. Členové skupiny byli nakonec na základě vrácení věci odvolacím soudem do první instance uznáni vinnými pro přečiny výtržnictví, poškození cizí věci a krádeže.¹⁰³

Ze strany obhajoby znělo zejména právo na svobodu projevu, kdy obhájce aktivistů Michal Pokorný uvedl do médií, že *„každý občan má vyjádřit svůj názor na věci veřejné. Moji klienti*

¹⁰³ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 67 To 279/2017.

jsou umělci, aktivisté a zvolili způsob vyjádření, který je jim vlastní.“¹⁰⁴ Odvolací soud rozhodl, že nad vlastnické právo nemůže být svoboda projevu stavěna. Domnívám se, že tento přístup je správný. Hypoteticky, pokud by ze strany skupiny Ztohoven došlo pouze k ukradení prezidentské standardy bez přeříznutí lanka a prezidentská standarda by nebyla zničena, nýbrž po čase navracena původnímu vlastníkovu, musela by jednoznačně svoboda projevu převážet. Ve chvíli, kdy projev znamená poškozování cizího majetku, je nezbytné mu nastavit mantinely.

V tomto konkrétním případě je kvůli způsobené majetkové újmě rozhodnutí jednoznačné nicméně pokud ke způsobení škody nedojde, může být trestní odpovědnost za výtržnictví skutečně „přebita“ svobodou projevu, respektive se se svobodou projevu minimálně poměřuje. Příkladem je Rozsudek ESLP ze dne 15. ledna 2019 ve věci Mătășaru proti Moldavsku¹⁰⁵, kdy stěžovatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody za trestný čin výtržnictví z důvodu protestu umístěním dvou soch pohlavních orgánů na schody nejvyššího státního zastupitelství s fotografiemi politiků. ESLP shledal, že omezení stěžovatelova práva na svobodu projevu nebylo v demokratické společnosti nezbytné.

Podobně ESLP rozhodl dne 06.04.2021 ve věci Handzhiyski proti Bulharsku¹⁰⁶, když vycházel ze skutkových okolností, kdy socha Dimitara Blagoeva na hlavním náměstí v Blagoevgradu byla pomalována neznámými osobami červeně a bíle a stěžovatel na takto již pomalovanou a poškozenou sochu nasadil červenou čepici Santa Clause a k nohám položil červený pytel. K pytli byla přivázána bílá stuha s nápisem „rezignace“. Soud argumentoval, že *„se stěžovatel nedopustil žádného násilí a nijak fyzicky nezasáhl do Blagoevovy sochy. Pouze na její hlavu nasadil čepici a k nohám umístil pytel; oboje bylo o chvíli později*

¹⁰⁴ ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. Za vyvěšení trenýrek nad Hradem uložil soud podmínky. [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/za-vyveseni-trenyrek-nad-hradem-ulozil-soud-podminky> [cit. 2024-07-08].

¹⁰⁵ rozhodnutí ESLP stížnosti č. 69714/16 a č. 71685/16 ze dne 15. 1. 2019 ve věci Mătășaru proti Moldavsku [Section II]; [ECLI:CE:ECHR:2019:0115JUD006971416] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-189169%22%5D%7D>; [cit. 2024-07-31].

¹⁰⁶ rozhodnutí ESLP stížnost č. 10783/14 ze dne 6. 4. 2021 ve věci HANDZHIIYSKI proti Bulharsku [Section IV]; [ECLI:CE:ECHR:2021:0406JUD001078314] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209033%22%5D%7D>; [cit. 2024-07-31].

odstraněno zaměstnanci obce“ a také, že „ze souvislostí jasně vyplývá, že záměrem stěžovatelova jednání bylo protestovat proti tehdejší vládě a politické straně, která ji podporovala.“ ESLP došel k závěru, že zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu a uznání stěžovatele vinným z lehkého výtržnictví a uložení pokuty nebylo v demokratické společnosti nezbytné.

Jedním z dalších projevů ve veřejném prostoru, tentokrát pouze jednoho z členů skupiny Ztohoven, Davida Honse, uměleckým jménem Romana Týce, byla výměna skel na 50 semaforech pro chodce v Praze za komické, až vulgární šablony panáčků. Umělec své jednání vysvětlil tím, že jeho záměr byl pomoci panáčkům dostat se ze svěřací kazajky a uvolnit se. Způsobená škoda byla vyčíslena na 82 tisíc korun českých.¹⁰⁷ Vzhledem ke skutečnosti, že barva světel na semaforech byla i nadále rozpoznatelná a nevzniklo tak žádné nebezpečí, jedinou věcí, která byla měřítkem pro posouzení, zda se jedná či nejedná o svobodný projev v mezích zákona, byla způsobená škoda. Kdyby nevznikla škoda a nebylo tak narušeno vlastnictví jiného, lze očekávat, že by se jednání obešlo bez jakéhokoliv potrestání.

Výsledkem soudního řízení bylo, že Roman Týc byl odsouzen Obvodním soudem pro Prahu 7 k pokutě ve výši 60.000, - Kč za poškození veřejného majetku nebo k alternativnímu trestu odnětí svobody, pokud by pokutu nezaplatil. Týc se proti tomuto rozhodnutí odvolal k Městskému soudu v Praze. Jeho obhájce Michael Pokorný označil předchozí rozsudek za nepřiměřený povaze obvinění a formalistický. Tvrdil, že soud by měl právo vykládat se zřetelem k tomu, jak společnost vnímá čin. Soudkyně Městského soudu však trvala na tom, že i když veřejnost může vnímat uměleckou stránku Týcova činu pozitivně, nelze opomíjet způsobenou škodu. Odvolací soud potvrdil verdikt Obvodního soudu pro Prahu 7. Týc se

¹⁰⁷ ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. Člen Ztohoven skončí za vylepšené semaforey ve vězení. [online]. 2011. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/clen-ztohoven-skonci-za-vylepsene-semaforey-ve-vezeni/r~i:article:724164/> [cit. 2024-07-08].

nakonec rozhodl nastoupit do vězení místo zaplacení pokuty, čímž chtěl upozornit na své umělecké vyjádření a jeho společenský význam.¹⁰⁸

S rozhodnutím soudu nemohu nesouhlasit. Svoboda projevu končí tam, kde začíná vlastnické právo jiného. Žádný projev, ať umělecký či protestního charakteru, nesmí být realizován pomocí poškozování cizího majetku.

5.2. K hanlivému vyobrazení reprezentantů římskokatolické víry v rámci divadelního představení v kontextu svobody projevu – konflikt se svobodou náboženského vyznání

Případ ústavní stížnosti kardinála Dominika Duky, kterým se Ústavní soud zabýval pod sp. zn. II.ÚS 2120/21¹⁰⁹ je specifický mimo jiné tím, že se zde svoboda projevu dostává do konfliktu nejen s právem na lidskou důstojnost, ale se svobodou náboženského vyznání podle čl. 15 odst. 1 LZPS a obecně s ochranou náboženského vyznání.

Stěžovatelé poškození svých osobnostních práv spatřují v divadelních inscenacích, a to zejména, když v jedné z nich je prováděn orální sex na soše Jana Pavla II., ve druhé postava Ježíše Krista znásilňuje muslimskou ženu, která z dolní části těla následně vytahuje vlajku České republiky. Umělecký projev měl podle programu experimentálního divadla podněcovat k zamyšlení *"do jaké míry jsou naše rozhodnutí ovlivněna katolickou morálkou, jak církev ovlivňuje chování ateistů, případně do jaké míry je současné umění v mezích cenzury a vyhýbání se obvinění z urážky víry"*. Dovolací soud¹¹⁰ pak za cíl označil nasměrování pozornosti k závažným tématům nynější společnosti, primárně k projevům násilí mezi odlišnými kulturami a náboženstvími.

¹⁰⁸ ČT24. *Kvůli postavičkám na semaforech musí Týc do vězení* [online]. 2011. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/kvuli-postavickam-na-semaforech-musi-tyc-do-vezeni-259290> [cit. 2024-08-01].

¹⁰⁹ nález sp. zn. II. ÚS 2120/21 ze dne 4. 10. 2022.

¹¹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp.zn. 25 Cdo 1081/2020-282.

Vzhledem ke kolizi obou základních práv provedl odvolací soud¹¹¹ tříkrokový test proporcionality případného zásahu do svobody projevu a posoudil jej v testu legality, legitimacy a přiměřenosti v demokratické společnosti. Hned v prvním kroku tak přitom vězí těžiště celého závěru, když soud dovodil, že stěžovatelé postrádají aktivní věcnou legitimaci, protože nebyli projevem zasaženi ani osobně ani bezprostředně jako diváci představení. Ústavní soud by v omezení svobody projevu neviděl ani legitimitu, když by tento krok stěžovatele nijak neochránil, pouze by došlo k faktickému zavedení deliktu blasfemie. Ve třetím kroku soud vyzdvihl skutečnost, že inscenace nepodněcovaly nenávisť vůči křesťanům či muslimům, nenabádaly k násilí, že česká společnost je liberální a hrou nijak nedošlo ke zhoršení vnímání Ježíše Krista.

Stěžovatelé projev vnímali jako útok na celou křesťanskou obec, nicméně soud projev, byť obscénní povahy, neshledal bezdůvodně urážlivým a shledal jej svým způsobem příspěvkem do diskuse ve společnosti. Zároveň zde upozornil na pojem tzv. kolektivní či skupinové difamace (více v podkapitole 4.4.3.), jež ale znamená v tomto případě absenci aktivní legitimace.

5.3. Posouzení předběžného opatření omezujícího komerční projev ve věci Kiwi.com a Ryanair DAC¹¹²

Kiwi.com, stěžovatelka, která zprostředkovává prodej letenek, byla předběžným opatřením Krajského soudu v Brně a následně Vrchního soudu v Olomouci nucena zdržet se poskytování údajně nepravdivých informací o podmínkách letecké přepravy poskytovaných společnostmi Ryanair DAC, vedlejší účastníci, a předávat nesprávné osobní údaje cestujících. Ústavní soud usnesení zrušil z důvodu porušení práva na svobodu projevu, jelikož se obecné soudy nedostatečně zabývaly přiměřeností zásahu do práv stěžovatelky. Předběžné opatření bylo vydáno na základě tvrzení vedlejší účastnice, že stěžovatelka poskytuje cestujícím nesprávné informace o odbavení a předává nesprávné osobní údaje. Vedlejší účastnice tvrdila, že uvedené jednání narušuje jejich schopnost informovat cestující o změnách letů a dalších důležitých skutečnostech, a že je to v rozporu s evropskou legislativou.

¹¹¹ rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20. 11. 2019, sp. zn. 70 Co 170/2019-243.

¹¹² nálezn sp. zn. II. ÚS 1440/21 ze dne 23. 8. 2021 (N 142/107 SbNU 174).

Ústavní soud kritizoval, že obecné soudy neprokázaly potřebu předběžného opatření a nedostatečně odůvodnily přiměřenost zásahu do práv stěžovatelky. Dále upozornil, že svoboda projevu zahrnuje i komerční projevy, které sice požívají snížené ochrany, ale stále jsou chráněny. Soudní rozhodnutí, která zakazují komerční sdělení na základě nepodloženého podezření z jejich nepravdivosti, jsou nepřípustná. Obecné soudy navíc nezhodnotily ani kontext, v jakém byla komerční sdělení učiněna. Například, stěžovatelka tvrdila, že cestující musí poskytnout údaje k odbavení 24 hodin před odletem, což umožňuje stěžovatelce provést on-line odbavení. Tato sdělení ovšem neznamenají, že by on-line odbavení nebylo možné i později přímo u vedlejší účastnice.

Soudy se nezabývaly ani dopadem předběžného opatření na podnikání stěžovatelky. Stěžovatelka namítala, že by musela změnit poskytované informace ve 35 jazycích a upravit celý systém komunikace s cestujícími, což by mohlo její podnikání značně omezit nebo zcela znemožnit. Obecné soudy se těmito námitkami nezabývaly a nezhodnotily, zda je zásah přiměřený.

6. Vybraná judikatura ke svobodě projevu v mediálním prostředí, ochrana novinářského zdroje

6.1. Spory ČEZ a Greenpeace ve věci satiricky upraveného reklamního spotu

V uvedené kauze došlo ke konfliktu vlastnických práv, nikoliv ke hmotné věci, ale práv duševního vlastnictví, a práva na svobodu projevu, když spolek Greenpeace upravil reklamní spot energetického giganta ČEZ tím, že přidal například poškozené lesy či lesní požáry s komentářem, že ČEZ škodí svou činností životnímu prostředí a s výzvou k omezení zpracování uhlí při své činnosti. Tento užil a zveřejnil, načež ČEZ přistoupil k řešení celé situace soudní cestou. Sporů týkajících se prosazování ochrany autorských práv na straně jedné a svobody projevu na straně druhé mezi uvedenými stranami bylo více a Ústavní soud rozhodoval několikrát, buď ve věci samé nebo ve věci předběžného opatření. Ve věci samé byla zahájena celkem tři řízení, která se v zásadě lišila pouze jiným obsahem konkrétních reklamních spotů.

Městský soud v Praze¹¹³ dal společnosti ČEZ za pravdu a rozhodl o uložení povinnosti jednak zdržet se zásahu do jejích práv a jednak se omluvit. Podle Městského soudu zde nebyla zákonná licence k užití a místo smyslu projevit svůj názor satirou spatřoval soud v jednání Greenpeace cíl dehonestovat, narušit dobrou pověst a zneužít spoty ve vlastnictví ČEZ ve svůj prospěch. K opačnému názoru došel Vrchní soud v Praze¹¹⁴, když se nechal slyšet, že se jednalo o parodii, jelikož došlo k otočení významu původního díla, což je jejím průvodním znakem. Tento názor podpořil také Nejvyšší soud¹¹⁵, když dovodil zákonnou licenci podle § 38g autorského zákona v tomto případě tím, že parodie může spočívat i v pozměnění audiovizuálního díla vložením nových záběrů a jeho následné užití v pozměněné podobě. Nejvyšší soud¹¹⁶ upozorňuje, že ustanovení o zákonných licencích lze uplatnit pouze v souladu s tříkrokovým testem, jenž má zákonný podklad v § 29 odst.1 autorského zákona. O tříkrokovém testu uvádím více v následující podkapitole.

Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 2956/23 ze dne 10. ledna 2024 předkládá více argumentů¹¹⁷. Jednak u pozměněných reklamních spotů potvrzuje formu parodie a satiry, která byt' pobuřuje, přispívá k výměně názorů v demokratické společnosti a rozumný čtenář či pozorovatel, kterého Ústavní soud užívá jako kritérium, rozpozná zřetelnou míru nadsázky a sarkasmu. Dále Ústavní soud nepochybuje, že je ČEZ povinna snést únosnou míru kritiky, jelikož je svou činností v oblasti energetiky veřejně známá, a tato oblast je se zátěží životního prostředí neodmyslitelně spojena.

Ze zamítavého nálezu sp. zn. I. ÚS 2956/23 vycházel Ústavní soud v usnesení sp. zn. I. ÚS 2957/23 dne 24. 1. 2024.¹¹⁸ Ústavní stížnost v dané věci odmítl jako zjevně neopodstatněnou a v odůvodnění odkázal na zamítavý nález, jak uvádím výše. Vázanost nálezem sp. zn. I. ÚS 2956/23 vyslovil i v další téměř totožné věci sp. zn. IV. ÚS 2979/23¹¹⁹, kde rovněž

¹¹³ rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 1. 2021, sp. zn. 32 C 7/2019-159.

¹¹⁴ rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 2022, sp. zn. 3 Co 54/2021-214, s. 54.

¹¹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2023, sp. zn. 23 Cdo 2178/2022-188.

¹¹⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2023, sp. zn. 23 Cdo 2403/2022-240.

¹¹⁷ nález sp. zn. I. ÚS 2956/23 ze dne 10. 1. 2024.

¹¹⁸ usnesení sp. zn. I. ÚS 2957/23 ze dne 24. 1. 2024.

¹¹⁹ usnesení sp. zn. IV. ÚS 2979/23 ze dne 31. 1. 2024.

v odůvodnění odkázal na tento nále z důvodu shody námitek stěžovatelky a návrh rovněž usnesením odmítnul.

Dále rozhodoval Ústavní soud pod sp. zn. I. ÚS 3169/19¹²⁰ dne 31. 3. 2020 také o ústavnosti předběžných opatření, jež nařídily soudy nižších instancí, a jež v celém seriálu hrála velkou roli.¹²¹ Všechna je zrušil z důvodu porušení svobody projevu a upozornil na nezbytnost pečlivě zvážit, zda nařízení předběžných opatření v oblasti svobody projevu je skutečně nutné a řádně odůvodnitelné. „*Soudy se však touto otázkou vůbec nezabývaly a bez dalšího - tj. tak jak bylo popsáno v návrhu na nařízení předběžného opatření - posoudily užití díla stěžovatelem jako zásah do autorského práva, aniž by při svém rozhodování zvážily dopad nařízení předběžného opatření na svobodu projevu stěžovatele. Tímto postupem soudy fakticky prejudikovaly konečný výsledek sporu, neboť v důsledku napadených rozhodnutí byla svoboda projevu stěžovatele fakticky znemožněna.*“¹²²

Uvedené rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3169/19, podle stěžovatelky Greenpeace ve stejném seriálu, ale jiné věci, usnesení sp. zn. IV.ÚS 2197/20 ze dne 18. 8. 2020¹²³, nerespektoval Ústavní soud. Stěžovatelka argumentovala, že napadená rozhodnutí o nařízení předběžného opatření v sobě fakticky konzumují výsledek sporu. Stěžovatelka také upozornila na skutečnost, že Ústavní soud nerozhoduje v souladu s principem předvídatelnosti soudního rozhodování, když v obdobných věcech rozhoduje rozdílně. Ústavní soud neshledal, že by napadenými rozhodnutími byla porušena základní práva stěžovatelky a ústavní stížnost odmítl jako neopodstatněnou.

Byť v rámci předběžného opatření by soudy neměly výsledek sporu prejudikovat, u zdržovacího nároku není v rámci předběžného opatření překážkou pro vyhovění, že ve věci samé bude žalobce požadovat to samé. Vrchní soud formuloval k tomuto právní větu: „*Ačkoliv zpravidla není přípustné, aby již předběžným opatřením dosáhl oprávněný toho,*

¹²⁰ nále z sp. zn. I. ÚS 3169/19 ze dne 31. 3. 2020 (N 58/99 SbNU 173).

¹²¹ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 2. 2019, sp. zn. 32 C 7/2019-36.; usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 6. 2019, sp. zn. 3 Co 47/2019-53.

¹²² nále z sp. zn. I. ÚS 3169/19 ze dne 31. 3. 2020 (N 58/99 SbNU 173).

¹²³ usnesení sp. zn. IV. ÚS 2197/20 ze dne 18. 8. 2020.

*čeho lze dosáhnout až pravomocným rozsudkem ve věci, nelze vyloučit vydání předběžného opatření, směřujícího k zákazu určitého jednání, v případě žaloby o zdržení se tohoto jednání, jež naplňuje znaky jednání nekalé soutěže. Rozhodné je zde hledisko zabránění vzniku, popřípadě rozšiřování újmy dotčeného účastníka.*¹²⁴

Nezbývá než souhlasit s Greenpeace, že Ústavní soud v rámci tohoto seriálu nerozhodoval o předběžných opatřeních konzistentně. Nejen, že nerozhodoval konzistentně, ale dokonce si protiřečil, když jednou se vymezil proti tomu, že předběžné opatření by mohlo fakticky prejudikovat výsledek sporu a podruhé neshledal, že by totožnost nároku v rámci předběžného opatření a rozhodnutí ve věci samé byla překážkou pro vyhovění. Přikláním se k pohledu, že u zdržovacího nároku by za účelem zabránění rozšíření újmy měla být možnost jej uplatnit již v rámci předběžného opatření. Navzdory tomu, že se Ústavnímu soudu podařilo zkoordinovat rozhodnutí ve věci samé ve všech řízeních, a to ve stejném duchu, jak tak učinil Nejvyšší soud, u rozhodování o předběžných opatření Ústavní soud tak konzistentní a úspěšný nebyl a optikou ochrany základních práv skutečně došlo k porušení zásady předvídatelnosti soudního rozhodování.

U předběžného opatření přikládám úvahu *de lege ferenda*. Pokud se někteří skutečně domnívají, že pakliže žalobce navrhuje vydání předběžného opatření a sleduje tím stejný nárok, jaký bude uplatňovat ve věci samé, je narušena samotná podstata předběžného opatření, je zde varianta, že toto „*duplum*“ možné nebude. Pak by bylo nezbytné zákonem stanovit přísně krátkou lhůtu k rozhodnutí ve věci samé jako zákon stanoví právě například při rozhodování o předběžném opatření či v trestních věcech vazebních. Jednoduše z toho důvodu, aby k rozšiřování újmy nedocházelo. Nastudovat spisový materiál v tak krátkém čase by pro soudce mohlo být neproveditelné a mohlo by to vést k věcně nesprávným rozhodnutím. Byť pro kontrolu existuje druhá instance, zákonodárce by takto zvýšené riziko chybovosti dopustit neměl a pomyslnou druhou instanci ve formě rozhodnutí prvního stupně ve věci samé následujícího po nařízení předběžného opatření spatřuji jako lepší variantu.

¹²⁴ *Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 1995, sp. zn. 3 Cmo 1592/94.*

6.1.1. Tříkrokový test podle autorského zákona

Tzv. tříkrokový test je test proporcionality explicitně upravený v § 29 odst. 1 autorského zákona, který je výkladovým ustanovením ke všem způsobům volného užití a zákonné licence¹²⁵ a soudy přistupují k jeho aplikaci v případě, kdy užití autorského díla představuje zásah do výlučných práv autora, jinými slovy, dojde k užití díla bez souhlasu autora a je nezbytné posoudit oprávněnost takového užití.

Prvním krokem tříkrokového testu je posouzení, zda k omezení autorského práva došlo v souladu se zákonem. Druhou kladenou otázkou je zveřejnění díla, a zda není v rozporu s důvodem a účelem díla. Nejvyšší soud ve druhém kroku v konkrétním případě posuzoval rovněž soulad s ustanoveními zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, a zda zveřejněním nedošlo k nekalým obchodním praktikám či klamavému konání.¹²⁶ Třetí podmínkou je samotná proporcionalita, tedy zkoumání, zda zájmy autora nebyly dotčeny nepřirozenou měrou.

6.2. Policejní zásah v budově České televize – ochrana novinářského zdroje

K Ústavnímu soudu se pod sp. zn. II. ÚS 1375/11¹²⁷ dostal případ České televize jako stěžovatelky, která se domnívala, že bylo porušeno její právo na svobodu projevu a ochranu novinářského zdroje. Dokument, kvůli jehož zveřejnění stěžovatelka čelila podezření z přečinu ohrožení utajované informace, zveřejňovala z důvodu, že se domnívala, že je v zájmu České republiky celkové zveřejnění a prověrka jeho pravdivosti. Klasifikace obsahu dokumentu byla podle stěžovatelky zneužitím institutu utajované informace k zastírání nepravostí, možná i protiprávního jednání, což přímo ohrožuje demokratické a právní základy státu. Stěžovatelka dále namítala, že zásah byl nepřiměřený a nelegitimní, jelikož ochrana novinářského zdroje je klíčová celkově pro svobodné vykonávání žurnalistiky.

¹²⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 30 Cdo 2864/2015, uveřejněný pod číslem 46/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.

¹²⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 4200/2019.

¹²⁷ *nález sp. zn. II. ÚS 1375/11 ze dne 11. 9. 2012 (N 156/66 SbNU 331).*

Právě ochrana novinářského zdroje hraje v tomto případě klíčovou roli. Stěžovatelka argumentovala, že policejní zásah, který vedl k prohlídce jejích prostor, byl nepřiměřený a nesplňoval zákonné podmínky, protože nezohlednil její právo na ochranu novinářských zdrojů. Tato ochrana je výjimkou z práva na informace a je zakotvena v čl. 17 odst. 4 LZPS a § 99 odst. 3 trestního řádu, který stanoví podmínky, za kterých je možné toto právo prolomit.

Ústavní soud zkoumal ústavnost zásahu do práv stěžovatelky testem proporcionality. Ústavní soud ve druhém kroku testu uznal, že cílem zásahu bylo ochrana práv a svobod druhých a veřejná bezpečnost. Získání dokumentu mělo přispět k objasnění úniku utajovaných informací, což je legitimním cílem, nicméně ve třetím kroku zabývajícím se přiměřeností zásahu Ústavní soud shledal nedostatky. Zásah do práv stěžovatelky nebyl v demokratické společnosti nezbytný, protože policie nevyčerpala všechny alternativní prostředky k získání důkazů před nařízením prohlídky. Soud konstatoval, že orgány mají povinnost vyčerpat všechny ostatní možnosti předtím, než se rozhodnou zasáhnout do základních práv a svobod.

Ústavní soud proto dospěl k závěru, že zásah do práva stěžovatelky na ochranu novinářských zdrojů byl nepřiměřený a nebyl v souladu s ústavním pořádkem. Z tohoto důvodu rozhodl o zrušení napadeného příkazu k prohlídce kanceláře stěžovatelky. Soud zdůraznil význam ochrany novinářských zdrojů jako základního práva na svobodu projevu. Rozhodnutí Ústavního soudu tak nejen ochránilo práva stěžovatelky, ale také posílilo význam ochrany novinářských zdrojů v České republice.

6.3. Právo novináře na ochranu svých zdrojů, svoboda slova a uložení pořádkové pokuty za nedostavení se k podání vysvětlení

Případ investigativního novináře J. K.¹²⁸, který se prostřednictvím ústavní stížnosti domáhal zrušení rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty skončil zamítnutím stížnosti, nicméně

¹²⁸ *nález sp. zn. I. ÚS 4037/18 ze dne 21. 5. 2019 (N 92/94 SbNU 174).*

zejména z důvodu bagatelní částky, o kterou v dané věci šlo. Věcně dal Ústavní soud stěžovateli v mnoha ohledech za pravdu. Případ se týkal ochrany novinářských zdrojů a svobody projevu.

J. K. publikoval článek o údajných nelegálních aktivitách Andreje Babiše a Úřadu pro zahraniční styky a informace v časopise Reportér. Na základě tohoto článku byl J. K. opakovaně předvoláván k podání vysvětlení ÚZSI, což vyústilo ve spory o termíny předvolání a adekvátnost omluvy. ÚZSI tvrdilo, že J. K. nevyhověl výzvám bez dostatečné omluvy a choval se urážlivě, což vedlo ke zmaření úkonů trestního řízení. ÚZSI proto uložil J. K. pořádkovou pokutu ve výši 20 000 Kč, kterou Vrchní soud v Praze snížil na 3 000 Kč.

J. K. se bránil tím, že jeho omluvy byly řádné a dostatečné a tvrdil že postup ÚZSI vnímá jako šikanózní a že pokuta byla uložena s cílem vyvíjet na něj tlak. Jak je již uvedeno výše, Ústavní soud stížnost zamítl, ale uznal důležitost ochrany novinářských zdrojů a svobody projevu. K novinářskému zdroji bylo dovozeno, že nepřiměřené zásahy státních orgánů mohou odradit zdroje od spolupráce s médii, což by negativně ovlivnilo informovanost veřejnosti. Ústavní soud judikoval, že *„Orgány činné v trestním řízení by se měly vyvarovat ve vztahu k novinářům jednání, které by mohlo vyvolávat dojem, že s novináři je zacházeno jinak a přísněji než s jinými osobami. Uložení pořádkové pokuty takřka v polovině zákonné sazby za první a nepříliš závažné porušení povinnosti dostavit se k podání vysvětlení se může jevit jako pokus ovlivnit novináře ještě před položením první otázky, kdy bude novinář zvažovat, zda a v jaké míře využije svého práva odepřít poskytnutí informace v souladu s § 16 odst. 1 tiskového zákona“*¹²⁹

V tomto případě si dovolím být kritická, jelikož se domnívám, že se může jednat o popotahování před orgány státní správy, zde ÚZSI, ve smyslu SLAPPs, jak o nich tato práce referuje v podkapitole 8.2. Ústavní soud zatím nemá legislativní možnost věc zrychleně a zkráceně zamítnout, nicméně byt' dal ve více bodech stěžovateli věcně za pravdu, stížnost zamítnul, čímž možná navázal na vlnu „novinářské šikany“, kterou v ČR nechceme vidět.

¹²⁹ Ibid., ř. 12.

Na druhou stranu soudy mají oproti mně k dispozici náhled na celou věc z detailu a chci ve správné a opodstatněné rozhodování české justice důvěřovat.

6.4. Svoboda projevu a ochrana jména – ústavní stížnosti Tomia Okamury

Tomio Okamura se u Ústavního soudu domáhal ochrany osobnosti kvůli několika článkům publikovaným společností Czech News Center, které ho zesměšňovaly a zkreslovaly jeho jméno na zkratku "*Pitomio*". Konkrétně se jednalo o 13 článků, které vycházely v časopise Reflex a na jeho webových stránkách. V článcích byl Okamura označován jako "*Pitomio*" a zobrazován s klaunským líčením. Jeden z článků také obsahoval fotografii jeho přítelkyně staženou z jeho Facebooku bez jeho souhlasu. Okamura požadoval omluvu a náhradu nemajetkové újmy. Ústavní soud vydal ve věci nálezn dne 10. 3. 2020 pod sp. zn. III. ÚS 2300/18.¹³⁰

Obecné soudy částečně vyhověly Okamurovi a nařídily omluvu pouze za některé z článků, přičemž v ostatních případech považovaly označení "*Pitomio*" za přípustný projev svobody projevu a oprávněné kritiky. Soudy argumentovaly, že zkomolení jména a zesměšnění Okamury nebylo samoúčelné, ale mělo charakter oprávněné kritiky jeho politických názorů a veřejných vystoupení.

Ústavní soud zdůraznil, že i veřejně činné osoby, včetně politiků, mají právo na ochranu své důstojnosti a dobrého jména, ačkoliv musí veřejnou kritiku očekávat. Dle vysloveného názoru je třeba brát v úvahu nejen obsah kritiky, ale také její formu a kontext, ve kterém byla pronesena. Kritika, která přechází do osobních urážek a difamace, nemůže být chráněna svobodou projevu. Ústavní soud připustil, že karikatura a zkomolení jména mohou být součástí politické satiry, avšak musí být vždy posouzeno, jak je již výše uvedeno, zda se jedná o přiměřený a oprávněný projev kritiky nebo o samoúčelnou urážku. V daném případě soudy nedostatečně rozlišovaly mezi hodnotícími soudy a skutkovými tvrzeními a neposuzovaly každý výrok individuálně v kontextu jeho případné difamační povahy.

¹³⁰ *nález sp. zn. III. ÚS 2300/18 ze dne 10. 3. 2020 (N 45/99 SbNU 74).*

Média mají samozřejmě právo na svobodu projevu, avšak toto právo musí být vyváženo odpovědností za šíření informací. Média by měla jednat v souladu s novinářskou etikou a poskytovat přesné a spolehlivé informace. Tento případ byl po čase přelomový i vzhledem k tomu že se případ soudní soustavou otočil podruhé a došel znovu až k Ústavnímu soudu. Zdůrazňuje význam pečlivého posuzování střetu mezi svobodou projevu a ochranou osobnosti, zejména pak právě v kontextu mediálního prostředí, kde média mají moc značně ovlivnit veřejné mínění o veřejně činných osobách.

Ústavní soud rozhodl, že obecné soudy pochybily, když dostatečně nechránily právo Tomia Okamury na důstojnost a dobré jméno. Rozhodnutí obecných soudů byla zrušena v částech, kde nebyla poskytnuta ochrana Okamurově osobnosti. Soud nařídil, aby městský soud znovu posoudil případ s ohledem na ústavní principy ochrany osobnosti a svobody projevu, důsledně rozlišoval mezi hodnotovými soudy a skutkovými tvrzeními a respektoval hranice přípustné kritiky vůči veřejně činným osobám.

Městský soud v Praze tedy znovu rozhodoval a rozhodl o povinnosti omluvit se za použití označení "*Pitomio*" ve dvou mediálních výstupech. Ve zbytku žalobu zamítl. V zásadě opětovně rozhodl s podobným výsledkem, avšak úpravy v omluvě a zákazu užití označení "*Pitomio*" pro oprávněnou kritiku byly více konkretizovány. Vrchní soud v Praze potvrdil rozsudek Městského soudu v Praze. Nejvyšší soud¹³¹ dovolání vedlejší účastnice shledal přípustným a důvodným, potvrzujíc první instanci, když zamítl Okamurovo dovolání.

Okamura v řízení před Ústavním soudem, sp. zn. III.ÚS 3161/23¹³², argumentoval, že Nejvyšší soud nesprávně posoudil kolizi mezi ochranou jména a svobodou projevu, a že označení "*Pitomio*" není oprávněnou kritikou, ale vulgárním útokem bez reálného základu. Podle něj se jednalo o kampaň zaměřenou na jeho diskreditaci a ztížení jeho kandidatury na prezidenta. Rovněž tvrdil, že ani expresivní kritika nesmí zahrnovat vulgarismy.

¹³¹ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. září 202, sp. zn. 25 Cdo 3108/2021-525.

¹³² usnesení sp. zn. III. ÚS 3161/23 ze dne 18. 6. 2024.

Ústavní soud shledal ústavní stížnost zjevně neopodstatněnou. Dospěl k závěru, že obecné soudy správně aplikovaly kritéria pro posuzování kolize svobody projevu a osobnostních práv. Podle Ústavního soudu je označení "*Pitomio*" hodnotovým soudem, nikoli skutkovým tvrzením, a jako takové je chráněno svobodou projevu. Dále bylo zohledněno, že Okamura je veřejně činnou osobou, což znamená vyšší míru tolerance vůči kritice.

Použití označení "*Pitomio*" mělo podle Ústavního soudu reálný základ v kontroverzních výrociích a chování Okamury. Výraz byl sice hanlivý, ale nebyl samoúčelný, nýbrž součástí politické kritiky a satiry, která je v demokratické společnosti chráněna. Ústavní soud na základě uvedeného odmítl stížnost Okamury, protože neshledal porušení jeho ústavních práv. Soudy správně vyvažovaly ochranu osobnostních práv a svobody projevu, přičemž přisoudily vyšší váhu svobodě projevu v kontextu politické kritiky. Absolutní zákaz užívání označení "*Pitomio*" nebyl považován za opodstatněný, neboť by to odporovalo principům demokratické společnosti.

Nalézat reálný základ označení v kontroverzních výrociích a chování Okamury je v podstatě parafrázováním toho, že Okamura se vyjadřoval a choval „pitomě“. Takový pohled je i dle mé perspektivy jednoznačně hodnotovým soudem vyjadřujícím názor, a to jakkoliv urážlivým způsobem. S Ústavním soudem souhlasím v satirickém vnímání klaunského vyobrazení a zejména v tom, že Okamura jako veřejně činná osoba v politickém prostředí by kritiku tohoto typu měl strpět. V pořádku se domnívám není zveřejňování fotografií blízkých a příbuzných, kterého by se média měla i z hlediska novinářské etiky vyvarovat a soudy právo na soukromí osob chránit. Pokud by se soudní ochrany v případě zveřejněné fotografie domáhala přímo přítelkyně Tomia Okamury, mohla by být úspěšná, nicméně Okamurovi samotnému zjevně schází v této části aktivní věcná legitimace.

6.5. Porušení svobody projevu stěžovatelky, která chtěla verbálně vyjádřit nesouhlas s pochodem Prague Pride, ze strany Policie ČR

Ústavní soud rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatelky Jany Pokorné proti rozhodnutí Městského soudu v Praze, které se týkalo jejího omezení svobody projevu během protestu proti pochodu Prague Pride v roce 2014. Stěžovatelka se spolu s dalšími osobami chtěla zúčastnit protestu proti průvodu Prague Pride. Policie jí však zakázala vstup do míst, kde se

pochod konal, s odůvodněním, že pravicoví extremisté plánují narušit průvod. Hlavním argumentem obecných soudů bylo, že policie měla důvodné podezření na možnost nepokojů. Zda policie měla dostatečné důvody pro vydání zákazu, a zda jí opatřené důkazy byly opatřené legálně, bylo těžištěm případu.

Ústavní soud konstatoval, že svoboda projevu zahrnuje i právo na verbální nesouhlas s názory druhých, pokud neobsahuje výhrůžky násilím nebo jiný nepřijatelný obsah. Policie by měla umožnit protesty v blízkosti shromáždění, pokud neexistuje konkrétní a důvodné podezření, že protestující mají v úmyslu narušit průběh shromáždění násilně. V konkrétním případě stěžovatelky nebyla prokázána žádná konkrétní hrozba násilí nebo narušení průvodu, a proto nebylo omezení její svobody projevu oprávněné.

Mediální prostředí hrálo významnou roli i v tomto případě, jelikož informace o plánovaném protestu a údajné hrozbě násilí byly šířeny a diskutovány na sociální síti Facebook. Policie použila informace ze sociálních sítí jako podklad pro svůj postup, což ukazuje na propojení mezi veřejnými projevy na internetu a opatřeními přijatými státními orgány. Příspěvky Pavla Matějného, které byly sdíleny na platformě Facebooku, zahrnovaly výzvy k odporu proti pochodu Prague Pride. Tyto příspěvky byly vnímány jako potenciální hrozba pro veřejný pořádek, což vedlo k preventivnímu zásahu ze strany policie.

Policie použila tzv. printscreeny (snímky obrazovky) příspěvků na Facebooku jako důkazní materiál, který měl potvrdit jejich podezření na možné narušení veřejného pořádku. Tento důkazní materiál byl získán prostřednictvím operativní činnosti, pravděpodobně za využití informátorů nebo skrytých profilů, což je běžná praxe při monitorování potenciálně rizikových skupin.

Ústavní soud rozhodl, že došlo, a to i navzdory výše uvedenému, k porušení svobody projevu Jany Pokorné, když jí policie znemožnila účastnit se protestu proti průvodu Prague Pride bez dostatečných důvodů.

6.6. Statistika rozhodnutí Ústavního soudu o svobodě projevu

Judikatura obecných soudů se zabývá daleko čteněji otázkami ochrany osobnosti. Otázky svobody projevu jsou méně časté, obzvlášť omezíme-li statistiku na úroveň nejvyšší, tedy úroveň rozhodování Ústavního soudu. Vytvoření tabulky obsahující statistiku, jak v jednotlivých případech, kdy se Ústavní soud svobodou projevu zabýval, následně rozhodoval, sleduje záměr vytvoření nikoliv komplexního pohledu na vztah české justice ke svobodě projevu a postavení, sílu a hranice této základní svobody ve společnosti, protože pro to je potřeba znát také pozadí celé věci a jednotlivé argumenty a vždy se jedná o otázku konečné interpretace, ale pro vytvoření představy, zda hranice svobody projevu jsou či nejsou spíše benevolentní, jak si český Ústavní soud stojí v rámci kontinentálního přístupu ke svobodě projevu, a jak v porovnání s volným přístupem, který nastavili například v USA. Od uvedeného by se dalo následně odvozovat i jak silnou máme v České republice demokracii.

Pro úplnost uvádím, že tabulka zahrnuje pouze judikaturu, v jejímž rámci se Ústavní soud zabýval svobodou projevu a jednotlivými případy věcně. Rozhodnutí jsou uvedena retrospektivně, od nejnovějších po nejstarší.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
I.ÚS 2956/23	Parodování reklam ČEZ (k svobodě projevu ve vztahu k parodii a satíře, k rozhodování soudů podle „pilotního rozhodnutí“ a k mezím soudcovského dotváření práva)	10. 1. 2024	Ústavní stížnost byla zamítnuta v celém rozsahu, což v tomto případě znamená, že převážila svoboda projevu.
III.ÚS 1459/22	Zásada subsidiarity trestní represe v souvislosti s trestným činem pomluvy	9. 1. 2024	Ústavní stížnosti bylo zčásti vyhověno. Bylo porušeno právo stěžovatelky na svobodu projevu podle článku 17 LZPS.
III.ÚS 836/21	Odepření poskytnout neanonymizované informace o českých porodnicích	11. 4. 2023	Ústavní stížnosti bylo vyhověno zčásti, a to v rozsahu týkajícím se svobody projevu. Bylo porušeno základní právo stěžovatelky zaručené článkem 17 odst. 1 a 4 LZPS.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
Pl.ÚS 92/20	Registrace "třetích" osob a jejich účast ve volební kampani	11. 4. 2023	Návrh byl zamítnut. Napadená zákonná ustanovení nepředstavují omezení svobody projevu a zásah do práva na informační sebeurčení.
III.ÚS 771/22	Svoboda projevu v kontextu politického projevu se symbolikou nacismu a přiměřené zadostiučinění	6. 2. 2023	Bylo vyhověno zčásti. Hlavním argumentem byla likvidační náhrada nemajetkové újmy – v nepřiměřené výši, což soud označil za porušení vlastnického práva. Byla porušena práva stěžovatele na svobodu projevu podle čl. 17 odst. 1, 2 LZPS a na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 LZPS. Vůči vedlejší účastníci 1 byl nárok zamítnut. Došlo k porušení základního práva na lidskou důstojnost, osobní čest a dobrou pověst (čl. 17 odst. 4, čl. 10 odst. 1 LZPS). Podle Ústavního soudu byla svoboda projevu omezena oprávněně.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
II.ÚS 2120/21	K hanlivému vyobrazení reprezentantů římskokatolické víry v rámci divadelního představení v kontextu svobody projevu	4. 10. 2022	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Stěžovatelé se domáhali omezení svobody projevu, což Ústavní soud odmítl.
III.ÚS 3006/21	Ochrana lidské důstojnosti a soukromého života poškozeného v případě závažných nenávisných projevů i prostředky trestního práva	22. 3. 2022	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno právo stěžovatelky na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 8 EÚLP, právo na ochranu lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 a právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 písm. 2 LZPS.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
II.ÚS 1440/21	Posouzení předběžného opatření omezujícího komerční projev z hlediska práva na svobodu projevu, práva na podnikání a práva na soudní ochranu	23. 8. 2021	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno základní právo stěžovatelky na svobodu projevu dle čl. 17 odst. 1 LZPS.
IV.ÚS 2257/18	Právo na odpověď a právo na dodatečné sdělení podle tiskového zákona	23. 6. 2020	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Obecné soudy porušily čl. 10 a 17 LZPS. Bylo porušeno právo na svobodu projevu.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
I.ÚS 3169/19	K povinnosti soudu odůvodnit rozhodnutí o nařízení předběžného opatření v souvislosti s možným omezením svobody projevu	31. 3. 2020	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces a právo na svobodu projevu podle čl. 36 odst. 1, čl. 17 odst. 1 a 2 LZPS.
III.ÚS 2300/18	Svoboda projevu a ochrana jména - Tomio Okamura	10. 3. 2020	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 LZPS. Svoboda projevu nesmí sloužit danému účelu, soud zde nastavil její hranici a svobodu projevu omezil.
PI.ÚS 38/18	Veřejné vyhlášení rozsudků	18. 6. 2019	Ústavní stížnost, v níž se stěžovatel domáhal rozhodnutí, že došlo k porušení jeho práv zaručených čl. 17 LZPS, byla zamítnuta.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
III.ÚS 3564/18	Porušení svobody projevu stěžovatelky, která chtěla verbálně vyjádřit nesouhlas s pochodem Prague Pride, ze strany Policie ČR	28. 5. 2019	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Byla porušena stěžovatelčina svoboda projevu zaručená v čl. 17 odst. 1 LZPS.
I.ÚS 4037/18	Právo novináře na ochranu svých zdrojů, svoboda slova a uložení pořádkové pokuty za nedostavení se k podání vysvětlení	21. 5. 2019	Ústavní stížnost byla zamítnuta pro bagatelní výši pokuty. Věcně dal v mnoha věcech stěžovateli Ústavní soud za pravdu, zejména v otázce ochrany svobody projevu a novinářského zdroje.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
I.ÚS 3819/14	K hodnocení spotřebitelského testu v kontextu práva na ochranu dobré pověsti právnícké osoby a práva na svobodu projevu a šíření informací	20.02.2018	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Nedošlo k nežádoucímu excesu z mezí svobody projevu.
IV.ÚS 2609/16	Limity literární činnosti soudce a jeho svobody projevu	11.04.2017	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Svoboda projevu soudce kárným opatřením porušena nebyla.
Pl.ÚS 28/16	Blokování nelegálního hazardu na internetu	14.02.2017	Návrh na zrušení ustanovení byl zamítnut. Ustanovení nezasahují do svobody projevu.
I.ÚS 2617/15	Omezení svobody projevu soudce při komentování politické soutěže	5. 9. 2016	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Projevy stěžovatel porušil povinnost zdrženlivosti a Ústavní soud shledal omezení jeho svobody projevu jako oprávněné.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
II.ÚS 577/13	Omezení svobody projevu tisku plynoucí ze zásady presumpce neviny	23. 6. 2015	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Právo na svobodu projevu porušeno nebylo.
I.ÚS 3018/14	Rozsah parlamentní indemnity ve vazbě na výroky poslance učiněné na síti Facebook	16. 6. 2015	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Stěžovatel, jenž je poslancem není vyňat z pravomoci orgánů činných v trestním řízení, na jeho projev se nevztahuje indemnita.
II.ÚS 2296/14	Kolize mezi svobodou projevu a osobnostními právy	14. 4. 2015	Ústavní stížnost byla zamítnuta. Svoboda projevu byla ve vzájemné kolizi upřednostněna.
II.ÚS 2051/14	Posouzení kolize svobody projevu a práva na ochranu osobnosti	3. 2. 2015	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Byla porušena svoboda projevu stěžovatele zaručená čl. 17 LZPS.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
IV.ÚS 1511/13	Meze svobody projevu při kritice politických představitelů	20. 5. 2014	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno základní právo stěžovatele na svobodu projevu zakotvené v čl. 17 LZPS.
II.ÚS 1375/11	Policejní zásah v budově České televize (neústavnost prohlídky jiných prostor a ochrana novinářského zdroje)	11. 9. 2012	Ústavní stížnosti bylo zčásti vyhověno. Byla porušena svoboda projevu stěžovatelky a právo na ochranu novinářského zdroje.
I.ÚS 823/11	Svoboda projevu výkonného umělce ve vazbě na ochranu dobrých mravů hospodářské soutěže ("mercedes versus trabant")	6. 3. 2012	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno základní právo stěžovatele na svobodné vyjádření názoru garantované čl. 17 odst. 2 LZPS.

Sp.zn.	Populární název	Datum rozhodnutí	Rozhodnutí
I.ÚS 1586/09	Porušení práva na ochranu lidské důstojnosti a na respekt k soukromému životu přiznáním nedostatečné výše náhrady nemajtkové újmy v penězích	6. 3. 2012	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno základní právo stěžovatele na respekt k lidské důstojnosti, garantované čl. 10 odst. 1, a základní právo na respekt k soukromému životu, garantované čl. 10 odst. 2 LZPS.
I.ÚS 1990/08	Svoboda projevu v pracovněprávních vztazích a její důsledky	23. 3. 2010	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Bylo porušeno právo stěžovatele na svobodný projev, jehož ochrana je garantována čl. 17 LZPS a čl. 10 EÚLP.
I.ÚS 367/03	Svoboda projevu versus právo na ochranu osobnosti - Rejžek v. Vondráčková	15. 3. 2005	Ústavní stížnosti bylo vyhověno. Byla porušena základní práva a svobody stěžovatele plynoucí z čl. 17 odst. 2 LZPS a čl. 10 EÚLP.

Z 28 případů, jimiž se Ústavní soud zabýval mezi lety 2005 a 2024, nejvícekrát došel k závěru, že rozhodnutím obecných soudů bylo zasaženo do práva na svobodu projevu stěžovatele, konkrétně ve 13 případech z výše uvedených. Pětkrát při poměrování základních práv Ústavní soud upřednostnil svobodu projevu, která tak převážila. Na druhé straně celkem čtyřikrát z uvedených případů Ústavní soud dospěl k rozuzlení, že rozhodnutí zásah do práva na svobodu projevu nepředstavovalo. Čtyřikrát dovedl, že svoboda projevu byla omezena oprávněně a dvakrát došlo projevem k porušení jiného práva, tedy k vybočení z přípustných

mezi svobody projevu jednotlivce. Jeden z výše uvedených případů se pak zabýval hmotněprávní exempcí za projevy učiněné poslancem České republiky.

Ze statistiky lze vyvodit, že svoboda projevu je výrazně chráněna a pro jakékoliv zásahy do ní musí existovat závažné důvody. Ústavní soud její omezení označuje za „výjimku, kterou je nutno interpretovat restriktivně a lze ji ospravedlnit jen kvalifikovanými okolnostmi.“¹³³ To ve své rozhodovací praxi potvrzuje, když ve většině případů, kdy se věcným přezkumem svobody projevu v konkrétních případech zabýval, rozhodl, že učiněný projev je v demokratické společnosti přípustný, byť se jedná o projev obscénní či například urážlivý a omezení práva na svobodu projevu tak jednoznačně odmítnul. Pro uzavření této kapitoly lze deklarovat, že předložené skutečnosti značí mimo jiné jistou sílu české demokracie.

7. Ochrana svobody projevu v období napětí a konfliktu

V této kapitole se krátce zaměřím na příklady z nedávné minulosti, na kterých se dobře demonstruje vrtkavost svobody projevu v době, kdy jsou lidská práva a svobody a demokracie nejohroženější, a sice v období napětí a konfliktu.

7.1. Válka na Ukrajině

Po vpádu Ruské federace na Ukrajinu dne 26. února 2022 informovalo Nejvyšší státní zastupitelství občany, že ruská agrese může mít dopady i do jejich svobody projevu, a to následujícím způsobem: „*Pokud by někdo veřejně (včetně demonstrací, prostoru internetu nebo sociálních sítí) vyjadřoval souhlas s útoky Ruské federace na Ukrajinu (akceptoval je či podporoval) nebo v této souvislosti vyjadřoval podporu nebo vychvaloval čelné představitele Ruské federace, mohl by za jistých podmínek čelit i trestněprávní odpovědnosti za trestný čin schvalování trestného činu podle § 365 trestního zákoníku, případně za trestný čin popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405*

¹³³ náleží sp. zn. I. ÚS 1990/08 ze dne 23. 3. 2010 (N 63/56 SbNU 711).

trestního zákoníku.¹³⁴ Vyjádření bylo ve vztahu ke svobodě projevu problematické. Podle Vojtěcha Podlisky by se z předmětného vyjádření dalo vyvodit, že jakýkoliv veřejný projev podporující Ruskou federaci povede k trestněprávní odpovědnosti, což by nerespektovalo podstatu svobody projevu ani trestního práva jako prostředku *ultima ratio*.¹³⁵ Dovolím si nesouhlasit s tím, že by vyjádření bylo v tomto ohledu až tak nešťastné. S čím souhlasím je, že emoce z vyvolaného konfliktu nemohou vést k restriktivnímu chápání svobody projevu a jejímu impulsivnímu a nekonzistentnímu omezování, ale také s tím, že období války specifické dopady do svobody projevu občanů může mít, jelikož se zcela mění stav a rozpoložení společnosti.

Byť se z pohledu Nejvyššího státního zastupitelství jedná o nezávazný pokyn či doporučení, je v předmětné situaci vzhledem k postavení instituce důležité. Omezování svobody projevu prostředky trestního práva je sice řešení krajní, nicméně možné. I během období napětí je důležité pamatovat na to, že k omezování svobody projevu se přistupuje pouze za konkrétních pravidel a okolností a navzdory emocím, které v době vzniku vyjádření panovaly, i projevy nenávistného či obscénního charakteru nemusí v každé situaci být projevy zakázanými s nastupující trestněprávní odpovědností. Práva a svobody si svůj charakter a povahu musí zachovat stále stejně za všech období. Při poměrování základních práv je esenciální konzistence. Dochází k setkání dvou principů. Zaprvé princip demokratického právního státu s širokou svobodou projevu a neomezovaného svobodného trhu s myšlenkami, zadruhé myšlenky humanismu a lidských práv.¹³⁶ Ve výsledku je potřeba ke každému posouzení přistoupit *ad hoc*, ve vztahu ke konkrétním okolnostem a s úctou k právnímu státu, tedy zásadou, že do lidských práv zasahujeme v co nejmenší možné, nezbytné míře.

¹³⁴ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTPITELSTVÍ. *Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině* [online]. 2022. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/> [cit. 2024-07-30].

¹³⁵ PODLISKA, Vojtěch. Trestněprávní limity svobody projevu ve vztahu k válce na Ukrajině. In: ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Vojna a mír*. Praha: Leges, 2022, s. 58–60.

¹³⁶ *Ibid.*, s. 60.

Vojtěch Podliska zdůrazňuje také důležitost vyloučení trestní represe u projevů týkajících se obecného zájmu. Vyjádření ve veřejném zájmu by zvláště v období napětí, kdy i jejich koncentrace může být vyšší, nemělo být podmíněno rizikem vzniku trestní odpovědnosti a měla by se brát v potaz nezbytnost projevu v demokratické společnosti.¹³⁷

Otázku, zda má omezení svobody projevu být úměrné hrozícímu nebezpečí, a zda při extrémním ohrožení státu lze extrémně omezit svobodu projevu, si klade také Adam Simota, který nad rámec již uvedeného upozorňuje na preventivní omezení svobody projevu. V době nebezpečí může být na taková omezení již pozdě. Uvádí, že „*Podvratný potenciál nebezpečných projevů tak musí být zkoumán dlouhodobě, obezřetně, s respektem k názorové pluralitě a za současného poznávání dopadů jednotlivých sdělení na adresáty.*“¹³⁸ Tuto myšlenku lze v praxi demonstrovat na příkladu blokace dezinformačních webů, o které pojednává následující podkapitola. Pakliže není legislativa připravena tak, aby se dalo, byť i rozhodnutím soudu, přistoupit k preventivním či okamžitým omezením, může být hrozba sebezávažnější, ale svobodu projevu omezit legálně nelze.

Omezení svobody projevu znamená, že nejsme schopni se pravdou postavit dané informaci čelem. Svobodu projevu bychom se jako společnost měli cítit být oprávněni omezit ve chvíli, kdy informace bude rozšířena takovým způsobem, že v dostatečném množství lidí vzbudí touhu bořit hodnoty chráněné na ústavní úrovni.¹³⁹ To není v dnešní době sociálních sítí a médií problém. Období konfliktu navíc společnost zpravidla polarizuje či dokonce radikalizuje, což vede ke zvýšenému výskytu potenciálně nebezpečných projevů. Jsem přesvědčená, že období napětí je právě ta chvíle, kdy se ukáže úroveň a síla demokracie ve státě, tedy i způsob, jak dokáže rozladěná společnost na projevy odpovídající náladě v ní, reagovat bez potřeby je zakázat.

¹³⁷ Ibid., s. 66.

¹³⁸ SIMOTA, Adam. Omezení svobody projevu z důvodu bezpečnosti. In: ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Vojna a mír*. Praha: Leges, 2022, s. 71–79.

¹³⁹ Ibid., s. 78.

Neschopnost čelit vlastní pravdou servírovaným informacím vede i k tzv. politické korektnosti. Ta znamená podle mnohých politiků neschopnost a strach otevřeně pojmenovat společenské problémy, což vede k nemožnosti naleznout jejich řešení.¹⁴⁰ Jedná se o omezení společenské diskuse a opět je otázkou, zda jsme schopni si věci pojmenovávat pravými jmény, natož v situaci, kdy je míra strachu a nejistoty ve společnosti větší z důvodu konfliktu, a zda je to žádoucí. V radikalizující se společnosti se politická korektnost příliš nenosí, jejími typickými odpůrci jsou současný slovenský premiér Robert Fico nebo bývalý prezident USA Donald Trump, kteří ke kontroverzním vyjádřením nejdou daleko. Politická nekorektnost má často podobu buď nespravedlivé generalizace, nebo zbytečně necitlivého výrazu. Obě tyto formy se mohou svou intenzitou z politicky nekorektního jazyka překlénout nejen v morální, ale i právní problém.¹⁴¹ Na jedné straně tedy stojí schopnost společnosti nekorektním vyjádřením bez ohledu na pravdivost čelit, na druhé straně limity svobody takových projevů.

Období napětí vytváří prostředí pro vznik radikálních názorů ve společnosti a jejich projevů. Ty rezonují jak v řadách politiků, tak mezi běžnými občany. K omezení svobody projevu bychom měli jako společnost přistupovat až ve chvíli, kdy je projev způsobit ohrožit ústavně chráněné hodnoty. Řešení by to mělo být krajní, a to obzvlášť, hovoříme-li o odpovědnosti trestněprávní. V období konfliktu je zachování hodnot a konzistence zásadní, jakkoliv je někdy nezbytné se novým hrozbám přizpůsobit, reagovat a *ad hoc* vyložit svobodu projevu restriktivněji.

7.2. Blokace nezákonného a dezinformačního obsahu

Blokace dezinformačního obsahu je fenoménem, který v České republice vnímáme výrazně také od ruské invaze na Ukrajinu, tedy od února roku 2022. V souvislosti s ruskou agresí se na internetu začal objevovat dezinformační obsah, který představoval potenciální nebezpečí pro stát a jeho kyberbezpečnost. Tyto tzv. „proruské weby“ šířící dezinformace byly často

¹⁴⁰ KÁČER, Marek a Peter ŠAJMOVIČ. *Obmedzovanie slobody prejavu v radikalizujúcej sa spoločnosti*, s. 144–145.

¹⁴¹ *Ibid.*, s. 151.

navázané a financované ze strany nežádoucích zájmových osob, jímž se některé evropské státy snažily zablokovat majetek.¹⁴² Omezování obsahu je omezováním svobody projevu, což má svá pravidla. Dezinformace byly na internetu či jinde mediálním prostoru šířeny i před ruskou invazí na Ukrajinu, nicméně k blokaci obsahu se začalo přistupovat až v souvislosti s ní. S proruskými dezinformacemi jsme se setkávali už od roku 2013 za doby trvání vzájemného sporu s Ukrajinou. Množství dezinformací je spojeno i s konáním prezidentských voleb v České republice, a to mířících zpravidla proti oběma kandidátům ve druhých kolech. V roce 2018 se jednalo o dezinformace mířené primárně proti Jiřímu Drahošovi, v roce 2023 proti Petru Pavlovi. Co se pod pojmem dezinformace rozumí, jakou proti nim máme ochranu, kdo a za jakých okolností může blokovat obsah na internetu, na jakém zákonném či jiném právním podkladě tak může učinit a k jakým konkrétním případům došlo v České republice se pokusí objasnit tato kapitola.

7.2.1. Relevantní ustanovení k blokaci nezákonného obsahu v aktuální právní úpravě

S účinností od 30. 3. 2023 byl přijat zákon č. 67/2023 Sb., o některých opatřeních proti šíření teroristického obsahu online, který navázal na Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/784 o potírání šíření teroristického obsahu online. Zákon přinesl možnost policejního orgánu vydat příkaz k odstranění škodlivého obsahu adresovaný provozovateli, popřípadě policejním orgánem adresovaný poskytovateli služeb, aby znemožnil přístup k závadnému obsahu. Způsob, jak má být znemožnění učiněno, zákon blíže nspecifikuje. Pokud policejní orgán zjistí, že dochází ke zneužití hostingových služeb k veřejnému šíření teroristického obsahu online, může přikázat jednak odstranění teroristického obsahu a jednak znemožnění přístupu k tomuto obsahu. Policejní orgán má přitom přihlídnout zejména ke skutečnému účelu šíření obsahu. Dohled nad uvedeným vykonává Český telekomunikační úřad, zákon klade velký důraz na komunikaci a součinnost příslušných orgánů mezi sebou, předávání informací, a to i na mezinárodní úrovni v rámci Europolu.

¹⁴² PRCHAL, Petr. K soukromoprávním hlediskům blokace dezinformačních webů (studie). *Advokátní deník* [online]. 2022. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/09/23/k-soukromopravnim-hlediskum-blokace-dezinformacnich-webu-studie/> [cit. 2024-07-28].

Relativně nedávno prošel novelou autorský zákon, č. 429/2022 Sb. Jednalo se o implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu (používá se zkrácený název směrnice DSM). Novela přinesla zpřísnění pravidel pro poskytovatele služeb pro sdílení obsahu on-line. Jedná se o poskytovatele on-line platforem, které slouží k ukládání a zveřejňování široké šály obsahu, kdy poskytovatel takový obsah uspořádává a propaguje za účelem zisku. Za klíčové povinnosti lze označit povinnosti vynaložit nejlepší úsilí k získání příslušné licence ke chráněnému obsahu a povinnost po odůvodněném oznámení od autora obsahu znemožnit přístup k dílu nebo odstranit ze svých internetových stránek a zamezit opětovnému nahrání.

Z evropských předpisů lze v tomto kontextu zmínit Nařízení DSA (Digital Services Act), tedy nařízení evropského parlamentu a rady (EU) 2022/2065, ze dne 19. října 2022, o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (zkráceně nařízení o digitálních službách). Z většiny nabylo nařízení účinnosti dne 17. února 2024. Nařízení upravuje odpovědnost poskytovatele zprostředkovatelských služeb. Mimo příkazy k přijetí opatření proti nezákonnému obsahu, které upravuje nařízení DSA v článku 9, upravuje v článku 10 také příkazy k poskytnutí informací. Poskytovatelé zprostředkovatelských služeb jsou po obdržení takového příkazu povinni k poskytnutí konkrétních informací o konkrétních jednotlivých příjemcích služeb. Článek 14 přináší úpravu smluvních podmínek poskytovatelů zprostředkovatelských služeb, mimo jiné je zde v odst. 4 explicitně zdůrazněno, že poskytovatelé zprostředkovatelských služeb *„patříčně přihlížejí k právům a oprávněným zájmům všech dotčených stran, včetně základních práv příjemců služby, například svobody projevu, svobody a plurality médií a jiných základních práv a svobod, jak jsou zakotvena v Listině.“*

Dle nařízení DSA, konkrétně článku 16, jsou poskytovatelé hostingových služeb povinni zavést mechanismus, kdy budou osoby schopny oznamovat výskyt nezákonného obsahu u příjemců služeb. Poskytovatelé by měli zohlednit politiku postupu v takovém případě ve svých obchodních podmínkách. Na základě vlastní iniciativy nebo uvedeného oznámení mají poskytovatelé služeb posoudit, zda se jedná o zneužití na základě okolností uvedených v nařízení. Tak učiní například na základě počtu nezákonných položek, podílu vzhledem k celkovému obsahu, závažnosti či úmyslu příjemce služby. V případě, že dojdou k názoru, že

je důvodné omezit příjemci poskytování služby, jsou povinni předmětné omezení svobody projevu řádně odůvodnit.

Ve stále pracovní verzi Ministerstva vnitra je z února roku 2023 návrh zákona o omezení šíření obsahu ohrožujícího národní bezpečnost online. Zatím nebyl zahájen legislativní proces. Přípravovaný zákon cílí na obsah způsobilý ohrozit svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy státu nebo značnou měrou ohrozit vnitřní pořádek a bezpečnost České republiky. Zákon se bude týkat poskytovatelů obsahu on-line, zejména internetových portálů, médií a poskytovatelů hostingových služeb. Návrh zákona neurčuje žádné požadavky na povinnou proporcionalitu a rovněž neobsahuje žádné omezení ohledně rozsahu zákroku. S ohledem na proporcionalitu by opatření omezení obsahu nemělo představovat krajní možnost výmazu obsahu nebo zrušení registrované domény, ale pouze v omezení přístupu k tomuto obsahu, byť návrh zákona počítá i s těmito krajními řešeními. Profesor Ivo Telec se domnívá, že by návrh zákona měl projít společenskou a akademickou debatou, jelikož je problematický obsahově i věcně. Hlavní problém spatřuje v tom, že *„zákon by vůbec neměl být právně-politicky určen k běžnému používání v době míru a klidu, jak je navrhováno. To by už mohlo znamenat znak, který mohl být podobný následné cenzuře, která je ústavně nepřijatelná.“*¹⁴³

1. ledna 2017 vzniklo pod záštitou Ministerstva vnitra Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám. Náplní jeho činnosti je monitorování hrozeb spojených přímo s vnitřní bezpečností státu, detekované problémy následně vyhodnocovat a přicházet s návrhy věcných i legislativních řešení, která bude v případě potřeby i realizovat. Zároveň se Centrum má věnovat šíření odborných informací a osvěty o zjištěných problémech směrem k laické i odborné veřejnosti.¹⁴⁴ Dokud dezinformace nepřekročí meze trestněprávní odpovědnosti, je nejúčinnější ochranou před dezinformacemi komunikace státu s veřejností, což Centrum činí

¹⁴³ TELEC, Ivo. Příprava zákona o omezení šíření obsahu ohrožujícího národní bezpečnost online. [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/priprava-zakona-o-omezeni-sireni-obsahu-ohrozujiciho-narodni-bezpecnost-online/> [cit. 2024-07-29].

¹⁴⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám* [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx> [cit. 2024-07-30].

prostřednictvím svého twitterového účtu, kde na základě interní metodiky vybrané dezinformace vyvrací. Další jeho funkcí je funkce koordinační s cílem zlepšení předávání informací uvnitř státního aparátu a proškolení jednotlivých zaměstnanců v předmětné oblasti. Centrum tak edukuje jak v oblasti státního aparátu, tak v oblasti veřejnosti.¹⁴⁵

7.2.2. Pojem dezinformace

Pojem dezinformace lze definovat různě, například jako „šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají.“¹⁴⁶ Domnívám se, že definice dezinformace by měla být daleko obecnější, jelikož dezinformace mohou a často jsou rozšiřovány soukromými osobami nezávislými na státu či pouze nepřímo napojenými na státní představitele. Navíc jsou dezinformace šířeny nejen ve veřejném sektoru, ale i v soukromém sektoru a zájmu, například v rámci nekalosoutěžního jednání při ovlivňování spotřebitele. Při blokaci webu z důvodu nekalosoutěžního jednání má provozovatel webu, pokud je právnickou osobou, navíc právo na náhradu újmy, což jinak neplatí.¹⁴⁷

Lukáš Svoboda nabízí negativní vymezení dezinformace, které je zároveň obecnější a dle mého názoru vhodnější, a to jako opak informace, kdy dezinformace nemá příjemce vzdělávat, ale oklamat či ovlivnit, jelikož se jedná o záměrně zkreslenou informaci nebo uvedení v omyl.¹⁴⁸ Je dále potřeba odlišovat dezinformace od velmi používaného pojmu *fake news*. Ty totiž zdánlivě mohou s dezinformacemi splývat, nicméně odlišují se, a sice v

¹⁴⁵ ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu - Omezování svobody projevu v rámci boje s dezinformacemi*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017, s. 143–144.

¹⁴⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Definice dezinformací a propagandy. [online]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx?fbclid=IwAR0qGJ1Qx3i_A63zrTDAJQnJALu1wIscbcE4tSxEj4q_EzSr1eIXG1WM_rQ [cit. 2024-07-29].

¹⁴⁷ PRCHAL, Petr. *K soukromoprávním hlediskům blokace dezinformačních webů (studie)*.

¹⁴⁸ ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu - Omezování svobody projevu v rámci boje s dezinformacemi*, s. 136.

záměru uvedení adresáta v omyl. U *fake news* bude zpravidla záměrem projev různých forem satiry či vtipu. *Fake news* lze označit za „vymyšlené zprávy“, zatímco dezinformace spíše za „falešné zprávy“.¹⁴⁹

Poslední definici dezinformace, kterou uvedu, nabízí Kodex postupu proti dezinformacím vydaný Evropskou komisí v září roku 2018. V něm je uvedeno, že dezinformaci lze definovat jako „ověřitelně nepravdivou nebo zavádějící informaci“, která kumulativně zaprvé je vytvářena, prezentována a šířena za účelem ekonomického zisku nebo záměrného klamání veřejnosti a zadruhé může způsobit veřejnou škodu, která je míněna jako ohrožení demokratických politických procesů a jejich tvorby, jakož i veřejných statků, jako je ochrana zdraví občanů EU, životního prostředí nebo bezpečnosti. Kodex výslovně upozorňuje, že pojem dezinformace nezahrnuje klamavou reklamu, chyby ve zpravodajství, satiru a parodii nebo jasně identifikované neobjektivní zprávy a komentáře a nejsou jím dotčeny závazné právní povinnosti, samoregulační reklamní kodexy a normy týkající se klamavé reklamy.¹⁵⁰

7.2.3. Bloky webové stránky X Bloky webové platformy

Mezi webovou stránkou a platformou, jakou jsou typicky sociální sítě je v rámci problematiky bloky z důvodu nezákonného obsahu zásadní rozdíl.

Zatímco k bloky obsahu na webových platformách provozovatel zpravidla přistupuje na základě smluvních podmínek, kde si toto oprávnění vyhrazuje, u bloky webu jako takového není jasné, kdo a na jakém podkladě může k bloky přistoupit. I při registraci domény uzavírá uživatel domény se správcem domény zpravidla všeobecné smluvní podmínky. Při bloky webových stránek nemá uživatel domény žádnou možnost se bloky bránit a vzhledem k této jednostrannosti se jedná o zásah do svobody projevu velmi intenzivní. U webových platform bývá upravena právě v rámci smluvních podmínek možnost se k bloky obsahu vyjádřit a bránit se, kdy poskytovatel následně provádí

¹⁴⁹ PRCHAL, Petr. *K soukromoprávním hlediskům bloky dezinformačních webů (studie)*.

¹⁵⁰ EVROPSKÁ KOMISE. *EU Code of Practice on Disinformation* [online]. 2018, s. 1. Dostupné z: https://www.hadopi.fr/sites/default/files/sites/default/files/ckeditor_files/1CodeofPracticeonDisinformation.pdf [cit. 2024-07-30].

přezkum blokace provedené na základě algoritmů se závěrem, zda blokace byla či nebyla oprávněná. Tento interní mechanismus přezkumu u blokace webových stránek zcela absentuje.¹⁵¹

Při blokaci obsahu na webových platformách provozovatel zablokuje vybraný ilegální obsah, tedy pouze dílčí příspěvek, fotografii, myšlenku či jiný způsob projevu na internetu. U kompletní blokace webových stránek je intenzita zásahu umocněna také tím, že blokace dílčího příspěvku není možná. Kromě ilegálního obsahu provozovatel domény či stát znemožní uživateli sdílet také obsah legální, čímž svobodu projevu zcela omezí.

7.2.3.1. Rozsudek ESLP ze dne 1. prosince 2015 ve věci Cengiz a ostatní proti Turecku¹⁵²

Podle ESLP je blokování webových stránek krajním opatřením, které je porovnatelné se zákazem publikační činnosti či televizního vysílání právě z důvodu, že opatření tohoto typu nereflexuje rozdíl mezi legálním a ilegálním obsahem. Soulad s EÚLP je zajištěn pouze tehdy, pokud je stanoven rozsah blokace a existuje možnost soudního přezkumu.

Ve věci Cengiz a ostatní proti Turecku se rozhodovalo o rozhodnutí trestního soudu v Ankaře, který nařídil zablokování celé webové platformy YouTube v Turecku z důvodu páchaní trestné činnosti na internetu za účelem jejího zamezení. V tomto konkrétním případě ESLP uvedl, že webová platforma YouTube může být považována za nástroj sloužící ke vzniku občanské žurnalistiky, protože často pomáhá šířit informace politické povahy, které tradiční média přehlížejí. ESLP dospěl k závěru, že tato platforma je díky svým vlastnostem, míře dostupnosti a potenciálnímu vlivu jedinečná, a že stěžovatelé neměli k dispozici rovnocennou alternativu. K zablokování navíc podle ESLP nedošlo na zákonném základě,

¹⁵¹ PRCHAL, Petr. *K soukromoprávním hlediskům blokace dezinformačních webů (studie)*.

¹⁵² rozhodnutí ESLP stížnost č. 48226/10 a č. 14027/11 ze dne 1. prosince 2015 ve věci Cengiz a ostatní proti Turecku [Section II], zveřejněno v Recueil des arrêts et décisions 2015; ECLI:CE:ECHR:2015:1201JUD004822610. [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158948%22%5D%7D> [cit. 2024-07-30].

když ten umožňuje pouze blokaci dílčích příspěvků, které jsou protiprávní, nikoliv celé platformy. ESLP shledal porušení článku 10 EÚLP.

7.2.4. Blokace dezinfowebu AC24 ze strany T-mobile, blokace webů sdružením CZ.NIC, rozhodnutí soudů

Blokování dezinformačních webů na začátku války na Ukrajině bylo podle Městského soudu v Praze v rozporu s evropskými pravidly o síťové neutralitě. Soud rozhodl ve sporu mezi webem AC24 a T-Mobile¹⁵³, který web po ruském vpádu na Ukrajinu zablokoval na základě nezávazné žádosti vojenského zpravodajství. Ministr vnitra Vít Rakušan a ministr průmyslu Jozef Síkela ujistovali operátory, že blokování je v souladu s pravidly, což soud označil za chybné.¹⁵⁴ T-Mobile tak nese odpovědnost za způsobenou škodu. Soud uvedl, že blokace představovala cenzuru, což odporuje LZPS.

Blokace webů byla reakcí na šíření nepravdivých informací, které měly sloužit ruské propagandě. Vojenské zpravodajství a ministři tvrdili, že blokace neporušuje síťovou neutralitu, protože byla provedena z důvodů veřejné bezpečnosti. Městský soud však rozhodl, že tato interpretace byla chybná a že nařízení o síťové neutralitě umožňuje blokaci pouze v případě ochrany před hackerskými útoky, nikoli kvůli obsahu.

Ministerstvo vnitra odmítlo odpovědnost za ujistění operátorů, že blokace neporušuje pravidla, s odůvodněním, že šlo o názor, nikoli garanci. Ministerstvo průmyslu se k rozhodnutí soudu nevyjádřilo. Operátor T-Mobile se během řízení nechtěl k případu vyjadřovat.¹⁵⁵

¹⁵³ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 2. 2024, sp. zn. 20 Co 6/2024-296.

¹⁵⁴ PIKA, Tomáš a Jan CIBULKA. Blokování dezinfowebů je v pořádku, tvrdili ministři. Podle soudu ale šlo o porušení evropských pravidel. *iRozhlas* [online]. 2024. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/blokovani-dezinfowebu-je-v-poradku-tvrdili-ministri-podle-soudu-ale-slo-o_2403160500_pik [cit. 2024-07-30].

¹⁵⁵ Ibid.

Blokace webů, byť na základě nezávazných doporučení státních institucí, vedla k právní odpovědnosti za způsobenou škodu. Případ zdůrazňuje důležitost ochrany svobody slova a zákazu cenzury. V situaci, kdy k blokování dezinformačních webů docházelo, nebylo zcela jasné, kdo vlastně k blokaci má přistoupit, a zda je k tomu oprávněn. V tomto případě se jednalo o blokaci ze strany poskytovatele připojení, v jiném o správce a poskytovatele domény. Problematické byly domény, které nebyly české. U těch se k blokaci přistupovalo právě ze strany poskytovatelů připojení, jelikož správce české domény byl bezzubý.

V případě českých domén došlo k blokaci dezinfowebů ze strany správce české domény CZ.NIC. Dne 25. února roku 2022 zveřejnilo CZ.NIC na svých internetových stránkách zprávu: „*Po intenzivních konzultacích s bezpečnostními složkami státu a na základě doporučení Vlády České republiky blokuje sdružení CZ.NIC vybrané dezinformační weby, které ohrožují naši národní bezpečnost. Tento zcela mimořádný krok je reakcí na vojenský útok armády Ruské federace proti svrchované Ukrajině a dezinformační kampaň, která ho provázela a stále provází.*“¹⁵⁶

Blokace dezinformačních webů byla svévolným krokem ze strany sdružení CZ.NIC. Oporu neměla ani v rozhodnutí soudu, ani v zákoně. Absentující zákonný podklad pro blokaci v českém právním řádu byl mezerou, kterou bylo možné porovnat v kontrastu s jinými zeměmi, které tuto právní úpravu v právních rádech zavedenou měli. Mezi ně patřilo také Slovensko.¹⁵⁷

V obou případech stěžejní otázkou bylo, zda rozhodnutí o blokaci bylo nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem. Městský soud rozhodl, že blokace nebyla nezákonným zásahem, protože šlo ze strany vlády o nezávazné doporučení, nikoliv o závazný pokyn.¹⁵⁸ Takový zásah není nezákonný, pokud jde o nezávazné doporučení od

¹⁵⁶ CZ.NIC, SPRÁVCE DOMÉNY CZ. SDRUŽENÍ CZ.NIC ZABLOKOVALO WEBY ŠÍŘÍCÍ DEZINFORMACE SPOJENÉ S RUSKO-UKRAJINSKÝM KONFLIKTEM [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.nic.cz/page/4301/sdruzeni-cznic-zablokovalo-weby-sirici-dezinformace-spojene-s-rusko-ukrajinskym-konfliktem/> [cit. 2024-07-30].

¹⁵⁷ PRCHAL, Petr. *K soukromoprávním hlediskům blokace dezinformačních webů (studie)*.

¹⁵⁸ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. 6. 2022, sp. zn. 14 A 39/2022.

vlády NCKO. V dopise NCKO se hovořilo pouze o doporučení, které poskytovatelé internetových služeb nemuseli následovat, což znamená, že nebyl přítomen žádný přímý pokyn nebo donucení. Žalobce tvrdil, že dopis NCKO měl povahu žádosti ze strany nadřízeného státního orgánu, který mohl mít postihující dopady, a že zásah byl proti němu směřován nepřímo tím, že mu byl odepřen přístup k určitým informacím. Městský soud však konstatoval, že neexistuje právo na přístup k informacím z konkrétní webové stránky, a že doporučení NCKO nelze považovat za zásah veřejné moci. Podle soudu měl žalobce možnost získat požadované informace z jiných domén, čímž byl zachován jeho přístup k informacím, což vyvrací argument cenzury.

Že doporučení vlády nemohlo založit odpovědnost státu za škodu způsobenou blokadou webů potvrdil po řadě rozhodnutí Městského soudu v Praze a následně Nejvyššího správního soudu také Ústavní soud dne 9. dubna 2024.¹⁵⁹ Hlavním argumentem byla skutečnost, že mobilní operátoři či správce domény se mohli sami rozhodnout, zda k blokadě webu přistoupí či nikoliv, kdy mohli a nemuseli vycházet z nezávazného doporučení státu. Mimo uvedený případ se věcí zabývalo i plénum Ústavního soudu, z důvodu účasti vlády, které rovněž návrh odmítlo.¹⁶⁰

8. Ochrana novinářů

Ochrana novinářů, médií jako celku, svoboda a transparentnost sdělovacích prostředků, zejména pak jde-li o vlastnické struktury soukromoprávních médií, je velmi živé téma na stupínku EU poslední roky. Důvod je prostý. Nezávislost médií je čím dál tím častěji ohrožena politickými machinacemi a zákulisními vlivy. Žurnalisti, kteří nemají zajištěné podmínky k bezpečnému výkonu své práce tak nad osobní rizika, která jejich práce nese ze své podstaty přejímají rizika další. Důležitost svobody projevu a práva na informace v demokratické společnosti tato práce zdůrazňuje několikrát, tedy není potřeba více upozorňovat na skutečnost, že v případě nepostavení se čelem těmto hrozbám a legislativním neřešením zmíněných problémů by demokracie nejen v jednotlivých členských státech, ale

¹⁵⁹ usnesení sp. zn. III. ÚS 2628/23 ze dne 9. 4. 2024.

¹⁶⁰ usnesení sp. zn. Pl. ÚS 5/23 ze dne 6. 12. 2023.

v celé EU byla v nebezpečí. Nesvobodná média jsou pro demokracii jedním z největších nebezpečí. „*Nezávislá žurnalistika založená na faktech pomáhá chránit demokracii tím, že odhaluje nespravedlnost, vede přední činitele k odpovědnosti a umožňuje občanům, aby se rozhodovali informovaně.*“¹⁶¹

Od roku 2015 bylo ke květnu roku 2023 dle statistik v EU zavražděno 15 novinářů, 144 novinářů se stalo terčem fyzického napadení a z ohlášených případů 241 žurnalistů má zkušenost s obtěžováním a zavražďováním v různých podobách.¹⁶² Jedním ze zavražděných novinářů je i slovenský investigativní novinář Ján Kuciak, jenž byl spolu se svou snoubenkou Martinou Kušnírovou zavražděn dne 21. února 2018. Jeho případ zmiňují zejména proto, abych demonstrovala, že bez vnějšího nadnárodního impulsu se na Slovensku za více jak šest let nic nezměnilo, ba dokonce je situace horší.

Důkazem je recentní případ, který se mě osobně dotknul, a sice případ slovenské novinářky Zuzany Kovačič Hanzelové, která se na jaře tohoto roku na čas rozhodla opustit veřejný mediální prostor. Dle jejích slov je na Slovensku „*atmosféra vypjatá a vybičovaná. Byla jsem terčem nenávistných komentářů několik let a za poslední dva roky se to ještě zintenzivnilo*“.¹⁶³ U nenávistných komentářů to neskončilo, když se novinářka stala obětí fyzického napadení na ulici. Nenávist mezi lidmi přitom pramení z nejvyšších příček. Předseda slovenské národní strany Andrej Danko se vyjádřil na adresu novinářů ze slovenské veřejnoprávní televize a rozhlasu RTSV, že si „*zaslouží pouze pevnou ruku*“.¹⁶⁴ Vládní představitelé se dle slov Kovačič Hanzelové netají slovními útoky na novináře, kontrolují tajné služby a nezaleknou se ani nezákonné lustrace žurnalistů. Premiér Robert

¹⁶¹ EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO KOMUNIKACI. Ochrana novinářů a podpora svobody sdělovacích prostředků: v platnost vstoupila nová pravidla. [online]. 2024. Dostupné z: https://commission.europa.eu/news/protecting-journalists-and-promoting-media-freedom-new-rules-enter-force-2024-05-07_cs [cit. 2024-07-20].

¹⁶² *Combating strategic lawsuits against public participation (SLAPPs)* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=fXPFvIEIJ30&t=35s> [cit. 2024-07-22].

¹⁶³ FENYKOVÁ, Šárka. Na Slovensku přestala platit pravidla, policie si mě nezákonně lustrovala, popisuje slovenská novinářka. *Český Rozhlas* [online]. 2024. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/na-slovensku-prestala-platit-pravidla-police-si-me-nezakonne-lustrovala-9211774> [cit. 2024-07-23].

¹⁶⁴ Ibid.

Fico pojmenoval novináře *prasaty*. Veřejnoprávní média jsou „pod palbou“ dezinformací a často nepodložené kritiky, jsou zlehčována a z mediálního prostoru pak pod tlakem odcházejí kvalitní novináři, jako v demonstrovaném případě. V takovém případě je svoboda projevu a demokracie ve velkém nebezpečí a je potřeba situaci řešit. Pokud je již pozice veřejnoprávních médií v takto kritickém stavu, jako na Slovensku v současné době, jsem skeptická vůči tomu, zda řešení bude snadné. Iniciativa EU by nicméně mohla být klíčovým impulsem. A co pod předmětnou iniciativu spadá?

EU zavedla dva nové právní předpisy, které mají do žurnalistiky vnést právě zmíněnou nezávislost, svobodu a bezpečí. Prvním předpisem jsou s účinností od 6. května 2024 nová pravidla proti strategickým žalobám proti účasti veřejnosti. Druhým v pořadí, s platností od 7. května 2024, je Evropský akt o svobodě médií, jenž zajišťuje podporu redakční nezávislosti a plurality médií, zlepšuje transparentnost a spravedlnost a usiluje o lepší součinnost orgánů jednotlivých médií za pomoci nově zřízeného Evropského sboru pro mediální služby. O kapku speciálnější je pro Českou republiku předpis tím, že jeho návrh v EU spoluiniciovala místopředsedkyně Komise a komisařka pro hodnoty a transparentnost v komisi Ursuly von der Leyenové od prosince 2019, Mgr. Et Mgr. Věra Jourová, jež má agendu strategických žalob na starosti, která uvedla, že „*Prostřednictvím těchto opatření pomáháme chránit ty, kteří podstupují rizika a vystupují v záležitostech veřejného zájmu – například když informují o obviněních z praní peněz a korupce, o záležitostech životního prostředí a klimatu nebo o jiných otázkách, které jsou pro nás všechny důležité.*“¹⁶⁵ Oba tyto právní předpisy pramení z širší Evropské strategie pro sdělovací prostředky, která čerpá z Akčního plánu pro evropskou demokracii a Akčního plánu pro média a audiovizuální oblast.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Komise přijímá opatření proti zneužívajícím soudním řízením proti novinářům a obráncům lidských práv (tzv. „SLAPP“) [online]. 2022. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/komise-prijima-opatreni-proti-zneužívajícím-soudním-řízením-proti-novinarum-obrancum-lidských-prav-2022-04-27_cs [cit. 2024-07-22]

¹⁶⁶ EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO KOMUNIKACI. *Ochrana novinářů a podpora svobody sdělovacích prostředků: v platnost vstoupila nová pravidla.*

8.1. Dosavadní právní úprava

Doposud zde nebyly konkrétní způsoby, jak se v situaci strategických žalob efektivně bránit. Navzdory existenci nařízení Brusel I bis¹⁶⁷, jsou náklady na právní zastoupení u zahraničního soudu pro žalovaného často neúnosné, což vzniká v důsledku právního zastoupení znalého napříč právními řády, cestovního a cenou za překlady či tlumočníky. Vzhledem k odlišné právní úpravě v různých státech docházelo často k tzv. *forum shoppingu*, tedy vybírání nejpříznivějšího právního řádu pro žalobce, kde svou věc následně zažaloval.¹⁶⁸ Tento fenomén je typický také pro USA. K *forum shoppingu* docházelo navzdory pravidel k určení soudní příslušnosti. Přijetí právních předpisů na úrovni EU by mělo tento problém vyřešit nadnárodně, a tedy efektivně.

V nařízení Řím II¹⁶⁹ úprava zásahu do osobnostních práv a narušení práva na soukromí zcela absentuje, načež se namísto nařízení použijí vnitrostátní pravidla volby rozhodného práva, což opět vede k nesrovnalostem, kterého rozhodného práva je v té či oné situaci na místě použít. Podle § 101 ZMPS u zásahů do osobnostních práv platí, že se poměry řídí právem státu, kde k narušení došlo. Narušením se rozumí *právní skutečnost (zpravidla jednání), která zakládá narušení soukromí a osobnostních práv*.¹⁷⁰ Na výběr je dále dané právo státu, kde má obvyklý pobyt nebo sídlo postižená osoba, původce narušení, či kde se dostavil výsledek narušujícího jednání, pokud to původce narušení mohl předvídat.

Navzdory zneužitelnosti v rámci *forum shoppingu* na jedné straně lze konstatovat, že právní úprava pro osobnostní zásahy je tím pádem poměrně vstřícná s ohledem na výběr. Místní příslušnost soudů danou na výběr doplňuje svou rozhodovací činností také SDEU.

¹⁶⁷ nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

¹⁶⁸ BOUDOVOVÁ, Aneta. SLAPPS: zneužívání žalob k umlčení kritiky ve veřejném prostoru. *Právo 21* [online]. 2021. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/slapps-zneuzivani-zalob-k-umlceni-kritiky-ve-verejnem-prostoru> [cit. 2024-07-23].

¹⁶⁹ nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) Č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

¹⁷⁰ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, 1. vydání*. C. H. Beck, 2014, s. 572–576.

V rozhodnutí ze dne 25. 10. 2011 například uvádí: „V případě údajného porušení osobnostních práv obsahem informací zveřejněných na internetových stránkách má osoba, která se pokládá za poškozeného, možnost podat žalobu na náhradu celé nemajetkové újmy buď k soudům členského státu, v němž je vydavatel tohoto obsahu usazen, nebo k soudům členského státu, v němž se nachází centrum jejích zájmů. Tato osoba může také místo žaloby na náhradu celé nemajetkové újmy podat žalobu k soudům každého členského státu, na jehož území je nebo byl přístupný obsah informace zveřejněné na internetu. Tyto soudy jsou příslušné pouze k rozhodování o újmě způsobené na území členského státu sídla soudu, jemuž je žaloba podána.“¹⁷¹

Pro účely šíření difamujících informací prostřednictvím tisku SDEU specifikoval příslušnost ještě detailněji například ve věci Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA. Z rozsudku SDEU vyplývá mimo jiné, že mezinárodní soudní příslušnost ve věcech pomluvy šířené periodickým tiskem lze uplatnit buď v místě sídla vydavatele, kde je usazen, nebo v každém státě, kde byla pomluva distribuována a způsobila újmu.¹⁷²

8.2. Směrnice proti strategickým žalobám proti účasti veřejnosti (SLAPPs)

Kompromisu v rámci vyjednávání nad podobou směrnice upravující opatření proti zneužívajícím soudním řízením proti novinářům a obráncům lidských práv (v zahraničních zdrojích se používá pro obě skupiny souhrnný termín „*public watchdogs*“) neboli pravidla proti strategickým žalobám proti účasti veřejnosti, dosáhly Evropský parlament a Rada EU

¹⁷¹ rozsudek SDEU ze dne 25. 10. 2011, spojené věci C-509/09 a C-161/10, eDate Advertising GmbH v. X a Olivier Martinez a Robert Martinez v. MGN Limited; zveřejněno v RPT 4/2011 s. 25 *Revue pro právo a technologie*, 4/2011; [62009CJ0509] [online]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tmxzsgaydsx3dniydkmbz&refSource=text> [cit. 2024-08-23]; [paywall].

¹⁷² rozsudek SDEU ze dne 7. 3. 1995, ve věci C-68/93; Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: House of Lords - Spojené království. - Bruselská úmluva. [61993CJ0068] [online]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tmxZRhe4tgx3dniydanry&refSource=text> [cit. 2024-08-23]; [paywall].

29. listopadu 2023. Celý oficiální název zní směrnice Evropského Parlamentu a Rady, o ochraně osob, které se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními („strategickými žalobami proti účasti veřejnosti“). Pro strategické žaloby proti účasti veřejnosti se používá zkratka SLAPPs, která vychází z původního *strategic lawsuits against public participation*. SLAPPs jsou v podstatě cenzurou *sui generis*.

SLAPPs jsou nástrojem zjevně či zčásti neopodstatněných zneužití nebo obtěžování činnosti novinářů a obránců lidských práv, když jejich snahou je práci žurnalistů ztěžovat a zabránit jim v investigativní činnosti a ve vyjádřeních k věcem veřejným a edukaci občanské společnosti, aby mohli činit informované kroky. Jsou formou právního obtěžování, která po zahlcení a vystrašení objektu „útku“ jej stojí energii, peníze a čas, když se novinář před soudem musí bránit a zároveň dojde k tzv. *chilling effectu*, neboli mrazivému účinku u ostatních novinářů a obránců lidských práv, kteří se raději svých projevů ve veřejném prostoru zdrží, aby se právních následků vyvarovali.¹⁷³ Takto neopodstatněné žaloby a následné spory nesledují spravedlnost, ale umlčení žalovaných, což v konečném důsledku vede k přetěžování soudních systémů a soudy bez vhodných nástrojů nejsou schopny se se SLAPPs rychle a účinně vypořádat.

Ke SLAPPs se soudní systém jednoduše staví jako k jakémukoliv jinému běžnému sporu týkajícímu se ochrany osobnosti nebo v trestních věcech zpravidla pomluvy. Pokud jde o pomluvu, členské státy by rovněž dle doporučení Evropské Komise měly zajistit, že jejich zákony týkající se pomluvy, která je jedním z nejčastějších záminek pro podání SLAPPs, nebudou nepřiměřeně ovlivňovat svobodu projevu a svobodné a nezávislé mediální prostředí. Členskými státy je dokonce doporučováno namísto trestního práva upřednostňovat ve věcech pomluvy řešení v rámci práva občanského a správního a pomluvu jako trestný čin z trestních předpisů zcela vypustit.¹⁷⁴

¹⁷³ *Combating strategic lawsuits against public participation (SLAPPs)*.

¹⁷⁴ EVROPSKÁ KOMISE. *Doporučení Komise (EU) 2022/758 ze dne 27. dubna 2022 o ochraně novinářů a obránců lidských práv, kteří se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními („strategické žaloby proti účasti veřejnosti“)* [online]. Úřední věstník

SLAPPs jsou sice zpravidla žalobami civilními, nicméně stejný cíl, a to kompletní „vyždímání“ žalovaného sledují i další právní nástroje, jako předběžná opatření či právě trestní oznámení. V typické zahrnující formě žalobce kombinuje uvedené právní dostupné prostředky, aby jich na novináře mířilo co možná nejvíce, a to napříč civilní, správní i trestní větví. Aby nedošlo ze strany soudu k zastavení řízení z důvodu překážky litispendence, uchylují se žalobci i k zaplacení třetím osobám, aby rovněž proti žalovanému zahájili řízení.¹⁷⁵ V takovém případě může nastat problém s aktivní věcnou legitimací, nicméně i přes její absenci a následnou nemožnost v řízení pokračovat účel SLAPPs bude splněn, a to vyvinout tlak na novináře a donutit ho mobilizovat síly k právní obraně.

Co je následkem daleko horším než přetížení soudů, je odkládání projevů ve veřejném zájmu či dokonce úplné zabránění v jejich učinění. Sdělení ve veřejném zájmu, jež společnost pro dostatečnou informovanost potřebuje znát v určitém čase, se k ní tak v důsledku žalob typu SLAPPs nemusí včas či vůbec dostat. Na straně žalobce zpravidla stojí velké společnosti, veřejné podniky či mocní jedinci, což už z počátku znamená velký rozdíl ve vlivu a síle obou stran sporu. Ze statistik sbíraných od začátku roku 2022 do srpna 2023 vyplývá, že 42,6 % žalob podaných v EU byly podány politickými představiteli, 21,3 % společnostmi, 10,7 % právníky a 4,2 % politickými stranami. Pouze 8,5 % SLAPPs bylo podáno jednotlivci a 6,4 % vzešlo z iniciativ občanské společnosti. Na druhé straně celkem 44,1 % žalovaných byli samostatní novináři. Média na straně žalovaných se vyskytovala ve 28,4 % případů.¹⁷⁶

Směrnice se vztahuje pouze na civilní žaloby s přeshraničními důsledky, nicméně Evropská komise apeluje na členské státy, aby pravidla rozšířily jednak na vnitrostátní spory, nikoliv

Evropské unie, 2022, pozn. body (23-24). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32022H0758> [cit. 2024-07-23].

¹⁷⁵ BOUDOVOVÁ, Aneta. *SLAPPs: zneužívání žalob k umlčení kritiky ve veřejném prostoru*, s. 21.

¹⁷⁶ POLICY DEPARTMENT FOR CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. *Open SLAPP Cases in 2022 and 2023 - The Incidence of Strategic Lawsuit Against Public Participation, and Regulatory Responses in the European Union* [online]. 2023, s. 8. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU\(2023\)756468_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU(2023)756468_EN.pdf) [cit. 2024-07-27].

pouze ty s přeshraničním dopadem, jednak i na jiná než občanskoprávní řízení.¹⁷⁷ K samotnému obsahu směrnice, mezi hlavní elementy patří v kapitole III. obsažená pravomoc soudů předčasně zamítnout zjevně neopodstatněné žaloby, přičemž důkazní břemeno ponese žalobce. V případě, že je žaloba shledána zneužívající a dojde k zamítnutí, žalobce ponese ve smyslu kapitoly IV. náklady celého řízení, zahrnující náklady žalovaného na právní zastoupení. Dále bude osobě, proti níž je podána SLAPP, umožněno uplatnit nárok a získat plnou náhradu újmy, a to jak majetkové, tak nemajetkové. Soudy budou moci ukládat odrazující sankce, aby zabránily zahajování zneužívajících soudních řízení. Členské státy EU budou také chránit své občany před rozsudky ze třetích zemí, jak stanoví kapitola V., pokud by byly shledány zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími, a umožní dotčeným osobám požádat o náhradu škody a nákladů ve svém domovském státě.

Mimo již výše uvedené doporučila Evropská Komise členským státům také zajištění přístupu k nezávislé právní či neprávní podpoře pro „ohroženou skupinu“ žurnalistů a obránců lidských práv, a to v režimu *pro bono*. Právní zástupci a osoby, které by mohly čelit SLAPPs, by podle Evropské komise měli mít k dispozici odborné školení, které zlepší jejich znalosti a dovednosti, aby mohli efektivně reagovat. Evropská síť pro justiční vzdělávání (EJTN) by se v případě snahy o naplnění tohoto doporučení ze strany členského státu podílela na koordinaci a distribuci informací. Vycházela by mimo jiné i z údajů, které by každoročně Evropská Komise vytěžovala od členských států a ty by Evropské Komisi veškeré informace o SLAPPs a navazujících řízeních poskytovaly.¹⁷⁸

Osobně si myslím, že směrnice včetně doporučení Evropské Komise je skvělou iniciativou, která zajistí, že se i na vnitrostátní úrovni žurnalisté dočkají větší míry svobody a bezpečí při své práci. Některá doporučení jsou realistická, například nabídka pomoci *pro bono* ze strany právnických firem, které se problematikou zabývají. Za dobrý krok považuji i sběr dat Evropskou Komisí za účelem vytváření dalšího plánu a rozvoje úpravy do budoucna. Za

¹⁷⁷ EVROPSKÁ KOMISE. *Doporučení Komise (EU) o ochraně novinářů a obránců lidských práv, kteří se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními*, pozn. body (21-24).

¹⁷⁸ EVROPSKÁ KOMISE. *Doporučení Komise (EU) o ochraně novinářů a obránců lidských práv, kteří se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními*.

méně reálné bych označila navržené dispozice s trestným činem pomluvy v trestních předpisech členských států a celkovou změnu systému v tomto směru, konkrétně přesun řízení tohoto typu do občanské a správní větve. Vzhledem k časté zkosnatělosti české justice a leckdy i akademické paralýze, kdy již dlouhodobě probíhá akademická diskuse nad novelou trestních předpisů a veškeré výrazné změny se jen těžce prosazují nevím, zda by tato evropská iniciativa stačila v České republice, aby se změny skutečně udály. Ne zcela uchopitelným konceptem je pro mě i odborná edukace „ohrožené skupiny“. Vhodnější nástroj pomoci spatřuji v poskytnutí právní pomoci, jak jsem již uvedla výše. Zda státy implementují pouze úzký základ směrnice, jak jsou povinny, nebo přihlédnou k doporučení Evropské Komise a úpravu zavedou do svých právních řádů extenzivněji, uvidíme časem.

Závěrem kapitoly zdůrazním, že je důležité, že nová směrnice by se neměla v žádném případě stát nástrojem, který znemožňuje dovolat se svých osobnostních práv a reagovat tak na difamující jednání, případy pomluvy či urážky na cti a dobré pověsti.¹⁷⁹

8.2.1. Koalice proti strategickým žalobám proti účasti veřejnosti v Evropě (CASE)

Koalice proti strategickým žalobám proti účasti veřejnosti v Evropě naleznete ve většině zdrojů pod zkratkou CASE, opět z anglického názvu *The Coalition against SLAPPs in Europe*. CASE eviduje od roku 2010 ke květnu roku 2023 celkem 570 SLAPPs ve více než 30 členských státech, ale čísla nemusí být kompletní.¹⁸⁰ CASE se zaměřuje na boj proti SLAPPs ve třech rovinách. Zaprvé odhaluje SLAPPs a osoby, jež je podávají. Zadruhé posilují odolnost proti SLAPPs tím, že poskytují edukaci „ohrožené skupiny“, jak se žalobám nejlépe bránit, spojují síť advokátů, neziskových odborných organizací a finanční podpory. Zatřetí vedou kampaně zajišťující *pro bono* právní podporu.¹⁸¹

¹⁷⁹ srov. BOUDOVA, Aneta. *SLAPPs: zneužívání žalob k umlčení kritiky ve veřejném prostoru*.

¹⁸⁰ *Combating strategic lawsuits against public participation (SLAPPs)*.

¹⁸¹ CASE [online]. Dostupné z: <https://www.the-case.eu/about/> [cit. 2024-07-23].

8.2.2. Mediálně známé případy SLAPPs

8.2.2.1. Maltská novinářka Daphne Caruana Galizia

Daphne Caruana Galizia byla více jak třicet let aktivní maltská novinářka, která byla zavražděna 16. října 2017 výbuchem bomby umístěné pod sedačkou jejího automobilu. Vražda byla spáchána v přímé souvislosti s její prací, kterou bylo odhalování korupce na nejvyšších politických, vládních příčkách. Příkladem rozhodnutí vlády z roku 2015 převést správu tří veřejných nemocnic na soukromou společnost Vitals Global Healthcare v rámci transakce, jejíž hodnota se konzervativně odhadla na 4 miliardy eur (cca 3,4 miliardy liber, přes 100 miliard českých korun).¹⁸²

Právě představitelé vlády, maltští ministři, předseda vlády, ústřední banka státu, vysoce postavení zaměstnanci ústředních složek či vedoucí investiční společnosti na Galiziu podali velké množství žalob, z nichž v době své smrti bylo aktivních 47 soudních řízení. Vedoucí investiční společnosti měl na svědomí nejvíce z uvedených žalob, a to celkem 19 z důvodu pomluvy. V důsledku předběžného opatření v rámci jednoho občanskoprávního řízení byl Galizii zmrazen majetek. Více než polovinu žalob, které jsou typickým příkladem SLAPPs a byly jedním z impulsů pro přijetí právní úpravy na úrovni EU, zdědila Galizina rodina.¹⁸³

Galizia čelila četným útokům kvůli své práci po celou dobu své novinářské kariéry. V jejím rodinném domě byl dvakrát založen požár. Došlo k usmrcení tří rodinných psů, jeden byl po tomto činu ponechán na rohožce vstupních dveří. Vzhledem k těmto zavražděním, vražda byla pro rodinu šokující, ale nikoliv překvapující.¹⁸⁴

¹⁸² RANKIN, Jennifer. Criminal charges recommended in Malta government corruption inquiry. *the Guardian* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/05/criminal-charges-recommended-in-malta-government-corruption-inquiry> [cit. 2024-07-25].

¹⁸³ BOUDOVA, Aneta. *SLAPPs: zneužívání žalob k umlčení kritiky ve veřejném prostoru*.

¹⁸⁴ Who was Daphne Caruana Galizia? “Unstoppable in the pursuit of injustice”. *Daphne Caruana Galizia Foundation* [online]. Dostupné z: <https://www.daphne.foundation/en/about/daphne/> [cit. 2024-07-25].

8.2.2.2. Donald Trump v letitém sporu proti Timothy L. O'Brienovi

Dalším případem z minulosti, který by se za ukázkový příklad SLAPP dal označit, pochází z USA. Timothy L. O'Brien vydal pod vydavatelstvím Warner Books v roce 2005 svou publikaci s názvem *“TrumpNation: The Art of Being the Donald.”* Kniha přinesla detailní pohled do Trumpových financí, jmění a vlastnictví nemovitostí. Vzhledem k podhodnocení hodnoty Trumpova majetku oproti hodnotě, kterou sám deklaroval, zažaloval Trump Timothyho L. O'Briena pro pomluvu. Jednalo se o jednu ze sedmi žalob, které bývalý prezident USA podal pro pomluvu. Úspěšný byl pouze v jednom případě.¹⁸⁵

Že se jedná o typický příklad SLAPP lze dovodit z vyjádření Donalda Trumpa po ukončení sporu. Trump se vyjádřil ve smyslu, že věděl, že spor nemůže vyhrát, ale šlo mu o princip. Trump utratil „pár babek“ za soudní poplatky, kdežto protistranu stál spor daleko více.¹⁸⁶ Bez skrývané radosti dále uvedl, že zařídil, aby měl O'Brien mizerný život, za což je šťastný.¹⁸⁷

Dalším znakem je avizovaná zřejmá nerovnost mezi stranami. Donald Trump prohlašoval ještě předtím, než se tento spor odehrál, že je v jeho zájmu otevřít problematiku pomluvy v zákonech a spolu s dalšími miliardáři se netajili zájmem zbourat ochrannou zeď okolo svobody projevu tisku. Útoky na tisk z pozice tak vlivné osoby jako je bývalý prezident USA způsobily nedůvěru veřejnosti v nezávislá média, a to až ve výši 60 % tamního obyvatelstva, což bylo nejvyšší nedůvěrou od 90. let.¹⁸⁸ Z Trumpovy strany tak dlouhodobě docházelo k manipulaci veřejnosti i snaze o manipulaci samotných soudních řízení.

¹⁸⁵ BAZELON, Emily. Billionaires vs. the Press in the Era of Trump. *The New York Times* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/11/22/magazine/billionaires-vs-the-press-in-the-era-of-trump.html> [cit. 2024-07-25].

¹⁸⁶ FARHI, Paul. What really gets under Trump's skin? A reporter questioning his net worth. *The Washington Post* [online]. 2016. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/that-time-trump-sued-over-the-size-of-hiswallet/2016/03/08/785dec3e-e4c2-11e5-b0fd-073d5930a7b7_story.html [cit. 2024-07-25].

¹⁸⁷ BAZELON, Emily. *Billionaires vs. the Press in the Era of Trump*.

¹⁸⁸ Ibid.

K USA lze závěrem ještě uvést, že případ Donalda Trumpa rozhodně nebyl jediným. USA je v problematice SLAPPs oproti Evropské Unii o krok napřed, jelikož legislativa v USA, ale například i v Kanadě a Austrálii, ochranu proti SLAPPs poskytuje. V USA má v právním řádu tato pravidla zakotveno téměř 30 států. Právní úprava se ovšem velmi liší. Příkladem v New Yorku je definice SLAPPs vymezena velmi úzce s úzkým sledovaným zájmem ze strany žalobce, který může být pouze veřejným žalobcem. Oproti tomu v Minnesotě je definice SLAPP omezena na *zajišťování příznivých vládních opatření*. Rozmanitost výkladů a definic SLAPPs v jednotlivých státech se setkává s kritikou zejména proto, že různé definice způsobují často nemožnost užití těchto pravidel právě v případech z mediálního prostředí, kde je jich skutečně potřeba.¹⁸⁹

8.2.2.3. Kritika polské vládní strany ze strany nezávislého denního tisku Gazeta Wyborcza a profesora práva Wojciecha Sadurskiho

V Polsku, ale například i v Maďarsku, kde je demokracie v posledních letech v ohrožení, jsou SLAPPs častým nástrojem používaným ze strany vládních představitelů s cílem zničit v očích veřejnosti veřejnoprávní média či umlčet opoziční představitele. Polsko lze v disciplíně SLAPPs považovat podle některých zdrojů dokonce za velmoc.¹⁹⁰ Statistiky ovšem ukazují, že z evidovaných případů, o kterých byla EU shromažďována data v roce 2022 a do srpna roku 2023, na Polsko připadá pouze 4,3 %. V Maďarsku bylo z celkového počtu podaných 2,1 % SLAPPs. Nejvíce zaznamenaných žalob z celkového počtu bylo

¹⁸⁹ POLICY DEPARTMENT FOR CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. *The Use of SLAPPs to Silence Journalists, NGOs and Civil Society* [online]. STUDY Requested by the JURI committee, 2021, s. 14–15. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694782/IPOL_STU\(2021\)694782_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694782/IPOL_STU(2021)694782_EN.pdf) [cit. 2024-07-25].

¹⁹⁰ MILEWSKA, Paulina. SLAPPs, Daphne's Law, and the Future of Journalism. *Verfassungsblog on matters constitutional* [online]. 2023. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/slapps-daphnes-law-and-the-future-of-journalism/> [cit. 2024-07-27].

v Itálii – 25,5 %, ve Španělsku – 17,0 %, v Řecku - 12,8 % a ve Francii a Bulharsku, v obou zemích po 10,6 %. Slovensko je na stejné hodnotě jako Maďarsko, tedy 2,1 %.¹⁹¹

Největší nezávislý polský deník Gazeta Wyborcza čelil k 15. červnu roku 2023 celkem 90 žalobám ze strany vládních politiků a státních podniků. Profesor práva na Univerzitě v Sydney a ve Varšavě se dopustil kritiky polské vládní strany Právo a spravedlnost, za což si vysloužil jak civilní, tak trestní řízení vedená proti jeho osobě.¹⁹²

Je otázkou, zda může situaci, kdy v nezávislost justice v těchto zemích lze jen těžko věřit, představená právní úprava na úrovni EU, vyřešit. Spravedlivý proces je totiž stále nezbytným předpokladem. Navíc hrozí, že se společnost ocitne v bludném kruhu, jelikož cenzurou tohoto typu ze strany vládních představitelů a umlčováním veřejnoprávních médií společnost není dostatečně informovaná, což vede k neschopnosti prokouknout tyto praktiky a pokusit se z pozice občana dění ve státě změnit. Sesadit politiky z pomyslného trůnu je následně těžší a jejich moc a schopnost ovládat média a justici narůstá.

¹⁹¹ POLICY DEPARTMENT FOR CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS
DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. *Open SLAPP Cases in 2022 and 2023 - The
Incidence of Strategic Lawsuit Against Public Participation, and Regulatory Responses in the European
Union*, s. 8.

¹⁹² MILEWSKA, Paulina. *VerfBlog*.

9. Závěr

Mé závěry o svobodě projevu jsou pro demokracii pozitivní. Společnost je velmi tolerantní k projevům všech forem a druhů a v případě, že v rámci soudní soustavy převáží nad svobodou projevu jiné základní právo, máme silný Ústavní soud, který pokud uzná za vhodné, svobodu projevu chrání. Činí tak ve většině případů a snaží se obezřetně pracovat s rozlišováním hodnotových soudů a skutkových tvrzení, aby bylo zachováno co nejsvobodnější mediální prostředí.

Ústavní soud statečně čelí hrozbám, které se nově objevují a pružně a pohotově reaguje v rámci své rozhodovací činnosti. Svobodu projevu dle mého názoru chrání konzistentně i v období, kdy v Evropě probíhá válečný konflikt a kybernetická bezpečnost země, politická stabilita a lidská práva a svobody jsou v ohrožení. Judikatura ESLP je navíc inspirací, kterou Ústavní soud s grácií přijímá a následuje.

Nekonzistentním rozhodováním Ústavního soudu při tzv. kvazicenzurních zásazích do svobody projevu, když se jedná o zdržovací nároky uplatňované v rámci nařízení předběžného opatření, vzniká nepředvídatelnost soudního rozhodnutí, což by bylo na místě změnit.

Trestněprávní odpovědnost za projevy je jevem výjimečným, což je správné. Tendence je jít vždy do hloubky při pochopení významu a záměru učiněného projevu, a tedy uplatňování extenzivního pojetí svobody projevu.

Členství ČR v EU a možnost být součástí její legislativy přinese vykoupení ze skepse a strachu o novináře a svobodný nezávislý tisk. Věřím, že ČR naváže na iniciativy EU nad rámec obligatorní implementace posílí právní řád tak, aby demokracie v tomto ohledu netrpěla v budoucích letech tak, jako doposud.

10. Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

ANDREAS, Petr a Martin ŠTEFEK, eds. *Optimální cenzurou bude kádrová politika: tisková politika v období tzv. normalizace 1968-1989 = The optimal censorship will be cadre policy: press politics in the „normalisation” era 1968-1989*. Vydání první. vyd. Praha: Academia, 2023. Edice Šťastné zítřky sv. 39. ISBN 978-80-200-3461-8.

ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu - Omezování svobody projevu v rámci boje s dezinformacemi*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017. Sborník č. 67. ISBN 978-80-87975-68-8.

ANTOŠ, Marek, Jan WINTR, a UNIVERZITA KARLOVA, eds. *Poměrování základních práv*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018. Sborník č. 71. ISBN 978-80-87975-83-1.

BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Edice Teoretik. ISBN 978-80-87212-42-4.

BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, 1. vydání*. C. H. Beck, 2014. Občanské právo.

HEIKKILÄ, Heikki. *Canaries in the Coalmine : Why Journalists Should Be Concerned by Privacy*. In: *Freedom of expression and media in transition: studies and reflections in the digital age* [online]. Göteborg: Nordicom, 2016. ISBN 978-91-87957-22-2. Dostupné z: http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/publikationer-hela-pdf/freedom_of_expression_and_media.pdf

HENDRYCH A KOL. *Právní slovník, 3. vydání* [online]. C. H. Beck, 2009. OS15. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxha4tpnjxsm&refSource=toc#>

HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. A KOL. *Listina základních práv a svobod. Komentář.*. Praha: C. H. Beck, 2021.

JIRSA, J., BERAN, V., HAVLÍČEK, K., JANEK, K., KORBEL, F., MOTTTL, T., PAĀKO, D., PETR, B., TREBATICKÝ, P., VACKOVÁ, M., VANČUROVÁ, K., VOJTEK, P., DOLEŽAL, M., LICHOVNÍK, T., SEDLÁK, V. *Občanský soudní řád, 1. část: Soudcovský komentář.[Systém ASPI]* [online]. Wolters Kluwer, . Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/209/1/2?vtextu=74>

KÁČER, Marek a Peter ŠAJMOVIČ. *Obmedzovanie slobody prejavu v radikalizujúcej sa spoločnosti.* Vydání první. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-487-9.

KLIMEŠ, David. *Doporučeno nezveřejňovat: fungování propagandy, cenzury a médií v pozdně normalizačním Československu.* Vydání první. vyd. Praha: Academia, 2022. Edice Šťastné zítřky sv. 34. ISBN 978-80-200-3264-5.

MCHANGAMA, Jacob. *Svoboda projevu: od Sokrata po sociální síť.* Andrea PRINZOVÁ, přel.. První vydání. vyd. Praha: Institute H21, 2022. ISBN 978-80-907820-2-0.

PEJCHAL, Viera. *Hate speech and human rights in Eastern Europe: legislating for divergent values.* Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, 2020. Routledge research in human rights law. ISBN 978-0-367-43784-8.

PETROV, VÝTISK, BERAN A KOL. *Občanský zákoník, 2. vydání (2. aktualizace, 2023).* C. H. Beck, 2023. Občanské právo PLUS M60-2.

PODLISKA, Vojtěch. Trestněprávní limity svobody projevu ve vztahu k válce na Ukrajině. In: ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Vojna a mír.* Vydání první. vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-654-5.

SIMOTA, Adam. Omezení svobody projevu z důvodu bezpečnosti. In: ANTOŠ, Marek a Jan WINTR, eds. *Vojna a mír.* Vydání první. vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-654-5.

STROSSEN, Nadine. *Nenávist: proč bychom se jí měli bránit pomocí svobody projevu, nikoli cenzurou*. Andrea PRINZOVÁ, přel.. První vydání. vyd. Praha: Institute H21, 2021. ISBN 978-80-907820-1-3.

ŠUBERTOVÁ, Zuzana a Vladimír KAŠPAR. *Svoboda projevu a médií v mezinárodním právu a praxi*. Praha: Syndikát novinářů České republiky, 1996.

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M. A KOL. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [online]. Systém ASPI: Wolters Kluwer, . Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/46500/1/2/komentar-wkcr-c-2-1993-sb-listina-zakladnich-prav-a-svobod-komentar>

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BAZELON, Emily. Billionaires vs. the Press in the Era of Trump. *The New York Times* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/11/22/magazine/billionaires-vs-the-press-in-the-era-of-trump.html>

BOUDOVÁ, Aneta. SLAPPS: zneužívání žalob k umlčení kritiky ve veřejném prostoru. *Právo 21* [online]. 2021. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/slapps-zneuzivani-zalob-k-umlceni-kritiky-ve-verejnem-prostoru>

BROWN, Alexander. WHAT IS HATE SPEECH? PART 1: THE MYTH OF HATE. [online]. 2017, roč. 36, č. 4. ISSN 0167-5249. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10982-017-9297-1>

BROZ, Jan. Karikatura v judikatuře Ústavního soudu: ochrana důstojnosti versus svoboda projevu. [online]. 2018, roč. 26, č. 3. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/CPVP2018-3-6>

COOK, James. Scotland's new hate crime law comes into force. [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-68703684>

CZ.NIC, SPRÁVCE DOMÉNY CZ. *SDRUŽENÍ CZ.NIC ZABLOKOVALO WEBY ŠÍŘÍCÍ DEZINFORMACE SPOJENÉ S RUSKO-UKRAJINSKÝM KONFLIKTEM* [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.nic.cz/page/4301/sdruzeni-cznic-zablokovalo-weby-sirici-dezinformace-spojene-s-rusko-ukrajinskim-konfliktem/>

ČAPEK, JAN. Trestně právní aspekty nenávistných projevů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. [online]. 2013, roč. 2013, č. 1. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/44515/1/2?vtextu=Trestn%C4%9B%20pr%C3%A1vn%C3%AD%20aspekty%20nen%C3%A1vistn%C3%BDch%20projev%C5%AF%20ve%20sv%C4%9Btle%20judikatury%20Evropsk%C3%A9ho%20soudu%20pro%20lidsk%C3%A1%20pr%C3%A1va>

ČERVÍNEK, Zdeněk. *O limitech svobody projevu: Rozhovor s Michalem Bartoněm* [online]. Leviathan: Podcast o ústavním právu. Dostupné z: <https://ceskepodcasty.cz/epizoda/180027>

ČERVÍNEK, Zdeněk. *Soudci na sítích: Rozhovor s Martinem Kopou* [online]. Leviathan: Podcast o ústavním právu. Dostupné z: <https://ceskepodcasty.cz/epizoda/180031>

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. Člen Ztohoven skončí za vylepšené semaforey ve vězení. [online]. 2011. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/clen-ztohoven-skonci-za-vylepsene-semaforey-ve-vezeni/r~i:article:724164/>

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. Za vyvěšení trenýrek nad Hradem uložil soud podmínky. [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/za-vyveseni-trenyrek-nad-hradem-ulozil-soud-podminky>

ČT24. *Kvůli postavičkám na semaforech musí Týc do vězení* [online]. 2011. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/kvuli-postavickam-na-semaforech-musi-tyc-do-vezeni-259290>

EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO KOMUNIKACI. Ochrana novinářů a podpora svobody sdělovacích prostředků: v platnost vstoupila nová pravidla.

[online]. 2024. Dostupné z: https://commission.europa.eu/news/protecting-journalists-and-promoting-media-freedom-new-rules-enter-force-2024-05-07_cs

FARHI, Paul. What really gets under Trump's skin? A reporter questioning his net worth. *The Washington Post* [online]. 2016. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/that-time-trump-sued-over-the-size-of-hiswallet/2016/03/08/785dee3e-e4c2-11e5-b0fd-073d5930a7b7_story.html

FENYKOVÁ, Šárka. Na Slovensku přestala platit pravidla, policie si mě nezákonně lustrovala, popisuje slovenská novinářka. *Český Rozhlas* [online]. 2024. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/na-slovensku-prestala-platit-pravidla-policie-si-me-nezakonne-lustrovala-9211774>

HERCZEG, Jiří. Dopad virtuální koule aneb meze politické satiry. . 2011, roč. 2011, č. 7

KŘEPELKA, Filip. Právo pandemie covidu-19: náčrt celkového obrazu. [online]. 2020, roč. 2020, č. 2. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/287691/1/2?vtextu=Pr%C3%A1vo%20pandemie%20covidu-19%3A%20n%C3%A1%4%8Drt%20celkov%C3%A9ho%20obrazu>

KUČEROVÁ, Michaela. Konfuciovy instituty: Čínská kultura se špetkou propagandy? [online]. 2022, roč. 2022, č. 4. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/307957/1/2?vtextu=%C4%8D%C3%ADnsk%C3%A1%20kultura%20se%20%C5%A1petkou%20propagandy>

MILEWSKA, Paulina. SLAPPS, Daphne's Law, and the Future of Journalism. *Verfassungsblog on matters constitutional* [online]. 2023. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/slapps-daphnes-law-and-the-future-of-journalism/>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám* [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Definice dezinformací a propagandy. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a>

propagandy.aspx?fbclid=IwAR0qGJ1Qx3i_A63zrTDAJQnJALu1wIscbcE4tSxEj4q_EzSr1eIXG1WM_rQ

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTPITELSTVÍ. *Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině* [online]. 2022. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/>

NOHL, RADEK. Zeman neuspěl se žalobou. Pít se na něm mohlo projevit, řekla totiž znalkyně. *Seznam Zprávy* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-zeman-neuspel-se-zalobou-piti-se-na-nem-mohlo-projevit-rekla-totiz-znalkyne-252679>

PIKA, Tomáš a Jan CIBULKA. Blokování dezinfowebů je v pořádku, tvrdili ministři. Podle soudu ale šlo o porušení evropských pravidel. *iRozhlas* [online]. 2024. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/blokovani-dezinfowebu-je-v-poradku-tvrdili-ministri-podle-soudu-ale-slo-o_2403160500_pik

PRCHAL, Petr. K soukromoprávním hlediskům blokace dezinformačních webů (studie). *Advokátní deník* [online]. 2022. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/09/23/k-soukromopravnim-hlediskum-blokace-dezinformacnich-webu-studie/>

RANKIN, Jennifer. Criminal charges recommended in Malta government corruption inquiry. *the Guardian* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/05/criminal-charges-recommended-in-malta-government-corruption-inquiry>

STROUP, Bobby. *Protecting Health Privacy is a Royal Pain* [online]. 2024. Dostupné z: <https://blog.petrieflom.law.harvard.edu/2024/04/06/protecting-health-privacy-is-a-royal-pain/>

SVOBODA, Tomáš. Sociální síť a veřejný zájem. [online]. 2021, roč. 2021, č. 7, s. str. 580. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/294799/1/2?vtextu=Soci%C3%A1ln%C3%AD>

[%20s%C3%ADt%C4%9B%20a%20ve%C5%99ejn%C3%BD%20z%C3%A1jem%20SV
OBODA%20TOM%C3%81%C5%A0](#)

TELEC, Ivo. Příprava zákona o omezení šíření obsahu ohrožujícího národní bezpečnost online. [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/priprava-zakona-o-omezeni-sireni-obsahu-ohrozujiciho-narodni-bezpecnost-online/>

TELEC, Ivo. Skutková tvrzení nebo hodnotící úsudky. [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/skutkova-tvrzeni-nebo-hodnotici-usudky-116009.html>

TOPPING, Alexandra. Out of control media left Kate with little choice over opening up about health. *the Guardian* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2024/mar/23/out-of-control-media-left-kate-with-little-choice-over-opening-up-about-health>

ÚSTAVNÍ SOUD. *Projednávané plenární věci - Pl. ÚS 20/24* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/projednavane-plenarni-veci?tx_odroom%5Bdetail%5D=5162&cHash=8c2c0fbe01acec5c22e044fc2e264702

YOUNG, Simon N.M. The Law of the People's Republic of China on Safeguarding National Security in the Hong Kong Special Administrative Region. *International Legal Materials*. 2021, roč. 60, č. 1, s. 1–17. ISSN 0020-7829, 1930-6571. DOI: [10.1017/ilm.2020.64](https://doi.org/10.1017/ilm.2020.64)

CASE [online]. Dostupné z: <https://www.the-case.eu/about/>

Combating strategic lawsuits against public participation (SLAPPs) [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=fXPFvIEIJ30&t=35s>

Komise přijímá opatření proti zneužívajícím soudním řízením proti novinářům a obráncům lidských práv (tzv. „SLAPP“) [online]. 2022. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/komise-prijima-opatreni-proti-zneuzivajicim-soudnim-rizenim-proti-novinarum-obrancum-lidskych-prav-2022-04-27_cs

Who was Daphne Caruana Galizia? “Unstoppable in the pursuit of injustice”. *Daphne Caruana Galizia Foundation* [online]. Dostupné z: <https://www.daphne.foundation/en/about/daphne/>

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993, Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8

Všeobecná deklarace lidských práv

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Listina základních práv Evropské unie (2016/C 202/02)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

Zákon č. 67/2023 Sb., o některých opatřeních proti šíření teroristického obsahu online

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Evropský akt o svobodě médií (EMFA)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790, o autorském právu na jednotném digitálním trhu („DSM“).

Nařízení 2022/2065 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách), angl. Digital Services Act („DSA“).

THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT [online]. 2002. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf

nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o ochraně osob, které se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními („strategickými žalobami proti účasti veřejnosti“)

nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) Č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy

Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021. Dostupné z <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/4>

4. Seznam použité judikatury

nález sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000 (N 19/17 SbNU 133)

nález sp. zn. I. ÚS 750/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 9/80 SbNU 107)

nález sp. zn. I. ÚS 1990/08 ze dne 23. 3. 2010 (N 63/56 SbNU 711)

nález sp. zn. I. ÚS 2956/23 ze dne 10. 1. 2024

nález sp. zn. I. ÚS 3169/19 ze dne 31. 3. 2020 (N 58/99 SbNU 173)

nález sp. zn. I. ÚS 3819/14 ze dne 20. 2. 2018 (N 27/88 SbNU 397)

nález sp. zn. I. ÚS 4037/18 ze dne 21. 5. 2019 (N 92/94 SbNU 174)

nález sp. zn. II. ÚS 1375/11 ze dne 11. 9. 2012 (N 156/66 SbNU 331)

nález sp. zn. II. ÚS 1440/21 ze dne 23. 8. 2021 (N 142/107 SbNU 174)

nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 3. 2. 2015 (N 23/76 SbNU 325)

nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 3. 2. 2015 (N 23/76 SbNU 325)

nález sp. zn. II. ÚS 2120/21 ze dne 4. 10. 2022

nález sp. zn. III. ÚS 2300/18 ze dne 10. 3. 2020 (N 45/99 SbNU 74)

nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 3. 2010 (N 68/56 SbNU 761; 123/2010 Sb.)

rozhodnutí ESLP stížnost č. 17419/90 ze dne 25. 11. 1996, ve věci WINGROVE proti Spojenému Království [Chamber]; zveřejněno v Reports 1996-V; [ECLI:CE:ECHR:1996:1125JUD001741990] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58080%22%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 64209/01 ze dne 26. 7. 2007, konečné dne 26. 10. 2007, ve věci PEEV proti Bulharsku [Section V]; [ECLI:CE:ECHR:2007:0726JUD006420901] [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-81914%22%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 8772/10 ze dne 19. 9. 2013 ve věci VON HANNOVER proti Německu (č. 3)[Section V];[ECLI:CE:ECHR:2013:0919JUD000877210] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22FRE%22%5D,%22appno%22:%5B%228772/10%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-126362%22%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 16915/21 ze dne 20. 2. 2024 ve věci DANILEŤ proti Rumunsku [Section IV]; [ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD001691521] [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-231084%22%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 59320/00 ze dne 24. 6. 2004, konečné dne 24. 9. 2004, ve věci VON HANNOVER proti Německu [Section III]; zveřejněno v Reports of Judgments and Decisions 2004-VI; [ECLI:CE:ECHR:2004:0624JUD005932000] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61853%22%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 13710/88 ze dne 16. 12. 1992 ve věci NIEMIETZ proti Německu [Chamber], zveřejněno v A251-B; ;[ECLI:CE:ECHR:1992:1216JUD001371088] [online]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2213710/88%22%5D,%22documentcolle>

[tionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-57887%22\]}](#)

rozhodnutí ESLP stížnost č. 15974/90 ze dne 26.4.1995 ve věci PRAGER A OBERSCHLICK proti Rakousku [Chamber], zveřejněno v A313; ;[ECLI:CE:ECHR:1995:0426JUD001597490] [online]. Dostupné z: [rozhodnutí ESLP stížnost č. 58060/13 ze dne 3.3.2015 ve věci MAGUIRE proti Spojenému Království \[Section IV\]; ;\[ECLI:CE:ECHR:2015:0303DEC005806013\] \[online\]. Dostupné z: \[rozhodnutí ESLP stížnost č. 27510/08 ze dne 15. 10. 2015 ve věci PERİNÇEK proti Švýcarsku \\[GC\\]; zveřejněno v Reports of Judgments and Decisions 2015 \\(extracts\\);\\[ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD002751008\\] \\[online\\]. Dostupné z: \\[rozhodnutí ESLP stížnost č. 42571/98 ze dne 13. 9. 2005 ve věci Í.A. proti Turecku \\\[Section II\\\]; \\\[ECLI:CE:ECHR:2005:0913JUD004257198\\\] \\\[online\\\]. Dostupné z: \\\[rozhodnutí ESLP stížnost č. 10783/14 ze dne 6. 4. 2021 ve věci HANDZHIYSKI proti Bulharsku \\\\[Section IV\\\\]; \\\\[ECLI:CE:ECHR:2021:0406JUD001078314\\\\] \\\\[online\\\\]. Dostupné z: \\\\[rozhodnutí ESLP stížnost č. 5380/07 ze dne 1. 12. 2009, konečný dne 1. 3. 2010 ve věci KARSAI proti Maďarsku \\\\\[section II\\\\\]; \\\\\[ECLI:CE:ECHR:2009:1201JUD000538007\\\\\] \\\\\[online\\\\\]. Dostupné z: \\\\\[121\\\\\]\\\\\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:\\\\\[%225380/07%22\\\\\],%22documentcollectionid%22:\\\\\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\\\\\],%22itemid%22:\\\\\[%22001-95920%22\\\\\]}</p></div><div data-bbox=\\\\\)\\\\]\\\\(http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\\\\[%22001-209033%22\\\\]}</p></div><div data-bbox=\\\\)\\\]\\\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\\\[%22001-70113%22\\\]}</p></div><div data-bbox=\\\)\\]\\(http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\\[%22001-158235%22\\]}</p></div><div data-bbox=\\)\]\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-153510%22\]}</p></div><div data-bbox=\)](http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22Prager%20a%20Oberschlick%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57926%22]}</p></div><div data-bbox=)

rozhodnutí ESLP stížnost č. 13470/87 ze dne 20. 9. 1994 ve věci OTTO-PREMINGER-
INSTITUT proti Rakousku [Chamber]; zveřejněno v A295-A;
[ECLI:CE:ECHR:1994:0920JUD001347087] [online]. Dostupné
z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2213470/87%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-57897%22%5D%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 48226/10 a č. 14027/11 ze dne 1. prosince 2015 ve věci Cengiz
a ostatní proti Turecku [Section II], zveřejněno v Recueil des arrêts et décisions 2015;
ECLI:CE:ECHR:2015:1201JUD004822610. [online]. Dostupné
z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158948%22%5D%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 48311/10 ze dne 10.7.2014 ve věci Axel Springer AG proti
Německu (č. 2) [section V]; [ECLI:CE:ECHR:2014:0710JUD004831110] [online].
Dostupné
z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2248311/10%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CLIN%22%5D,%22itemid%22:%5B%22002-9955%22%5D%7D>

rozhodnutí ESLP stížnost č. 58148/00 ze dne 18. 5. 2004 ve věci ÉDITIONS PLON proti
Francii [section II]; zveřejněno v Reports of Judgments and Decisions 2004-IV;
[ECLI:CE:ECHR:2004:0518JUD005814800] [online]. Dostupné
z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61760%22%5D%7D>

rozhodnutí ESLP stížnosti č. 69714/16 a č. 71685/16 ze dne 15. 1. 2019 ve věci Mătăsaru
proti Moldavsku [Section II]; [ECLI:CE:ECHR:2019:0115JUD006971416] [online].
Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-189169%22%5D%7D>

rozhodnutí ESLP stížnosti č. 40660/08 a č. 60641/08, ze dne 7. 2. 2012 ve věci Von Hannover
proti Německu (č. 2) [GC] [online]. Dostupné
z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2240660/08%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-109029%22%5D%7D>

rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20. 11. 2019, sp. zn. 70 Co 170/2019-243

rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 1. 2021, sp. zn. 32 C 7/2019-159

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2591/2011

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. září 202, sp. zn. 25 Cdo 3108/2021-525

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2013, sp. zn. 23 Cdo 120/2013

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 4200/2019

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 348/2019

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp.zn. 25 Cdo 1081/2020-282

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2023, sp. zn. 23 Cdo 2178/2022-188

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 30 Cdo 2864/2015, uveřejněný pod číslem 46/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 Cdo 327/2021, uveřejněný pod číslem 66/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 23 Cdo 672/2021, uveřejněný pod číslem 26/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

rozsudek SDEU ze dne 7. 3. 1995, ve věci C-68/93; Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: House of Lords - Spojené království. - Bruselská úmluva. [61993CJ0068] [online]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tmxzrhe4tgx3dniydanry&refSource=text>

rozsudek SDEU ze dne 25. 10. 2011, spojené věci C-509/09 a C-161/10, eDate Advertising GmbH v. X a Olivier Martinez a Robert Martinez v. MGN Limited; zveřejněno v RPT 4/2011 s. 25 Revue pro právo a technologie, 4/2011; [62009CJ0509] [online]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tmxzsgaydsx3dniydkmbz&refSource=text>

rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013, sp. zn. 3 Cmo 49/2013-269

rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 2022, sp. zn. 3 Co 54/2021-214

usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 2. 2019, sp. zn. 32 C 7/2019-36

usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2019, sp. zn. 22 Co 73/2019

usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. 6. 2022, sp. zn. 14 A 39/2022
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 67 To 279/2017.
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 2. 2024, sp. zn. 20 Co 6/2024-296
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2024, sp. zn. 23 Cdo 429/2023
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2021, sp. zn. 3 Tdo 564/2021
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2683/2022
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2494/2022
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2023, sp. zn. 23 Cdo 2403/2022-240
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3263/2006
usnesení sp. zn. I. ÚS 2957/23 ze dne 24. 1. 2024
usnesení sp. zn. II. ÚS 2843/17 ze dne 24. 10. 2017
usnesení sp. zn. III. ÚS 2628/23 ze dne 9. 4. 2024
usnesení sp. zn. III. ÚS 2696/21 ze dne 7. 12. 2021
usnesení sp. zn. III. ÚS 3161/23 ze dne 18. 6. 2024
usnesení sp. zn. IV. ÚS 2197/20 ze dne 18. 8. 2020
usnesení sp. zn. IV. ÚS 2979/23 ze dne 31. 1. 2024
usnesení sp. zn. Pl. ÚS 5/23 ze dne 6. 12. 2023
usnesení sp. zn. Pl. ÚS 10/20 ze dne 5. 5. 2020 (U 10/100 SbNU 565)
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 1995, sp. zn. 3 Cmo 1592/94
usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 6. 2019, sp. zn. 3 Co 47/2019-53

5. Seznam ostatních zdrojů

ANGYALOSSY, HAVELEC A KOL. *Etický kodex* [online]. 2020. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/32489/0/Etický+kodex+soudce.pdf/1877c233-a33d-4fc1-8b49-2596ed7dc611>

CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE). *CCJE Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges* [online]. 2022. Dostupné z: <https://rm.coe.int/opinion-no-25-2022-final/1680a973ef%0A%0A>

EVROPSKÁ KOMISE. *Doporučení Komise (EU) 2022/758 ze dne 27. dubna 2022 o ochraně novinářů a obránců lidských práv, kteří se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními („strategické žaloby proti účasti*

veřejnosti“) [online]. Úřední věstník Evropské unie, 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32022H0758>

EVROPSKÁ KOMISE. *EU Code of Practice on Disinformation* [online]. 2018. Dostupné z: https://www.hadopi.fr/sites/default/files/sites/default/files/ckeditor_files/1CodeofPracticeonDisinformation.pdf

POLICY DEPARTMENT FOR CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. *Open SLAPP Cases in 2022 and 2023 - The Incidence of Strategic Lawsuit Against Public Participation, and Regulatory Responses in the European Union* [online]. 2023. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU\(2023\)756468_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU(2023)756468_EN.pdf)

POLICY DEPARTMENT FOR CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. *The Use of SLAPPs to Silence Journalists, NGOs and Civil Society* [online]. STUDY Requested by the JURI committee, 2021. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694782/IPOL_STU\(2021\)694782_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694782/IPOL_STU(2021)694782_EN.pdf)

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *COMMENTARY ON THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT* [online]. 2007. Dostupné z: https://www.unodc.org/conig/uploads/documents/publications/Otherpublications/Commentary_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *NON-BINDING GUIDELINES ON THE USE OF SOCIAL MEDIA BY JUDGES* [online]. Dostupné z: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

Svoboda projevu v mediálním prostředí a její meze. Ochrana novinářů.

Abstrakt

Svoboda projevu je základním pilířem demokracie, stejně jako nezávislá žurnalistika. Historicky čelila svoboda projevu různým hrozbám, od cenzury za komunistického režimu po výzvy, které přinášejí sociální sítě a současné geopolitické konflikty, jako je ruská agrese na Ukrajině. Síla demokracie se projevuje v tom, jak společnost a justice chrání svobodu projevu a reaguje na urážlivé, nenávistné či kontroverzní projevy, či jak chrání nezávislé novináře.

Tato diplomová práce zkoumá svobodu projevu ve čtyřech částech. První část se zaměřuje na vymezení jádra svobody projevu v různých právních katalozích. Druhá část se zabývá podstatou a formami výroků, včetně trestněprávní odpovědnosti za protiprávní projevy. Klíčovým pojmem je proporcionalita, která hraje roli při vyvažování svobody projevu s jinými právy, jako je právo na soukromí nebo náboženská svoboda.

Třetí část analyzuje judikaturu, zejména rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva, a srovnává přístupy různých právních systémů, například USA. Diskutuje také ochranu svobody projevu v krizových obdobích. Poslední část práce se věnuje ochraně novinářů, která je klíčová pro demokracii v době rostoucího extremismu a konfliktů. Práce kriticky hodnotí současné iniciativy EU na podporu nezávislosti tisku a zdůrazňuje jejich význam pro budoucnost demokracie.

Cílem této diplomové práce je představit svobodu projevu v co nejširším pojetí, vymezit hranice urážlivých, kontroverzních a nenávistných výroků, a na základě soudní judikatury zhodnotit jejich dopad na právo na svobodu projevu. Práce se také zaměřuje na analýzu rozhodnutí Ústavního soudu ČR z hlediska jejich konzistence a přístupu k ochraně svobody projevu, a kriticky hodnotí, zda soudní praxe více směřuje k ochraně nebo omezení této svobody. Dalším cílem je posoudit ochranu novinářů a nezávislosti médií, a to zejména v kontextu aktuálních hrozeb pro demokracii, které se projevují nejen v Evropě, ale i celosvětově.

Klíčová slova

Svoboda projevu, mediální prostředí, ochrana novinářů.

Freedom of expression in the media environment and its limits. Protection of journalists.

Abstract

Freedom of expression is a fundamental pillar of democracy, as is independent journalism. Historically, freedom of expression has faced various threats, ranging from censorship under the communist regime to the challenges posed by social networks and current geopolitical conflicts such as the Russian aggression in Ukraine. The strength of democracy is reflected in how society and the judiciary protect freedom of expression and respond to offensive, hateful or controversial speech, or how they protect independent journalists.

This thesis examines freedom of expression in four parts. The first part focuses on defining the core of freedom of expression in various legal catalogues. The second part examines the nature and forms of speech, including criminal liability for unlawful speech. A key concept is proportionality, which plays a role in balancing freedom of expression with other rights such as the right to privacy or religious freedom.

The third part analyses case law, in particular decisions of the Supreme and Constitutional Courts of the Czech Republic and the European Court of Human Rights, and compares the approaches of different legal systems, such as the USA. It also discusses the protection of freedom of expression in times of crisis. The last part of the paper focuses on the protection of journalists, which is crucial for democracy in times of growing extremism and conflict. The paper critically assesses current EU initiatives to promote press independence and highlights their importance for the future of democracy.

The aim of this thesis is to present freedom of expression in the broadest possible sense, to define the boundaries of offensive, controversial and hateful statements, and to assess their impact on the right to freedom of expression based on judicial case law. The thesis also focuses on the analysis of the decisions of the Constitutional Court of the Czech Republic in terms of their consistency and approach to the protection of freedom of expression, and critically assesses whether the judicial practice is more directed towards the protection or restriction of this freedom. Another objective is to assess the protection of journalists and media independence, especially in the context of the current threats to democracy that are manifesting themselves not only in Europe but also globally.

Keywords

Freedom of expression, media environment, protection of journalists.